

การอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมรดกกรรมน้ำ
กรณีศึกษา ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
Conservation and Tourism Development of Waterfront Heritage
Community: A Case Study of Sakae Krang River Raft Community,
Uthai Thani Province

ญาณธร เขียรถาวร
ปภาดา สืบพลาย

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ชื่อรายงานวิจัย : การอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมรดกภูมิปัญญา
การศึกษา ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี
ผู้วิจัย : ญาณธร เขียวถาวร และปภาดา สืบพลาย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรมและทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี 2) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี และ 3) เสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ ประชาชนในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาของสังคมในเรื่องคุณค่าและความต้องการของสังคมที่ตระหนักถึงการดำรงชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และการทำงาน ตลอดจนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ เรือนแพที่แม่น้ำสะแกกรังยังเป็นเรือนแพที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยและยังคงความเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีเสน่ห์และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ ชุมชนเรือนแพสามารถพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปลาแรด การทำอาหารจากปลาแรดโดยการประสานกับที่พักหรือโฮมสเตย์ให้มีการเรียนรู้ลงมือทำเป็นกิจกรรมเพิ่มเติมให้นักท่องเที่ยว นอกจากนี้การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวต้องการการสนับสนุนจากงานพัฒนาชุมชนในการออกแบบกิจกรรมหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน นโยบายหรือแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว ชุมชนควรมีการสร้างเรื่องราวของชุมชนก่อนสร้างเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อออนไลน์ และการทำโมเดลการท่องเที่ยวให้เห็นภาพเบื้องต้นรวมทั้งการรวบรวมผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเพื่อระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

Research Title : Conservation and Tourism Development of Waterfront
Heritage Community: A Case Study of Sakae Krang River Raft
Community, Uthai Thani Province

Researcher : Mr. Yanatorn Teanthaworn and Ms.Paphada Seupplai

Abstract

This research aimed to this research aim: 1) to study the cultural significance and the heritage resources of the Sakae Krang River floating houses community in Uthai Thani Province 2) to study conservation guidelines and sustainable tourism development guidelines were suitable for the Sakae Krang River floating houses community, Uthai Thani Province 3) to propose tourism development policies to local tourism development agencies. The sample group used in this study were people in the community and related government and private agencies. The tools used in this research were interviews.

This research found that the Sakae Krang River Floating Houses Community is one of the cultural heritages that are the result of the development process of society regarding the values and needs of society that recognizes that livelihoods are related to the characteristics of the environment in which they live. Both living and working life, as well as cultural identity and psychological relationships. Floating Houses at Sakae Krang River are still the largest number of floating houses in Thailand and retain their charming local identity and traditional way of life. The Floating Houses community can develop learning activities about Gourami fish. Cooking from gourami fish by coordinating with accommodations or homestays to have hands-on learning as an additional activity for tourists. In addition, the development of tourism activities requires support from community development work in designing activities or developing tourism in the community. Policies or guidelines for community tourism development should create community stories before creating tourism activities. Public relations through online media and creating preliminary tourism models as well as gathering tourism entrepreneurs to brainstorm ideas about community tourism development.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จได้จากความกรุณาจากบุคคล และหน่วยงานต่างๆ ที่ได้ให้ความร่วมมือในการอนุเคราะห์และการจัดเก็บข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการศึกษาค้นคว้าวิจัย จนทำให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณของคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ในหลายๆ สาขาวิชา ให้แนวคิด และแนวทางต่างๆ ในการทำวิจัย รวมถึงผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณอย่างสูงอีกครั้ง สำหรับนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ช่วยให้งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และขอขอบคุณคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดทำงานวิจัยเล่มนี้

ญาณธร เขียรถาวร
ปภาดา สืบพลาย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	3
1.3 ขอบเขตงานวิจัย	3
1.4 คำถามงานวิจัย	4
1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะของงานวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ของผลการวิจัย	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	6
2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยประเภทเรือนแพ	6
2.1.2 แนวคิดเรื่องกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิม	7
2.1.3 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	16
2.1.4 แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว	19
2.1.5 กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม	23
2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	30
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	37
3.1 เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	37
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	37
3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
3.4 การรวบรวมข้อมูล	38
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	41
บทที่ 4 ผลการวิจัย	42
4.1 ความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพ แม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี	42
4.2 แนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี	48

4.3 นโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น	53
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	66
5.1 สรุปผลการวิจัย	66
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	68
5.3 ข้อเสนอแนะ	70
บรรณานุกรม	72
ภาคผนวก	77

ภาพที่	สารบัญญภาพ	หน้า
ภาพที่ 1-1	ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง อ.เมือง จ.อุทัยธานี	2

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คนไทยมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันและหลากหลายปรับตามสภาพภูมิประเทศ เช่น ชาวเขาที่ต้องอาศัยบนที่สูง ต้องเปลี่ยนวิธีการให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติหรือคนในที่ราบลุ่ม เช่น ภาคกลาง จะสร้างบ้านสองชั้นยกชั้นใต้ถุนเพื่อป้องกันน้ำในช่วงฤดูน้ำท่วม ภาคกลางของประเทศไทยมีชุมชนริมน้ำหลายแห่งริมแม่น้ำ แต่ละชุมชนมีรูปแบบการตั้งถิ่นฐานและลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันไป ตามภูมิประเทศทางวัฒนธรรมและกิจกรรมการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับการไหลของแม่น้ำและพฤติกรรม สิ่งนี้หล่อหลอมการดำรงชีวิตทางน้ำที่ไม่เหมือนใครและสร้างเครือข่ายชุมชนริมน้ำที่เชื่อมโยงชีวิตจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ชุมชนเรือนแพสะแกกรัง จ.อุทัยธานี เป็นชุมชนแพที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากชุมชนแพอื่นๆ ในประเทศไทย เป็นชุมชนที่มีมาช้านานและยังคงมีรูปแบบชีวิตการประมงแม้ว่าโครงสร้างทางสังคมจะเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรังที่มีน้ำตลอดปีและมีความกว้างประมาณ 50 เมตร ริมฝั่งแม่น้ำสายนี้มีบ้านเรือนแพยาวสองข้างทางยาวประมาณ 120 หลัง จากเหนือจรดใต้ระยะทางประมาณ 3 กิโลเมตร ชุมชนแพนี้มีความน่าสนใจมากกว่าชุมชนแพอื่นๆ จำนวนเรือนแพทั้งสองข้างที่ยังคงมีอยู่ในปัจจุบัน ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวเมื่อเทียบกับบ้านแพอื่นๆ เช่น อำเภอพระนครศรีอยุธยาซึ่งมีบ้านเรือนน้อยกว่าสิบหลัง ลักษณะชุมชนแพพระนครศรีอยุธยาและการดำรงอยู่ของเรือนแพที่แตกต่างจากชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรังในจังหวัดอุทัยธานี นอกจากนี้ ชุมชนหัวเวียง อำเภอเสนา ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ชุมชนนั้นเป็นตลาดน้ำซึ่งมีบ้านแพแบบไทยดั้งเดิมอยู่ริมตลิ่งน้อย ด้วยความนิยมที่ลดลงของตลาดที่มาพร้อมกับการก่อสร้างถนนสายใหม่ทำให้พ่อค้าแม่ค้าในแม่น้ำต้องเลิกกิจการ และเจ้าของบ้านแพแบบดั้งเดิมเหล่านี้จำนวนมากจึงตัดสินใจรื้อบ้านหรือย้ายบ้านบนพื้นดิน นอกจากนี้ยังพบว่าที่ราบภาคกลางตอนล่างของประเทศไทยแทบไม่มีชุมชนบ้านแพเหลืออยู่เลย

ชุมชนเรือนแพสะแกกรัง หนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาสังคม ค่านิยมและความต้องการของสังคมที่มีจิตสำนึกทางสังคมนั้นสัมพันธ์กับธรรมชาติของสภาพแวดล้อมการดำรงชีวิต ทั้งชีวิตและการทำงาน ตลอดจนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้มาจากลักษณะที่จับต้องได้และรูปแบบที่จับต้องไม่ได้ สอดคล้องกับคำจำกัดความขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ว่าเป็นสัญญาณของกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต เป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถถูกแทนที่ได้ เป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ เป็นมรดกตกทอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน หากพิจารณาถึงความแท้จริงของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังนี้สามารถอธิบายได้ในความหมายที่ UNESCO Bangkok (2009) ระบุไว้ในพิธีสารฮอยอันเพื่อการอนุรักษ์ในเอเชียว่าความจริงแท้มักจะประเมินในแง่ของมิติของมิติของความจริงแท้: ของที่ตั้งและการตั้งถิ่นฐาน; แบบฟอร์ม; วัสดุและการออกแบบ การใช้งานและฟังก์ชัน ความจริงแท้ของชุมชนพบว่าคนในชุมชนเรือนแพอยู่ร่วมกันตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน การออกแบบเรือนแพและการเลือกใช้วัสดุเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการใช้งานเรือนแพจริงและมีผู้ใช้จริง เรือนแพมีคุณค่าทางจิตวิญญาณเป็น

เอกลักษณ์ของชาวอุทัยธานี เป็นวิถีชีวิตที่เติบโตมาตั้งแต่เกิด ปัจจุบันจำนวนเรือนแพเริ่มลดลงเรื่อยๆ เนื่องจากปัญหาหลายอย่าง เช่น เรือนแพก็ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา ทำให้ชาวแพต้องเสียค่าใช้จ่ายซ่อมแซมให้คงสภาพเดิม บางครอบครัวย้ายพร้อมลูกหลานเพื่อขึ้นบก หรือเทศบาลไม่อนุญาตให้เพิ่มจำนวนเรือนแพ นอกจากนี้ นโยบายการจัดการน้ำส่งผลกระทบต่ออย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นจุดเริ่มต้นของการหายไปของชุมชนเรือนแพที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ในอนาคตคงไม่เหลือไว้ให้คนรุ่นหลัง เนื่องจากชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังเป็นชุมชนเรือนแพแห่งสุดท้ายที่เหลืออยู่ในประเทศไทย มีส่วนที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดอุทัยธานี มีประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลายที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดต้องช่วยกันรักษาไว้ กล่าวโดย ผอ.สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (ศอ.) แห่งประเทศไทย

ภาพที่ 1-1 ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง อ.เมือง จ.อุทัยธานี
ที่มา การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานอุทัยธานี, 2566

จากข้อมูลข้างต้น วิถีชีวิตของชาวแพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสถาปัตยกรรมของชุมชนเรือนแพที่หลงเหลืออยู่ ล้วนเป็นมรดกตกทอดของชุมชนทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพสะแกกรัง หากมีการอนุรักษ์และพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำ การประเมินคุณค่า ความสำคัญทางวัฒนธรรม ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำ สามารถเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการแจ้งให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทราบถึงคุณค่าของชุมชน ก่อให้เกิดส่งเสริมให้อนุรักษ์และอนุรักษ์ขึ้นได้ ดังนั้น การศึกษาการอนุรักษ์และการพัฒนาชุมชนริมน้ำ จึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการโน้มน้าวให้ชาวบ้านอนุรักษ์มรดกของชุมชนส่งเสริมให้ชาวบ้านภาคภูมิใจในความสำคัญทางวัฒนธรรมของตนเอง แต่ยังก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนด้วยการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ การพัฒนาชุมชนนอกเหนือจากเครื่องมือการอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยว การจัดการที่ดีใช้หลักธรรมาภิบาล รวมถึงการดำเนินการตามมาตรฐานการ

พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนระดับสากล สามารถพัฒนาควบคู่ไปกับการอนุรักษ์เพื่อให้ชุมชนเรือนแพ
สุดท้ายของประเทศไทยอยู่รอดผ่านการอนุรักษ์ที่พัฒนาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวในอนาคตได้

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแก
กรัง จังหวัดอุทัยธานี

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสม
กับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

1.2.3 เพื่อเสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว
ท้องถิ่น

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

ศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง แนว
ทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ที่เหมาะสมกับชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี มีขอบเขตการศึกษาดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง แนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนแพ
แม่น้ำสะแกกรัง และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนเรือนแพแม่น้ำ
สะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

1.3.2 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนในชุมชน นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ
ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน ธุรกิจท่องเที่ยว และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

1.3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

1.4 คำถามการวิจัย

1.4.1 ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังมีคุณค่าและความสำคัญทางวัฒนธรรมอย่างไร?

1.4.2 การเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังเป็นอย่างไร

1.4.3 มรดกวัฒนธรรมของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังจะเป็นอย่างไรในอนาคต?

1.4.4 ศักยภาพการท่องเที่ยวและข้อจำกัดของการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแก
กรังมีอะไรบ้าง?

1.4.5 การจัดการการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ในชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังจะมีวิธีการ
จัดการหรือแนวทางดำเนินการให้สมดุลและยั่งยืนได้อย่างไร

1.5 นิยามคำศัพท์เฉพาะของงานวิจัย

1.5.1 ชุมชนมรดกภูมิปัญญา หมายถึง ย่านที่อยู่อาศัยผสมผสานกิจกรรมที่ตั้งอยู่ริมน้ำโดยอาศัยการ
เข้าถึงทางน้ำในอดีตและยังมีการใช้ในปัจจุบันแต่น้อยลง ส่วนใหญ่มักมีองค์ประกอบอื่นๆ ด้วย เช่น ตลาด

ร้านค้า โรงแรม รีสอร์ท ศาลาพักผ่อน เช่น ศาลเจ้า อาคารบ้านเรือนมักเป็นแบบห้องแถวไม้ลักษณะเด่นคือมีการหันหน้าอาคารออกสู่ทางน้ำ ชุมชนลักษณะนี้พบมากในพื้นที่ลุ่มน้ำภาคกลางและภาคตะวันออก

1.5.2 ชุมชนเรือนแพ หมายถึง ชุมชนที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสน้ำในแม่น้ำที่ไหลแรงใช้ในการคมนาคมเพื่อการค้า มักเป็นแบบเรือนแพหรือเรือที่ลอยเป็นกลุ่มขนานแนวคลองบางส่วนมีกระชังปลา รอบเรือนแพผสมกิจกรรมค้าขาย เกษตรกรรม และประมงเข้าด้วยกัน มีการเคลื่อนย้ายไปตามแม่น้ำและเปลี่ยนจุดกิจกรรม อาจใกล้กับชุมชนท่าเรือเพื่อการค้าขาย

1.5.3 ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง หมายถึง กลุ่มเรือนที่อยู่อาศัยทั่วไปที่สร้างอย่างถาวรบนแพ ไม่ต้องการที่ดินโดยตรงมักมีขนาดเล็กกะทัดรัด ลักษณะเป็นโครงสร้างไม้ ฝาผนังเป็นไม้หรือสังกะสี หลังคามีสองแบบจั่วและปั้นหยา มุงสังกะสี ปลูกสร้างบนแพลูกบวบลอยอยู่ทั่วไปตามริมฝั่งแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี ลักษณะของหลังคาตั้งในภาพมีทั้งหลังคาจั่ว หลังคาจั่วต่อชายคาคลุมพื้นที่โล่งด้านหน้าเรือนหลังคาจั่วทำเป็นหลังคาแฝด หลังคาจั่ว ต่อชายคาด้านข้าง หลังคาทรงไทยเดิมและหลังคาปั้นหยา

1.6 ประโยชน์ของผลการวิจัย

1.6.1 ทราบถึงความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

1.6.2 ทราบถึงแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

1.6.3 เสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น จังหวัดอุทัยธานี

1.6.4 จังหวัดอุทัยธานีสามารถนำผลการวิจัยไปพัฒนา และสนับสนุนการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนเรือนแพสะแกกรังเพื่อเตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวได้

1.6.5 หน่วยงานหรือสถาบันต่างๆที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลของงานวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ในการสร้างประโยชน์ต่างๆได้

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

2.1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1.1 แนวความคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยประเภทเรือนแพ

ความหมายของเรือนแพ

เรือนแพในหนังสืออักขรานุเคราะห์ของ แคนพิช แบรดเลย์ (2539 : 94) ได้ให้ความหมายว่า เรือนแพเป็นแพยกพื้น คือ เรือนอยู่หลังแพ ใช้ไม้ไผ่ทำเป็นแพแล้วปลูกเครื่องเรือนบนนั้นและยังขยายความไว้ในหนังสือเอกลักษณ์ไทยในงานของชาวเรือนแพพื้นถิ่น (2540 : 27) ซึ่งสอดคล้องกับ ฤทัย ใจจงรัก (2539 : 222) และประทีป มาลากุล (2530 : 22) ที่ว่า เรือนแพคือเรือนลอยน้ำโดยอาศัยแพเป็นเครื่องพยุง เป็นเรือนที่อยู่อาศัยหรือเรือนค้าขายโดยเคลื่อนย้ายลงมาอยู่ในแหล่งน้ำอย่างถาวร มีลักษณะเช่นเดียวกับเรือนที่อยู่อาศัยอื่น ๆ แต่การยึดตัวของไม้ไม่ทำให้ตรงแน่นมากนักเพื่อให้เรือนมีความยืดหยุ่นสูง สามารถต้านการโยกไหวตามระลอกของกระแสน้ำได้เป็นอย่างดี

เรือนแพ (Floating House.) พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้คำจำกัดความที่อยู่อาศัยของมนุษย์ในลักษณะต่าง ๆ โดยรวมถึง แพ หรือ เรือ ซึ่งจอดอยู่เป็นประจำและใช้เป็นที่อยู่อาศัยประจำ ดังนั้นเรือนแพจึงหมายถึงเรือนที่อยู่อาศัยซึ่งปลูกสร้างอยู่บนแพ ได้พบภาพถ่ายโบราณแสดงให้เห็นว่า มีเรือนแพสร้างเรียงรายเกาะกลุ่มกัน ลอยอยู่ตามริมแม่น้ำรวมทั้งคลองต่าง ๆ ในเขตพระนครและปริมณฑลเป็นจำนวนมากเรือนแพ นอกจากใช้เป็นที่อยู่อาศัยแล้ว ยังใช้เป็นเรือนร้านค้าสำหรับค้าขายไปในตัว น่าเสียดายที่เรือนแพ รวมทั้งเรือนเรือไม่มีปรากฏในเขตพระนครแล้วในปัจจุบัน ยกเว้นในท้องที่บางจังหวัด ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี พิษณุโลก และฉะเชิงเทราที่ประยูกต์เพื่อใช้สอยเป็นอย่งอื่น มีสาเหตุเกิดจากได้มีการออกกฎระเบียบ มิให้มีการอาศัยอยู่ในเรือนแพและเรือนเรืออีกต่อไป ดังนั้นตามลำคลองในเขตพระนครปัจจุบันจึงไม่ปรากฏให้เห็นเรือนแพอีกเลย

ลักษณะของเรือนแพ

เรือนแพเป็นเรือนที่อยู่อาศัยทั่วไปที่สร้างอย่างถาวรบนแพ ไม่ต้องการที่ดินโดยตรงมักมีขนาดเล็กกะทัดรัด ลักษณะเป็นโครงสร้างไม้ ฝาผนังเป็นไม้หรือสังกะสี หลังคามีทั้งแบบจั่วและปั้นหยา มุงสังกะสี ปลูกสร้างบนแพลูกบวบลอยอยู่ทั่วไปตามริมฝั่งแม่น้ำ ลักษณะของหลังคาคงในภาพมีทั้งหลังคาจั่ว หลังคาจั่วต่อชายคาคลุมพื้นที่โล่งด้านหน้า เรือนหลังคาจั่วทำเป็นหลังคาแฝด หลังคาจั่ว ต่อชายคา ด้านข้าง หลังคาทรงไทยเดิมและหลังคานั้นหยา การวางตัวเรือนบนแพลูกบวบ พบว่ามีทั้งวางตามแนวยาวและแนวขวาง โดยวางบนพื้นที่ส่วนหนึ่งของแพเว้นขอบแพเป็นทางเดินโดยรอบ เหลือพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่โล่ง ด้านหลังเหลือพื้นที่แคบๆ เรือนแพเกือบทุกหลังจะมียานพาหนะสำหรับเดินทาง คือเรือพาย ลอยลำอยู่ข้างแพ โดยมีหลักไม้ปักยึดตำแหน่งเรือและแพ ฤทัย ใจจงรัก (2539 : 222-223) ได้กล่าวเสริมอีกว่า เรือนที่เป็นร้านค้ามีฝาดังปิดเปิดด้านหน้าเป็นระเบียบซึ่งติดกับน้ำสำหรับเรือนบางหลังมีระเบียบโดยรอบ ช่วงยาวของเรือนมี 3 ห้อง ด้านหลังเป็นครัวและที่รับประทานอาหาร หลังคาครัวมีขนาดเล็กกว่าหลังคาเรือนใหญ่ ส่วนด้านล่างนั้นเป็นแพรองรับตัวเรือน ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ลักษณะ คือ เป็นไม้ไผ่ผูกรวมกันเป็นแพเรียกว่า แพลูกบวบ และเป็นไม้จริงต่อเป็นแพสี่เหลี่ยมยาว ซึ่งเรียกว่า โปะมีโครงสร้างกระดูกภายในลักษณะคล้ายเรือน อุทยาด้วยกัน ติดต่อกัน 3-5 โปะต่อ 1 หลัง ซึ่งแพทั้งสองชนิดนี้ต้องบูรณะทุก

ปี

ประเภทของเรือนแพ

การแบ่งประเภทของเรือนแพนั้น มีการแบ่งไว้หลายประเภทโดยมีการศึกษาของอรศิริ ปานินท์ (2538 : 129-130) ; ฤทัย ใจจรงค์ (2539 : 222-224) ; สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา (2529 : 229) และหนังสือมรดกของชาติเล่ม 6 (2539 : 100-103) สามารถสรุปแยกประเภทได้ใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ลักษณะทางกายภาพของอาคารเรือนแพ ซึ่งสามารถยกได้เป็น เรือนแพแบบเรือนทรงไทยภาคกลาง ซึ่งมีแบบบ้านลมชนิดมีเหงาและบ้านลมแบบหางปลา เรือนแพแบบเรือนปั้นหยาชนิดมีเสา เรือนแพแบบเรือนเครื่องผูก และเรือนแพแบบเครื่องสับไม้จริงแบบชาวบ้าน
2. ลักษณะของการใช้สอยหลักของอาคารเรือนแพ ซึ่งสามารถยกได้เป็น เรือนแพพักอาศัย เรือนแพค้าขายซึ่งรวมทั้งโกดังเก็บสินค้าที่เป็นผลผลิตทางการเกษตรในแต่ละประเภทของอาคารเรือนแพไม่ว่าจะแบ่งจากลักษณะทางกายภาพหรือลักษณะของการใช้สอยอาคารของอาคารเรือนแพนั้นมีลักษณะโครงสร้างที่เหมือนกัน โดยลักษณะโครงสร้างที่เหมือนกัน โดยลักษณะโครงสร้างของเรือนแพโดยส่วนรวมแยกออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) โครงสร้างส่วนแพ 2) โครงสร้างส่วนตัวเรือน

2.1.2 แนวคิดเรื่องกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิมหรือพื้นที่เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

แนวคิดในการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมเป็นแนวคิดการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่พัฒนาขึ้นมาในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 จากการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมเฉพาะแห่งมาเป็นการอนุรักษ์เมืองและชุมชนประวัติศาสตร์ โดยกฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถาน และแหล่งที่ตั้ง (International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites) หรือกฎบัตรเวนิส ถือเป็นกฎบัตรเริ่มต้นที่ความสำคัญที่สุดต่อการอนุรักษ์โบราณสถาน และแหล่งที่ตั้งเมืองประวัติศาสตร์ แหล่งที่ตั้งทางประวัติศาสตร์ และมรดกทางวัฒนธรรมประเภท อื่นๆ (วรรณศิลป์ พิธีพันธุ์, 2543: 4) ภายหลังจากประกาศกฎบัตรเวนิส ได้มีการร่างกฎบัตรอื่นๆ ตามมาเพื่อใช้เป็นกรอบในการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรมของแต่ละพื้นที่ซึ่งมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้กฎบัตรบูรา (Burra Charter) ถือเป็นกฎบัตรระหว่างประเทศกฎบัตรหนึ่งที่ประเทศ นอกทวีปยุโรปนิยมนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางสถาปัตยกรรม โดยกฎบัตรบูรามีความแตกต่างจากกฎบัตรเวนิสในประเด็นสำคัญที่มีการขยายขอบเขตจากการอนุรักษ์จากโบราณสถานมาครอบคลุมถึงสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และมุ่งเน้นการคุณค่าของแหล่งประวัติศาสตร์ต่าง ๆ (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฎี, 2552:16-17) นอกจากนี้กฎบัตรเวนิสและกฎบัตรบูรา กฎบัตรระหว่างประเทศที่มีความสำคัญกับการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองหรือชุมชนดั้งเดิมคือ กฎบัตรวอชิงตัน (Washington Charter) ซึ่งถือเป็นกฎบัตรที่เพิ่มเติมความสมบูรณ์ให้กับกฎบัตรเวนิส โดยกฎบัตรวอชิงตันถือเป็นเอกสารสำคัญที่กำหนดหลักการ วัตถุประสงค์ ตลอดจนวิธีการในการอนุรักษ์ชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ในภาพกว้าง โดยให้ความสนใจกับพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ทั้งเมืองใหญ่ เมืองเล็ก และศูนย์กลางหรือย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่อยู่โดยรอบ ทั้งสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (วรรณศิลป์ พิธีพันธุ์, 2543: 7) โดยกระบวนการอนุรักษ์ต้องเป็นการผสมผสานสัมพันธ์กับการวางแผนกายภาพของเมือง เนื่องการอนุรักษ์เมืองเปรียบเสมือนเครื่องมือในการควบคุมการพัฒนาให้อยู่ในกรอบการอนุรักษ์บนพื้นฐานของการรักษาคุณค่าด้านวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาความสำคัญและสามารถสืบทอดต่อไปได้ในอนาคต (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฎี, 2552:16-17)

แนวคิดการวางแผนและดำเนินการอนุรักษ์ของ James Semple Kerr สถาปนิกและนักอนุรักษ์ชาวออสเตรเลียเป็นแนวคิดการวางแผนและดำเนินการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมหนึ่งที่สำคัญโดยเป็นแม่แบบในการจัดทำโครงการอนุรักษ์และการพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์ทั่วโลก James Semple Kerr (2013) ได้ดำเนินการจัดทำแนวทางการวางแผนการอนุรักษ์สถานที่ขึ้นเพื่อใช้ดำเนินการอนุรักษ์สถานที่และมรดกทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของกลุ่มชาติยุโรป โดยการวางแผนการอนุรักษ์เป็นการจัดทำแนวทางการดำเนินการในอนาคต ซึ่งแผนการที่ดีควรให้รายละเอียดเกี่ยวกับคำแนะนำหรือรายละเอียดที่จำเป็นในการดูแล จัดการ และการเตรียมความพร้อม และความต้องการที่เหมาะสม ตลอดจนโอกาสในการนำแผนงานไปใช้การวางแผนการอนุรักษ์ เป็นการดำเนินการในหลายมิติและจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย (James Semple Kerr, 2013: 3) แผนการอนุรักษ์ที่จัดทำขึ้นนั้นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสถานที่ ด้วยเหตุนี้ต้นแบบ (model) ในการวางแผนการอนุรักษ์ที่ James Semple Kerr ดำเนินการจัดทำขึ้นจึงมีลักษณะเป็นกรอบที่อธิบายถึงข้อควรระวังและแนวทางการ ดำเนินการซึ่งมีความจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมตามปัญหาที่เกิดขึ้นและสถานการณ์ภายในสถานที่แต่ละแห่ง James Semple Kerr ได้กำหนดแนวทางในการจัดทำแผนการอนุรักษ์ว่าจำเป็นต้องประกอบด้วย 2 ส่วน กล่าวคือ ส่วนที่ 1 การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของสถานที่ (understanding the place) โดยการรวบรวมข้อมูลและหลักฐานเพื่อประเมินคุณค่าของสถานที่ และส่วนที่ 2 การพัฒนาจัดทำแนวทางการอนุรักษ์และการนำไปใช้ (conservation policy and its implementation) ผ่านการพัฒนามาตรการการอนุรักษ์และกลยุทธ์ในการดำเนินการ ทั้งนี้ในการดำเนินการแต่ละส่วนนั้นก็ยังมีขั้นตอนที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของสถานที่ คุณค่าของสถานที่ (significance of a place) เป็นข้อมูลสำคัญในการดำเนินการอนุรักษ์ เป็นข้อมูลที่ใช้ในการจัดทำแนวทางการพัฒนามาตรการต่าง ๆ เพื่อรักษาคุณค่าดังกล่าวของสถานที่ ด้วยเหตุนี้ในการวางแผนการอนุรักษ์จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของสถานที่เป็นขั้นตอนแรกเพื่อให้ทราบถึงคุณค่าข้อจำกัด ตลอดจนความยืดหยุ่นในการดำเนินการอนุรักษ์ (James Semple Kerr, 2013: 4) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของสถานที่ประกอบด้วยขั้นตอนจำนวน 3 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 ขั้นที่ 1 การรวบรวมหลักฐาน (gathering evidence) การรวบรวมหลักฐาน หมายถึง การรวบรวมเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสำรวจสภาพของสถานที่ โดยกระบวนการเริ่มต้นอาจเริ่มจากการสำรวจ ภาคสนามด้วยผังพื้นที่ แผนที่ และการถ่ายภาพประกอบการสำรวจ สำหรับการรวบรวมเอกสารนั้น สามารถจำแนกเอกสารได้เป็นเอกสาร ชั้นต้น และเอกสารชั้นรอง โดยเอกสารชั้นต้นถือเป็นเอกสารที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าเอกสารชั้นรอง ทั้งนี้เอกสารชั้นต้นอาจเป็นแบบสถาปัตยกรรมเพื่อดำเนินการ ก่อสร้างหรือปรับปรุงผังพื้นที่ (plan) แผนที่ (map) ภาพถ่ายทางอากาศ (aerial photograph) ภาพถ่าย (photograph) ภาพวาดหรือภาพร่าง (sketch) ซึ่งถือเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์สำคัญในช่วงก่อนที่กล้องถ่ายภาพจะเกิดขึ้น และหลักฐานเอกสารอื่น ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการทำความเข้าใจในคุณค่าของสถานที่ สำหรับเอกสารชั้นรองนั้น แม้จะเป็นกลุ่มหลักฐานที่มีความน่าเชื่อถือน้อยกว่า แต่การรวบรวมเอกสารชั้นรองก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการค้นคว้าเอกสารชั้นต้นต่อไป สำหรับการรวบรวมเอกสารสามารถดำเนินการได้ทั้งจากหน่วยงานของรัฐในระดับต่างๆ โดยหากมรดกวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นสถานที่/ทรัพย์สินส่วนบุคคล ก็สามารถรวบรวมได้จากครอบครัวหรือชุมชนใน

ท้องถิ่น การสำรวจสภาพของพื้นที่/สถานที่จริง ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการรวบรวมหลักฐาน โดยหลักฐานทางกายภาพจะสะท้อนให้เห็นถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ตลอดจนลักษณะการใช้งานในพื้นที่ ทั้งนี้หลักฐานทางกายภาพถือเป็นหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งโดยเฉพาะสำหรับชุมชนหรือพื้นที่ที่ไม่ได้มี การบันทึกหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร หรือหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรถูกทำลายไปเนื่องด้วยเหตุผลต่างๆ (James Semple Kerr, 2013: 7) ทั้งนี้ Burra Charter ได้กำหนดให้การสำรวจพื้นที่/สถานที่จริงเป็นขั้นตอนเริ่มต้นในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

1.2 ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์หลักฐาน (co-ordination and analysis of evidence) การวิเคราะห์หลักฐานสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ โดยมีประเด็นพื้นฐานสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ 1) พัฒนาการและการใช้งานของสถานที่ 2) เหตุผลและเงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงสถานที่ ซึ่งครอบคลุมถึงความต้องการของเจ้าของสถานที่และผู้ใช้งาน 3) การเปรียบเทียบกับแนวทางการพัฒนาปัจจุบัน และแผนการที่คล้ายคลึงกัน 4) มุมมองอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่การประเมินคุณค่า

1.3 ขั้นที่ 3 การประเมินคุณค่าและความสำคัญ (assessing and stating significance) การประเมินคุณค่าและความสำคัญของสถานที่เป็นการประเมินเพื่อให้เห็นความสำคัญของสถานที่ตามเกณฑ์ (criteria) ที่ได้ดำเนินการจัดทำตามประเภทของสถานที่ โดยคณะผู้รับผิดชอบการประเมินคุณค่าซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของสถานที่ อาทิ นักประวัติศาสตร์ วิศวกร นัก โบราณคดี สถาปนิก ภูมิสถาปนิก เป็นต้น จะดำเนินการทำหน้าที่ประเมินคุณค่าและความสำคัญของสถานที่ ในการประเมินคุณค่าและความสำคัญผู้ประเมินต้องดำเนินการจัดทำ รายงานซึ่งควรมีรายละเอียดต่อไปนี้

- 1) คำอธิบายอย่างสั้นเกี่ยวกับวิธีการประเมินคุณค่าและความสำคัญของสถานที่
- 2) คำบรรยายและการระบุระดับความสำคัญของสถานที่อย่างกระชับ
- 3) คำบรรยายหรือตารางแสดงระดับความสำคัญขององค์ประกอบในสถานที่
- 4) แผนภาพ (diagram) ที่เกี่ยวข้องกับการระบุความสำคัญ

2. การพัฒนาและจัดทำแนวทางการอนุรักษ์และการนำไปใช้ แนวทางการอนุรักษ์ตั้งอยู่แนวคิดพื้นฐานที่สำคัญคือ การรักษาคุณค่าและความสำคัญของสถานที่ โดยลักษณะแนวทางการอนุรักษ์ที่จัดทำขึ้นควรมีการเสนอแนะแนวทางที่ยืดหยุ่น เปิดกว้างและเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้งาน อย่างไรก็ตามควรแสดงถึงข้อห้ามหรือเงื่อนไขของกิจกรรมต่าง ๆ อย่างชัดเจนเช่นเดียวกัน แนวทางในการดำเนินการประกอบด้วยขั้นตอนจำนวน 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนามาตรการการอนุรักษ์ (gathering information for the development of conservation policy) 2) การพัฒนามาตรการการอนุรักษ์ (developing a conservation policy) 3) การจัดทำมาตรการการอนุรักษ์ และการพัฒนากลยุทธ์ตลอดจน เงื่อนไขเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ (stating conservation policy and evolving strategies and options for its implementation)

2.1 การรวบรวมข้อมูลเพื่อพัฒนามาตรการการอนุรักษ์ ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนการทำความเข้าใจเงื่อนไขและความต้องการ ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการจัดทำมาตรการการอนุรักษ์ โดยข้อมูลที่จำเป็นต้องรวบรวมเพื่อใช้ในการพัฒนามาตรการการอนุรักษ์ ประกอบด้วย

- 1) ความต้องการในการอนุรักษ์ความสำคัญ เป็นข้อมูลจากการประเมินคุณค่าและความสำคัญ และระดับความสำคัญของสถานที่ที่ได้รับการประเมิน โดยข้อมูลส่วนนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน

เกี่ยวกับสิ่งที่มาตรการการอนุรักษ์ต้องดำเนินการรักษาและให้ความสำคัญในการจัดทำแนวทางในระดับต่าง ๆ

2) ความต้องการของลูกค้า เป็นข้อมูลหนึ่งที่มีความสำคัญในการจัดทำมาตรการอนุรักษ์ เพราะสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ ซึ่งในบางครั้งอาจขัดแย้งและส่งผลกระทบต่อคุณค่าของสถานที่ ทั้งนี้การรับทราบความต้องการของลูกค้า/ผู้ใช้มาตรการจะช่วยให้ผู้จัดทำมาตรการสามารถรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้สอยพื้นที่ในอนาคตได้ โดยอาจดำเนินการในลักษณะการแนะนำกิจกรรมที่เหมาะสม นอกจากนี้ในการเก็บข้อมูลความต้องการของลูกค้ายังหมายถึงรวมถึงทรัพยากรที่ลูกค้ามีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเทคนิควิธี ทักษะการบริหารจัดการ และขีดความสามารถทางการเงิน โดยการทราบข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้จะช่วยให้ สามารถจัดทำแผนได้อย่างครอบคลุม

3) เงื่อนไขทางกายภาพของสถานที่

4) เงื่อนไขภายนอกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ อาทิ ข้อ กฎหมายในระดับต่าง ๆ, ข้อบังคับทางผังเมือง

2.2 การพัฒนามาตรการการอนุรักษ์ การพัฒนามาตรการการอนุรักษ์เป็นกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลที่ต้องอาศัยความยืดหยุ่นและประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่มักเกิดขึ้นในการอนุรักษ์พื้นที่ของผู้จัดทำโดยความสำเร็จในการพัฒนามาตรการการอนุรักษ์มีส่วนสัมพันธ์อย่างมากกับขั้นตอนอื่น ๆ ในช่วงก่อนหน้า หากข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการไม่เพียงพอ อาจมีความจำเป็นที่ต้องดำเนินการเก็บข้อมูลดังกล่าวใหม่ ทั้งนี้ในการพัฒนามาตรการการอนุรักษ์ต้องพิจารณาถึง

1) การรักษาคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่

2) การระบุการใช้สอยที่เหมาะสม หรือมาตรการการอนุรักษ์ที่มีความเป็นไปได้

3) มาตรการที่จัดทำขึ้นเป็นไปตามเงื่อนไขตามกฎหมาย

4) มาตรการที่จัดทำต้องดำเนินการภายใต้ทรัพยากรที่สามารถเข้าถึงได้

5) พยากรณ์โอกาสและภัยคุกคามที่อาจเกิดขึ้น หนึ่งในการพัฒนาทำมาตรการอนุรักษ์จะจัดทำขึ้นโดยปราศจากการ พิจารณาเงื่อนไขหรือประเด็นด้านการบริหารจัดการทางการเงินก่อน เพื่อให้เห็นถึงแนวทางและความเป็นไปได้ในการดำเนินการ (Jammes Sempke Kerr, 2013: 24)

2.3 การจัดทำมาตรการการอนุรักษ์ และการพัฒนากลยุทธ์ตลอดจนเงื่อนไขเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

2.3.1 การจัดทำมาตรการการอนุรักษ์ มาตรการการอนุรักษ์ที่จัดทำขึ้น ควรมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) Basic of Approach มาตรการและวิสัยทัศน์พื้นฐานในการอนุรักษ์ ซึ่งประกอบด้วย (ก) แนวคิดเชิงปรัชญา (philosophical approach) เกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือการดำรงคุณค่าและความสำคัญของสถานที่ และ (ข) รูปแบบการใช้งานที่เหมาะสมและมีความเป็นไปได้

2) Control of Change เป็นมาตรการในการควบคุมการพัฒนาผ่านการเสนอแนะแนวทางการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ที่ สอดคล้องและเหมาะสมกับกระบวนการรักษาคุณค่าของสถานที่ โดยทั่วไปมาตรการดังกล่าวจะประกอบด้วย (ก) การเปลี่ยนแปลงที่ได้รับอนุญาตเพื่อดำรงไว้ซึ่งความต่อเนื่องของคุณค่าการใช้งาน หรือการเปลี่ยนแปลงตามรูปแบบที่เหมาะสม (ข) เงื่อนไขการเคลื่อนย้ายองค์ประกอบที่มีคุณค่า และองค์ประกอบเกี่ยวเนื่อง (ค) การระบุขอบเขตพื้นที่ และความต้องการสำหรับการพัฒนา (ง) จัดทำบันทึกก่อนที่จะมีการปรับปรุงหรือเคลื่อนย้าย

3) Provision of services and retention of character เป็นข้อกำหนดเพิ่มเติมที่เกี่ยวข้องกับมาตรการในข้อที่ 1 และ 2 ซึ่งประกอบด้วย (ก) วิธีการในการให้บริการและประสานโครงข่าย ไฟฟ้า เครื่องกล ระบบน้ำ และระบบการสื่อสารให้สามารถเข้าถึงได้กลุ่มผู้ใช้งานพื้นที่ ซึ่งรวมถึงผู้พิการได้อย่างเพียงพอ (ข) การรักษาความสำคัญของรูปแบบและคุณค่า โดยการให้ความสำคัญกับรายละเอียดของรูปแบบ ผิวสัมผัส กระบวนการอนุรักษ์พื้นผิว และการจัดแสง

4) Specific elements เป็นมาตรการที่จัดทำขึ้นเพื่อดูแลหรือบำรุงรักษาพื้นที่หรือองค์ประกอบบางส่วน เช่น พื้นที่ ภายใน เฟอร์นิเจอร์ เปลือกอาคาร หลังคา เป็นต้น โดยการจัดทำมาตรการในส่วนนี้ จะมีความสัมพันธ์อย่างยิ่งกับการประเมินคุณค่าในขั้นต้นเนื่องด้วยสถานที่หรือองค์ประกอบที่ได้รับการประเมินให้มีความสำคัญมาก ก็ยิ่งต้องมีกระบวนการในการดูแลรักษาเหมือนกัน เพื่อรักษาคุณค่าและความสำคัญ

5) Care of fabric เป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการเสนอแนะแนวทางการเปลี่ยนวัสดุหรือการชะลอการสูญเสียขององค์ประกอบต่าง ๆ ผ่านการบำรุงรักษา การซ่อมแซม การบูรณปฏิสังขรณ์ และกระบวนการป้องกัน อย่างเหมาะสม

6) Setting เป็นมาตรการการสนับสนุนและรักษาคุณค่าเชิงตำแหน่งที่ตั้ง ซึ่งครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างที่ว่าง ภูมิทัศน์ พืชพันธุ์ มุมมอง รั้วและกำแพง เป็นอาทิ ทั้งนี้ มาตรการในข้อนี้ยังรวมถึงการออกแบบองค์ประกอบใหม่ ทั้งแบบชั่วคราวและถาวรที่อาจส่งผลกระทบต่อ การมองเห็น อย่างไรก็ตามการรักษาคุณค่าเชิงที่ตั้งต้องพิจารณาถึงมาตรการในการควบคุมยานพาหนะ การขนส่งสินค้า การจอดรถ และการกำหนดพื้นที่ที่ร่ม เนื่องจากสัมพันธ์กับการรักษาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศของพื้นที่โดยรวม

7) Management เป็นมาตรการเพื่อสนับสนุนการนำมาตรการที่กำหนดขึ้นไปปฏิบัติใช้ โดยควรกำหนดให้มีการทบทวนมาตรการเป็นครั้งคราว และมีการบันทึกการปฏิบัติงานที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ และเหตุผลในการดำเนินการเพื่อใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจต่อไปในอนาคต

2.3.2 การพัฒนากลยุทธ์สำหรับการพัฒนากลยุทธ์มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการนำมาตรการหรือแผนการอนุรักษ์ที่จัดทำขึ้นไปใช้งาน ซึ่งประกอบด้วยการจัดทำตัวเลือกลำดับและช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดทำลำดับนั้นจะพิจารณาจากมุมมองของขั้นตอนการอนุรักษ์เป็นหลัก ในขณะที่ช่วงระยะเวลาจะพิจารณาร่วมกับความพร้อมของทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม การพัฒนากลยุทธ์มีความแตกต่างจากการจัดทำมาตรการในประเด็นที่การจัดทำกลยุทธ์จะมีรายละเอียดมากกว่าในลักษณะของการนำไปใช้ปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของขั้นตอน เวลา และคุณภาพของงาน โดยในการปฏิบัติงานภายในพื้นที่หนึ่ง อาจมีความจำเป็นต้องใช้กลยุทธ์หลายกลยุทธ์ในการดำเนินงาน ทั้งนี้กลยุทธ์ที่ดีควรเขียนด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่กำกวมเพื่อให้ผู้อื่นนำไปปฏิบัติได้สะดวก (James Semple Kerr, 2013: 27) นอกจากต้นแบบการอนุรักษ์ที่ James Semple Kerr ได้ดำเนินการจัดทำขึ้นแล้ว กระบวนการวางแผนและดำเนินการอนุรักษ์ตาม Burra Charter ก็ถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สำคัญที่ได้รับความนิยมในการนำมาใช้วางแผนและดำเนินการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมตลอดจนพื้นที่ที่มีความสำคัญ ทั้งนี้กระบวนการอนุรักษ์ตาม Burra Charter มีความคล้ายคลึงกับต้นแบบการอนุรักษ์ที่ James Semple Kerr ได้ดำเนินการจัดทำขึ้น โดยเน้นที่ความสำคัญของการรักษาคุณค่าและความสำคัญของสถานที่บนพื้นฐานของความเข้าใจในคุณค่าดังกล่าว โดยแนวทางที่ Burra Charter กำหนดขึ้นนั้นมี

ขั้นตอนและรายละเอียดที่มากกว่าโดยประกอบด้วยประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ จำนวน 10 ขั้นตอน ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนดังกล่าวเป็นช่วงของการทำงานได้ 3 ช่วงดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ช่วงที่ 1 การทำความเข้าใจความสำคัญของพื้นที่ (understand significance) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1) การระบุพื้นที่และส่วนเกี่ยวเนื่อง (identify place and associations)
- 2) การรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของพื้นที่ (gather and record information about the place sufficient to understand significance)
- 3) การประเมินความสำคัญ (assess significance)

ช่วงที่ 2 การพัฒนานโยบายการอนุรักษ์ (develop policy) ประกอบด้วยขั้นตอน ต่างๆ ดังนี้

- 1) การจัดเตรียมคำอธิบายเรื่องความสำคัญ (prepare a statement of significance)
- 2) การระบุภาระผูกพันที่เกิดขึ้นจากความสำคัญ (identify obligations arising from significance)
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่จะส่งผลต่อสถานที่ในอนาคต (gathering information about other factors affecting the future of the place)
- 4) การพัฒนานโยบาย (develop policy)
- 5) การจัดเตรียมคำอธิบายของนโยบาย (prepare a statement of policy)

ช่วงที่ 3 การบริหารจัดการนโยบายการอนุรักษ์ (management) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- 1) การบริหารจัดการพื้นที่ตามนโยบายที่กำหนด (manage place in accordance with policy)
- 2) การติดตามและทบทวนนโยบาย (monitor and review)

สำหรับประเทศไทยกระบวนการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิมมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดในระดับนานาชาติโดยชิววิทย์ สุจฉายา (2552: 9-12) ได้กล่าวถึงกระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนดั้งเดิม และเมืองในภาพกว้างว่าประกอบด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ (1) ขั้นตอนการศึกษาความเป็นมาของพื้นที่ (2) ขั้นตอนการวิเคราะห์ความสำคัญและศักยภาพของพื้นที่ (3) ขั้นตอนการตั้งนโยบาย เป้าหมาย และมาตรการ (กรอบการอนุรักษ์) (4) ขั้นตอนการออกแบบเพื่ออนุรักษ์และปรับปรุง (5) ขั้นตอนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้สำหรับหน่วยงานภาครัฐส่วนท้องถิ่นที่บริเวณชุมชนดั้งเดิม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ((ม.ป.ป): 66-72) ได้เสนอกระบวนการในการจัดทำแผนการอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิมไว้ว่าในการวางแผนเพื่อพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนดั้งเดิมนั้น ควรเป็นการดำเนินการในลักษณะของข้อตกลงเชิงนโยบายภายในชุมชนเบื้องต้น ก่อนจะพัฒนาเป็นผังตำบล ผังเมืองเฉพาะต่อไป โดยในการจัดทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์ย่านชุมชนดั้งเดิม ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

- (1) การเก็บข้อมูลองค์ประกอบและคุณค่าความสำคัญของชุมชนดั้งเดิม
- (2) การศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าความสำคัญของชุมชนดั้งเดิม
- (3) การวิเคราะห์ปัญหาและภัยคุกคามในชุมชนดั้งเดิมที่มาจากการศึกษาสภาพและสถานการณ์

ปัจจุบัน

- (4) การระบุอาคาร สถานที่ และองค์ประกอบที่สำคัญในย่านชุมชนดั้งเดิม
- (5) การกำหนดพื้นที่ชุมชนดั้งเดิม ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ชุมชนกับ สภาพแวดล้อมโดยรอบ

- (6) แนวทางการพัฒนา
- (7) การควบคุมความหนาแน่น
- (8) การจัดแผนงาน โครงการ องค์กร และงบประมาณ

นิยามและประเภทของย่านชุมชนเก่า

ใช้วิเคราะห์ถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน และการเกิดขึ้นของพื้นที่ที่มีลักษณะของย่านชุมชนเก่า รวมไปถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม การตั้งถิ่นฐาน ระบบนิเวศ ชาติพันธุ์ แหล่งทรัพยากร เช่น ลุ่มน้ำ ทุ่ง ที่ราบ หุบเขา ป่าไม้ ทะเล เป็นต้น โดยได้กำหนดนิยามย่านชุมชนเก่า เป็นกรอบที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

ย่านชุมชนเก่า หมายถึง พื้นที่ทางกายภาพที่แสดงออกถึงลักษณะของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดที่แตกต่างกันตามบริบทแวดล้อม ทั้งที่เป็นเมืองหรือในพื้นที่ชนบท มีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐาน/ก่อกำเนิดดังกล่าวที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประจักษ์ได้จากทั้งสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น เช่น โครงสร้างของชุมชน ลักษณะรูปแบบทางสถาปัตยกรรม และภูมิทัศน์แวดล้อม และสภาพทางสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี และกิจกรรมของชุมชน ประกอบควบคู่กันอย่างเหมาะสมภายใต้บริบทสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้าง (Built Environment) และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ประเภทของย่านชุมชนเก่า

สำหรับในพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออก สามารถจัดประเภทของย่านชุมชนเก่า จากการศึกษาเอกสาร การลงสำรวจสภาพพื้นที่ และนำมาวิเคราะห์ ได้ดังนี้

1. ชุมชนริมน้ำ เป็นย่านชุมชนที่ยึดเอาลำน้ำในการตั้งถิ่นฐาน อาจจะประกอบไปด้วยตัวตลาด และส่วนบ้านเรือนพักอาศัย มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับสภาพที่ตั้งและประโยชน์ใช้สอย รวมไปถึงองค์ประกอบในเชิงระบบนิเวศลำน้ำ พืชพันธุ์ และระบบการผลิตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย
2. ชุมชนรถไฟ เป็นย่านชุมชนที่เกิดจากการพัฒนาเส้นทางรถไฟ หรือการขยายตัวของย่านชุมชนเดิมที่เกิดจากการเข้ามาของสถานีรถไฟ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นย่านการค้า หากเป็นสถานีที่ผ่านชุมชนขนาดใหญ่หรือเป็นชุมทาง มักจะมีกลุ่มสถาปัตยกรรมเกี่ยวเนื่องกับรถไฟที่มีลักษณะเฉพาะ
3. ชุมชนตลาด/การค้า เป็นย่านชุมชนที่มีกิจกรรมหรือเคยมีกิจกรรมด้านการค้าเป็นหลัก มีลักษณะความเป็นย่านตลาดของเมือง หรือของชุมชนในละแวก อาจประกอบไปด้วยพื้นที่ค้าขายรวม เช่น ตลาดสด และส่วนที่เป็นสถาปัตยกรรมประเภทเรือนแถวหรือห้องแถวค้าขาย
4. ชุมชนหมู่บ้าน เป็นพื้นที่หมู่บ้านในบริเวณชนบท มีลักษณะเป็นชุมชนพื้นถิ่น ประกอบไปด้วยกลุ่มบ้านเรือนที่สะท้อนลักษณะของท้องถิ่น มีบริเวณบ้าน ลาน และเส้นทางสัญจร เป็นองค์ประกอบของชุมชน และมีความสัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมในเชิงระบบวิถีชีวิต มีลักษณะการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพสูง
5. ชุมชนประมง/เกษตร เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับแหล่งทำมาหากิน แหล่งทำการผลิต ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นอาจอยู่ไกลจากพื้นที่ของชุมชนออกไป มีพื้นที่ที่เป็นจุดเปลี่ยนถ่าย เช่น แพลลา ท่าเรือ หรือพื้นที่ที่ต้องใช้เพื่อจัดการผลผลิตนั้น เช่น ลานตากข้าว ที่ตากปลา ที่แกะหอย เป็นต้น
6. ชุมชนชาติพันธุ์ เป็นชุมชนที่มีการรวมกลุ่มการตั้งถิ่นฐานจากการที่มีความเป็นชาติพันธุ์ร่วมกัน ส่วนใหญ่จะเป็นชุมชนที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาจากประเทศข้างเคียง โดยนำเอาสัมภาระทางวัฒนธรรม องค์ความรู้ ภาษา ประเพณี ความเชื่อต่างๆติดตัวมาด้วย แต่มีรูปแบบของการปรับตัวทั้งลักษณะกายภาพ

ของชุมชน และทางด้านสังคมกับบริบทที่ใหญ่กว่าแต่ยังคงเอกลักษณ์เฉพาะบางอย่างเอาไว้ ชุมชนลักษณะนี้จะมีความโดดเด่นในเชิงองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ

1) การพิจารณาลักษณะทางกายภาพที่เป็นองค์ประกอบของการตั้งถิ่นฐาน ได้แก่ อาคาร (รูปแบบความหนาแน่น และความสูง) สถาปัตยกรรม และองค์ประกอบที่สำคัญอื่นๆ อันได้แก่ ช่วงระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐาน (life span) ซึ่งทำให้เกิดองค์ประกอบทางกายภาพที่ต่างยุคสมัยกัน แต่สร้างคุณค่าโดยรวมให้แก่ย่านชุมชนเก่า ลักษณะของภูมิทัศน์และระบบที่โล่งว่าง การดำรงอยู่ของกิจกรรมทางการค้าและวัฒนธรรม การใช้ที่ดิน การครอบครองที่ดิน เป็นต้น โดยมีหลักการพิจารณา ได้แก่

- ลักษณะโครงสร้างของชุมชนยังคงอยู่ ได้แก่ เส้นทางสัญจร (path) เส้นทางน้ำ ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ตรอก ซอย ทางเดิน ที่รวมกิจกรรม (node) ลาน ช่วง แยก ลักษณะของกลุ่มอาคารที่สะท้อนลักษณะโครงสร้างของชุมชน ได้แก่ การวางตัวของกลุ่มอาคารตึกแถวเก่าในย่านการค้าเก่า การวางตัวของกลุ่มเรือนพักอาศัยในย่านชุมชนหมู่บ้าน ที่มีความสัมพันธ์กับเส้นทางและระบบที่ว่าง เป็นต้น
- ลักษณะโดดเด่นทางสถาปัตยกรรมยังคงอยู่ ได้แก่ รูปแบบสถาปัตยกรรมที่สามารถอ้างอิงถึงยุคสมัยแห่งการก่อกำเนิดและลักษณะสำคัญของย่านชุมชนเก่านั้นเอาไว้ได้ เช่น อาคารตึกแถวเก่า บ้านคหบดีเก่า เรือนทรงไทยเดิมเก่า เรือนพื้นดิน ศาลาสนามเก่า โดยถึงแม้ว่าลักษณะทางสถาปัตยกรรมดังกล่าวจะมีการปรับเปลี่ยนซ่อมแซม หรือมีลักษณะสถาปัตยกรรมที่ต่างยุคสมัยอยู่ร่วมกันแต่ยังคงสะท้อนให้เห็นลักษณะโดดเด่นทางศิลปสถาปัตยกรรมเอาไว้ได้

- ลักษณะทางภูมิทัศน์และระบบนิเวศธรรมชาติในย่านชุมชนเก่า ได้แก่ ภูมิทัศน์และทัศนียภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง และส่งเสริมบรรยากาศ/สภาพแวดล้อมของพื้นที่ชุมชนเก่าและบริเวณโดยรอบ เช่น พืชพันธุ์พื้นถิ่นและระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องเนื่อง ทั้งระบบนิเวศเมือง นิเวศวัฒนธรรมและนิเวศธรรมชาติ จินตภาพของเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างตำแหน่งของที่หมายตาของชุมชนเก่ากับโครงข่ายของเส้นทางและธรรมชาติ

- ลักษณะความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับมุมมอง ได้แก่ การรักษาภาพมุมกว้างของย่านชุมชนเก่าเอาไว้ การรักษาสันขอบฟ้าของเมืองที่ไม่ทำลายลักษณะที่สำคัญของย่านชุมชนเก่า และรวมไปถึงการรักษาพื้นที่อันเป็นที่ตั้งของภูมิสัญลักษณ์ที่สำคัญของย่านชุมชนเก่า เป็นต้น

2) การพิจารณาลักษณะขององค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพ ที่ส่งเสริมลักษณะทางกายภาพที่เป็นลักษณะหลักที่มองเห็นได้ด้วยสายตานั้นเป็นประจักษ์ของการดำรงอยู่ของย่านชุมชนเก่า โดยองค์ประกอบที่ไม่ใช่กายภาพจะเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความต่อเนื่องของกิจกรรม ผู้คน และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีหลักการพิจารณา ได้แก่

- ลักษณะของกิจกรรมในย่านชุมชนเก่า ซึ่งอาจจะเป็นกิจกรรมดั้งเดิมที่สืบทอดสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เช่น กิจกรรมการค้าขายของย่านการค้าเก่า กิจกรรมในการประกอบอาชีพที่ผูกพันกับสภาพแวดล้อมเช่น การทำนา ประมง หรือ เป็นกิจกรรมใหม่ที่เข้าไปอยู่ในลักษณะทางกายภาพเดิมเพื่อที่จะทำให้เกิดการใช้งานของย่านชุมชนเก่ากับลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมปัจจุบัน เช่น กิจกรรมเพื่อการรองรับการท่องเที่ยว กิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ เป็นต้น

- ลักษณะทางความหมายทางประวัติศาสตร์ของย่านชุมชนเก่า โดยที่ย่านชุมชนเก่านั้นยังคงมีหน้าที่ในทางความหมายเชิงประวัติศาสตร์อยู่มากน้อยเพียงใด เช่น ความเป็นย่านการค้าแห่งแรกของเมือง ความเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญในอดีต เป็นต้น

- การสืบปฏิบัติทางชนบประเพณี โดยชนบประเพณีเหล่านั้นได้สืบปฏิบัติอยู่ในย่านชุมชนเก่านั้นๆมาอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเพณีการถือศีลกินผัก ประเพณีการแข่งเรือ ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เป็นต้น
- ความทรงจำ โดยเฉพาะความทรงจำของผู้คนต่อการดำรงอยู่ของย่านชุมชนเก่านั้นๆ ความสัมพันธ์กับวัยเด็กของคนในชุมชน การจดจำถึงช่วงสำคัญของการเปลี่ยนแปลงหรือเหตุการณ์สำคัญต่างๆ เช่น เหตุการณ์ไฟไหม้ เหตุการณ์น้ำท่วม การก่อสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ เช่น การตัดถนน สะพาน เป็นต้น

2.1.3 แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือนเป็นนิยามของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนานา สนวนศรี, 2560) และยังเป็นการท่องเที่ยวที่ประชาชนในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อเกิดประโยชน์ให้กับชุมชน โดยกิจกรรมในการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะเป็นกิจกรรมที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน จะนำไปสู่การเรียนรู้และเข้าใจถึงรากเหง้าในความยั่งยืนของชุมชน (ณัฐพัชร มณีโรจน์, 2560) และเพื่อที่จะทำให้การท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพสูงสุดต้องอาศัยหลักการจัดการดังนี้

หลักการจัดการของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

วีระพล ทองมา (2553) ได้กล่าวถึงหลักการของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เป็นการมองชุมชนเป็นรากฐานหรือศูนย์กลางเพื่อกำหนดทิศทางในการวางแผนงาน และแผนปฏิบัติงานของตนเองโดยทำการดำเนินการร่วมกันทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง และด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมที่เกี่ยวกับกลุ่มคนต่างๆ และเมื่อมองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยว ถ้าต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริงทางชุมชนได้มีการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา ความเป็นไปได้ และผลกระทบทางการท่องเที่ยวในทุกๆ มิติแล้ว ดังนั้นชุมชนร่วมลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่มีความเป็นไปได้และทางชุมชนเห็นสมควร
2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการออกความคิดเห็น การวางแผน การทำกิจกรรม การร่วมติดตามประเมินผล การร่วมกันเรียนรู้และการร่วมรับประโยชน์
3. ต้องมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม ชมรม องค์กรที่จัดขึ้นใหม่หรือกลุ่มเดิมที่มีอยู่แล้ว เพื่อดำเนินกำหนดทิศทางการจัดการ การบริหาร และการประสานงาน ให้การท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน
4. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงถึงการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม มีความเป็นธรรม ตั้งอยู่บนความยั่งยืนของวิถีชีวิตและทรัพยากร ก่อให้เกิดผลเชิงสร้างสรรค์ต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม และลดผลกระทบเชิงลบต่อด้านดังกล่าว
5. จำเป็นที่ต้องมีการวางแผนและกติกากำหนดสำหรับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ชัดเจน และสามารถดูแลและควบคุมให้เป็นไปตามกติกากำหนดไว้

6. ชุมชนที่มีการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน สมาชิกในการจัดการและบริหารชุมชน ชาวบ้านทั่วไป รวมไปถึงนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

7. ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน จำเป็นต้องมีการวางตัวชี้วัดและมาตรฐานที่มาจากภาคกลางร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว การกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยจะกระจายรายได้โดยความเที่ยงตรงให้กับผู้เกี่ยวข้อง และพิจารณาาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

8. รายได้ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม จากแนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปเป็นภาพรวมได้ว่า การจัดการการท่องเที่ยวโดยมีชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ใช่ใครคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ออกความคิดเห็นเพียงฝ่ายเดียว แต่จะเป็นการที่คนในชุมชนสามารถร่วมแสดงความคิดเห็นได้อย่างมีอิสระ เพื่อที่จะทำให้ออกมาดำเนินการดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าประสงค์ที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นตัวที่จะกำหนดความสำเร็จของการท่องเที่ยวในชุมชนนั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมความพร้อมและการวางแผนในการจัดการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดย ญฎฐพัชร มณีโรจน์ (2560) ได้กำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 12 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาศักยภาพเบื้องต้นของชุมชนว่ามีความเหมาะสมที่จะดำเนินการให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวหรือไม่ พิจารณาจากความโดดเด่นของชุมชน ลักษณะทางกายภาพต่างๆ รวมไปถึงเส้นทางการท่องเที่ยว โดยอาจจะนำหลักองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นตัวชี้วัด อาจจะมีการให้ผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาช่วยประเมินความเป็นไปได้ หากผ่านเกณฑ์จึงดำเนินการไปในขั้นตอนต่อไป

2. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการนำเสนอข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับผู้นำของชุมชนรวมถึงประชาชนในชุมชน

3. ศึกษาความเป็นไปได้และศักยภาพของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนจะร่วมกันศึกษาความเป็นไปได้โดยละเอียด ศึกษาพื้นที่และลักษณะทางกายภาพของทางชุมชนว่ามีทรัพยากรใดที่สำคัญและโดดเด่นบ้าง นอกจากนี้ยังต้องศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆในการท่องเที่ยว รวมไปถึงวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีของทางชุมชน

4. นำผลที่ได้ลงพื้นที่มาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยการวิเคราะห์พื้นที่ที่จะใช้ SWOT และ TOWS Matrix เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อให้ทุกคนได้ทราบถึงศักยภาพโดยรวมของชุมชนและได้ร่วมมือหาแนวทางการพัฒนาต่างๆ

5. พัฒนาศักยภาพของทางชุมชนในด้านต่างๆ โดยนำข้อมูลมาจากการศึกษาศักยภาพของชุมชนมาพัฒนาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการจัดการการท่องเที่ยว และความเป็นมาตรฐานในการท่องเที่ยว มีการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทรัพยากรการท่องเที่ยว การส่งเสริมวัฒนธรรม การรักษาสีงแวดล้อม เป็นต้น

6. กำหนดวัตถุประสงค์ นโยบาย วิสัยทัศน์ในการจัดการการท่องเที่ยว จะต้องกำหนดเป้าหมายในการจัดการทั้งในระยะสั้น และระยะยาว โดยในการกำหนดสิ่งต่าง ๆ นั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการกำหนดจากศักยภาพของทางชุมชน

7. กำหนดรูปแบบในการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องมีการจัดตั้งเป็นองค์กรกลางของชุมชนขึ้นมาเพื่อดูแลและรับผิดชอบในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยจะมีการแบ่งหน้าที่ออกเป็นส่วนงานต่างๆ ในขั้นเริ่มแรกจะให้ชาวบ้านทุกคนมีส่วนร่วมในการคิดรูปแบบการท่องเที่ยว โปรแกรมกิจกรรมท่องเที่ยวร่วมไปถึงค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน และยังทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

8. จัดทำและออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน ในการออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยว ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของกิจกรรมต่างๆ ทั้งจำนวนวัน กิจกรรมตามช่วงอายุ และความน่าสนใจ โดยจะต้องออกแบบโปรแกรมการท่องเที่ยวให้อยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ และรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมและฟื้นฟูวัฒนธรรมของทางชุมชน

9. ทดลอง และทำการประเมินผลในโปรแกรมการท่องเที่ยว ในการทดลองนี้อาจจะใช้นักท่องเที่ยวที่อาสาเข้ามาทดสอบตัวโปรแกรมเพื่อดูความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความพึงพอใจ ในช่วงท้ายของโปรแกรมจะมีการประเมินของนักท่องเที่ยว จึงนำผลนั้นมาวิเคราะห์เพื่อที่จะนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงใช้กับโปรแกรมท่องเที่ยวต่อไป

10. พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในทุกกระบวนการ โดยนำผลที่ได้จากการทดลองใช้โปรแกรมท่องเที่ยวจากกลุ่มนักท่องเที่ยวตัวอย่าง และทำการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคส่วนต่างๆ ให้ปฏิบัติหน้าที่ออกมาอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความเป็นเจ้าบ้านที่ดี การมีไม่ตรีจิต เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีแต่ความพึงพอใจกลับไป

11. การส่งเสริมการตลาดให้กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการสร้างความเข้าใจในการท่องเที่ยวโดยชุมชน นำเสนอเอกลักษณ์และความดั้งเดิมของท้องถิ่นออกสู่สาธารณะ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายให้เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

12. การติดตามและการประเมินผลในการท่องเที่ยวโดยชุมชน จะต้องมีการทำอยู่ตลอดเวลาเพื่อพัฒนาชุมชนให้พัฒนาขึ้นไป จะมีการประเมินทุกครั้งหลังจบกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละกลุ่มเพื่อทราบถึงสิ่งที่ต้องแก้ไขต่างๆ และการประเมินภาพรวมของการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว และนำผลที่ได้จากการประเมินไปพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกมิติเพื่อทำให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวมีคุณภาพและสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักท่องเที่ยว

ในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนสิ่งแรกที่ต้องทำคือการอธิบายและทำความเข้าใจให้กับสมาชิกในชุมชนให้เห็นถึงสิ่งที่ได้รับกลับมาและประโยชน์ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยที่ผู้นำจะต้องเป็นผู้อธิบายในส่วนนี้ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ทราบถึงผลกระทบในด้านต่างๆ ในแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่กล่าวมาในข้างต้นเมื่อสรุปออกมาแล้วจะประกอบไปด้วย การระดมความคิดเห็น การลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูล การวิเคราะห์พื้นที่และศักยภาพรวมไปถึงความเป็นไปได้ การออกแบบรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดตั้งองค์กรกลางของชุมชน การทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว และการติดตามประเมินผล ในทุกกระบวนการนี้จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในชุมชน ประชาชนในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการมีส่วนร่วมที่จะพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนและนำไปสู่ความสำเร็จ

2.1.4 แนวคิดด้านการจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวจำเป็นต้องอาศัยหลักการของการจัดการทั่วไป เช่น การจัดการของภาคเอกชน และภาครัฐและการจัดการทางด้านธุรกิจเป็นต้น โดยในความหมายของการจัดการหมายถึง การทำให้องค์กรมุ่งสู่เป้าหมายโดยอาศัยกระบวนการต่างๆ รวมไปถึงการทำงานร่วมกันในแต่ละฝ่ายขององค์กรนั้น โดยการทำงานจะมีประสิทธิภาพได้ต้องมีการจัดการที่ดีควบคู่ไปด้วย สิทธิชัย ธรรมเสนห์ (2554) มีการพิจารณาจากรายละเอียดได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ดังที่จะได้อธิบายต่อไปนี้

1.1 ปัจจัยพื้นฐานในการจัดการ (4 M's+ 1T)

1.1.1 คน (Man) หมายถึง เป็นทรัพยากรบุคคลที่เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เพราะจะทำให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงานต่างๆในด้านการท่องเที่ยว แต่บุคลากรนั้นต้องมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถในการจัดการในด้านต่างๆ และยังต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ในการดูแลอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยว

1.1.2 เครื่องจักร (Machine) หมายถึง เครื่องมือ และอุปกรณ์เครื่องจักรที่นำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยจะต้องนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

1.1.3 เงินทุน (Money) หมายถึง เงินทุนทั้งในระยะยาวและระยะสั้น เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินงานในการจัดการด้านทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้กิจกรรมขององค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้

1.1.4 วัสดุสิ่งของ (Material) หมายถึง วัตถุดิบ วัสดุสิ่งของที่จำเป็นต่อการดำเนินงานขององค์กร ทั้งในด้านการบริการและการผลิตให้แก่นักท่องเที่ยว

1.1.5 ระยะเวลา (Timing) หมายถึง การใช้เวลาที่เหมาะสมในการจัดการกับวัสดุสิ่งของ เงินทุน เครื่องจักร และทรัพยากรอื่นๆ โดยใช้เวลาทุกวินาทีให้คุ้มค่าที่สุด เพื่อให้ได้บรรลุเป้าหมายขององค์กร

1.2 ปัจจัยด้านตลาด (Market) หมายถึง ในที่นี้ตลาดหมายถึง กลุ่มลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว หรือธุรกิจท่องเที่ยวต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในที่นี้จะถือว่าเป็นสินค้าที่นักท่องเที่ยวต้องการ ในการดำเนินการนั้นต้องมีการดำเนินการให้สอดคล้องกับตลาดกลุ่มเป้าหมาย โดยจะต้องมีการศึกษาพฤติกรรมของตลาดกลุ่มเป้าหมายไม่ว่าจะเป็น ลักษณะความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เป็นต้น เนื่องจากความต้องการในแต่ละกลุ่มนั้นไม่เหมือนกันและเพื่อที่จะทำให้ตอบสนองความต้องการได้อย่างดี จึงต้องมีการศึกษาพฤติกรรมในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย เช่น นักท่องเที่ยวที่นิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ในการท่องเที่ยวต้องเน้นการจัดการด้านธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และจะต้องมีการปลูกฝังให้นักท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่สืบไป และต้องมีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก และข้อมูลต่างๆของสถานที่นั้นไว้ด้วย เป็นต้น

1.3 ปัจจัยด้านวิธีการปฏิบัติงาน (Method) หมายถึง เป็นการกำหนดขั้นตอน ระเบียบ และวิธีการปฏิบัติงานในการดำเนินงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กร จะมีการคัดเลือกบุคลากร และเครื่องมือให้สอดคล้องกับงานที่ต้องดำเนินการ เพื่อที่จะได้เป็นการประหยัดต้นทุน และนอกจากนี้งานที่ออกมาจะได้ประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลมากที่สุด

1.4 ปัจจัยด้านการจูงใจผู้ปฏิบัติงาน (Motivation) หมายถึง ปัจจัยนี้จะเน้นการจัดการคน เพราะคนถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุด โดยจะมีการจูงใจให้บุคลากรหรือผู้ที่เกี่ยวข้องยินดีปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพให้สูงที่สุด โดยที่ผู้บริหารจะต้องมีทักษะของความเป็นผู้นำ มีการจูงใจ และสร้างกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้เป็นไปตามที่ต้องการ และประสบความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องด้วย

1.5 วิธีการจัดการ (Management) หมายถึง ปัจจัยนี้ถือว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ขาดไม่ได้ อีกหนึ่งปัจจัย คือเป็นกระบวนการหรือมาตรการการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และจะต้องดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่ได้วางแผนไว้ นอกจากนั้นยังสามารถทำให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวยั่งยืนอีกด้วย เห็นได้ว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น เป็นปัจจัยที่มีพื้นฐานมาจากปัจจัยในการทำธุรกิจ เริ่มแรกคือปัจจัยพื้นฐานในการจัดการ ประกอบไปด้วย คน เครื่องจักร เงินทุน วัสดุ และเวลา ปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่อยู่ในการจัดการในทุกๆ สิ่ง ต่อมาเป็นปัจจัยด้านตลาดในที่นี้เรากำหนดความตลาดไว้ว่าเป็นนักท่องเที่ยว โดยจะต้องทำการวิเคราะห์ตลาดอย่างละเอียดเพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของตลาด เพื่อที่จะทำการตอบสนองได้อย่างตรงจุดมากที่สุด ปัจจัยด้านวิธีการปฏิบัติงานถือว่าเป็นปัจจัยที่อาจจะเป็นตัวกำหนดว่างานที่ออกมาจะมีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่กำหนดทุกอย่างตั้งแต่การตั้งเป้าหมายไปจนถึงการวางวิธีการดำเนินงาน หากวางโครงสร้างต่างๆ ไว้ไม่ดีอาจจะทำให้งานที่ออกมาไม่ได้ตามเป้าหมาย ปัจจัยด้านการจูงใจผู้ปฏิบัติงานจะเป็นปัจจัยที่มีคนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ในปัจจัยนี้จะเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องมีความสามารถ มีความเป็นผู้นำสูง เพราะจำต้องมีการจูงใจให้บุคลากรปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด และสุดท้ายคือวิธีการจัดการเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก จะต้องมีการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายทางการท่องเที่ยวที่ได้วางไว้ เพื่อทำให้เกิดความยั่งยืนในทรัพยากรการท่องเที่ยว

2. กระบวนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

ในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว นั้น จะใช้ขั้นตอนและวิธีการของการจัดการทั่วไป มีด้วยกัน 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดการองค์กร การจัดการคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุม หากองค์กรทำตามขั้นตอนนี้ทำให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ โดยแต่ละกระบวนการ องค์กรไต้หวัน (2555) มีการให้รายละเอียดไว้ดังนี้

2.1 การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นขั้นตอนของการกำหนดวิธีการปฏิบัติงานให้สามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การวางแผนจึงเปรียบเสมือนเป็นแนวทางที่ช่วยทำให้มีการเชื่อมโยงการดำเนินงานระหว่างปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นการวางแผนจึงมีความเกี่ยวข้องกับการคาดการณ์สถานการณ์ต่างๆ และการดำเนินการตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การวางแผนช่วยทำให้องค์กรมีแนวทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน ช่วยทำให้เกิดมาตรฐานในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการการ

ควบคุมการทำงาน ทำให้เกิดการจัดสรร และใช้ทรัพยากรในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ช่วยลดการสูญเปล่าในการดำเนินงานที่มีความซ้ำซ้อนกัน โดยขั้นตอนการวางแผนมี 7 ขั้นตอนดังนี้

2.1.1 การเตรียมการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการศึกษาภาพรวมของแผนงานทั้งหมด หากจุดอ่อนและระบุปัญหาต่างๆ โดยต้องมีการได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวในภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคธุรกิจ ในการรวบรวมข้อมูล

2.1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยในการตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์นั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และจะต้องสอดคล้องกับพันธกิจขององค์กร

2.1.3 การสำรวจข้อมูล ขั้นตอนนี้จะต้องรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยว โดยที่ข้อมูลนั้นต้องครอบคลุมประเด็นต่างๆ

2.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำข้อมูลจากขั้นตอน การสำรวจข้อมูลมาวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความจำเป็น และมีความถูกต้องจริงๆ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้นั้นไปดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างสูงที่สุด

2.1.5 การกำหนดนโยบายและจัดทำแผนทำการกำหนดแผนปฏิบัติ รวมไปถึงกำหนดแผนกลยุทธ์และแผนแม่บท โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนก่อนหน้านี้มากำหนด โดยแผนที่วางไว้สามารถนำไปดำเนินงานทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

2.1.6 การปฏิบัติตามแผน นำแผนที่ได้วางไว้มาดำเนินการตามขั้นตอน โดยในการดำเนินการตามแผนนั้นจะต้องมีการควบคุมเพื่อให้การดำเนินการบรรลุเป้าหมายที่ได้วางไว้

2.1.7 การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน เป็นตรวจสอบการทำงานที่ผ่านมา หากมีปัญหาที่หาข้อแก้ไขและทำการบันทึกไว้เพื่อที่ในครั้งต่อไปจะได้มีการปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

2.2 การจัดการองค์กร (Organization) เป็นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับงานเข้าด้วยกันเป็นหน่วยงานเพื่อร่วมกันทำงานให้บรรลุเป้าหมาย และยังเป็นการตัดสินใจเลือกวิธีการในการจัดแบ่งกลุ่มกิจกรรมและทรัพยากรต่างๆ ขององค์กรออกเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระเบียบ เพื่อให้การประสานงานระหว่างกลุ่มกิจกรรมและกลุ่มบุคคลต่างๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2.3 การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรและความจำเป็นในการจัดหาบุคลากรเข้าทำงานในการบริหารงานขององค์กรนั้น ความมุ่งหมายหลักคือ การต้องการให้งานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอีกทั้งพัฒนาให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอยู่เสมอ ทรัพยากรพื้นฐานที่สำคัญของการบริหารคือ ทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน และวัสดุอุปกรณ์ การจัดหาบุคลากรเข้าทำงานในองค์กร จึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารที่ต้องดำเนินการต่อจากการวางแผนและการจัดองค์การ กล่าวคือเมื่อได้มีการวางแผนงานจัดแบ่งงานและกำหนดโครงสร้างขององค์กรแล้ว นักบริหารจะต้องทำการจัดหาคนเข้าทำงานตามตำแหน่งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

2.4 การสั่งการ (Directing) การจัดการของผู้บริหารหรือผู้มีอำนาจในการสั่งการตามหน้าที่ความรับผิดชอบ ชี้แนะ บุคคล การนิเทศงาน และการติดตามผล เพื่อให้งานดำเนินไปตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้

2.5 การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการการควบคุมงานเป็นขั้นตอนการดำเนินงานขั้นสุดท้ายของการจัดการการท่องเที่ยวทั้งนี้ การควบคุมงานมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการวางแผน

การควบคุมงานนั้นเปรียบเสมือนเครื่องมือในการตรวจสอบว่างานหรือผลผลิตทุกอย่างได้ดำเนินการตามแผนงานในการจัดการการท่องเที่ยวหรือหลักการ ระเบียบ และคำสั่งที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ กระบวนการดังกล่าวมีดังนี้

- 1) การควบคุมทรัพยากรทางกายภาพ
- 2) การควบคุมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว
- 3) การควบคุมผลการปฏิบัติงาน
- 4) การควบคุมด้านงบประมาณ
- 5) การควบคุมเทคนิคหรือวิธีการดำเนินงาน

2.1.5 กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม (Thailand Charter on Cultural Heritage Sites Management)

หมวดที่ 1 กรอบความคิด

กฎบัตรประเทศไทยว่าด้วยการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรม เป็นแนวทางการปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยสำหรับทุกภาคส่วน โดยมีแนวความคิดดังต่อไปนี้

1.1 มุ่งให้ความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทย ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาบนพื้นฐานความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน แต่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างผสมผสานกลมกลืน เป็นหลักการพื้นฐานในการบริหารจัดการโดยมีการศึกษาอดีตและปัจจุบันในทุกมิติ

1.2 เน้นที่กระบวนการการมีส่วนร่วมโดยให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ซึ่งแหล่งและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่ โดยคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้ควรจัดให้มีการประชุมสัมมนาร่วมกันเสมอ

1.3 พิจารณาในแนวทางของการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ แต่ทั้งนี้ก็ให้คำนึงถึงคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ที่เกี่ยวข้องด้วย เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆโดยดำรงไว้ซึ่งความหลากหลายของอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

1.4 ส่งเสริม เผยแพร่ และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ของมรดกวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง

หมวดที่ 2 นิยามศัพท์ที่สำคัญ

2.1 มรดกวัฒนธรรม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์ของชนในชาติที่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่ตกทอดมาจากรุ่นก่อนเป็น ประจักษ์พยานของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น และระบบนิเวศซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าไม่สามารถหาทดแทนได้เป็นเครื่องหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของคนในอดีต แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและควรค่าแก่การสืบสานต่อไปในอนาคต มรดกวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

ก) มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ ได้แก่ โบราณสถาน อนุสาวรีย์ สถาปัตยกรรม อาคารกลุ่มอาคาร ย่านชุมชนท้องถิ่น เมืองเก่า แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี แหล่งภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม โบราณวัตถุและผลงานศิลปะแขนงต่างๆ เป็นต้น

ข) มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องหรือแสดงออกมาทางกายภาพได้ ได้แก่ ภูมิปัญญาความรู้ ความหมาย ความเชื่อ ความสามารถ ขนบธรรมเนียมประเพณี จารีตที่บุคคลหรือชุมชนได้สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตอยู่ และได้ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งมาจนถึงปัจจุบัน

ทั้งนี้ แหล่งมรดกวัฒนธรรม คือ มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แยกไม่ออก

2.2 โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ทั้งที่เป็นสิ่งก่อสร้างและสถานที่ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือ โดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น หรือเกี่ยวกับวัตถุที่พบอยู่ในอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ทางศิลปะ สถาปัตยกรรม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี วิชาการ หรือสังคม

2.3 การอนุรักษ์ หมายถึง การดูแลรักษาเพื่อให้คงคุณค่าไว้ โดยการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องแต่ละแห่งนั้นอาจทำได้ด้วย การป้องกัน การสงวนรักษา การบูรณะ การปฏิสังขรณ์ หรือการประยุกต์การใช้สอย การอนุรักษ์มีวิธีการในระดับที่แตกต่างกันแล้วแต่สถานการณ์ และปัจจัยอื่นๆในแต่ละกรณี โดยอาจจะใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งหรือหลายวิธีร่วมกัน และให้หมายรวมถึง การอนุรักษ์เพื่อรื้อฟื้น พื้นฟู เพื่อให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ และการสืบสานให้ยังคงมีอยู่ต่อไปด้วย

2.4 ความแท้ หมายถึง ความเป็นของแท้ซึ่งแสดงออกอย่างเป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะเฉพาะตน เป็นปัจจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เป็นตัวชี้วัดคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม แสดงความน่าเชื่อถือของข้อมูลทางวิชาการ โดยสามารถพิจารณาได้ในลักษณะความแท้ของการสร้างสรรค์ วัสดุ ฝีมือช่าง สภาพโดยรวม และประโยชน์ใช้สอย

2.5 บูรณภาพ หมายถึง ความครบถ้วนแห่งองค์ประกอบทั้งหมดของมรดกวัฒนธรรมที่ผสมผสานกลมกลืนกัน ทั้งที่เป็นสิ่งก่อสร้าง และองค์ประกอบของสภาพโดยรวมที่มีความเกี่ยวข้องกันในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของมรดกที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

2.6 ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ หมายถึง แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม ได้แก่ สวน ที่โล่ง ผืนน้ำ และพืชพันธุ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะในมุมมองด้านประวัติศาสตร์หรือศิลปะ มักประกอบด้วยพันธุ์ไม้มาแต่ดั้งเดิม จึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีชีวิตซึ่งหมายความว่าสามารถที่จะเสื่อมสลายและฟื้นฟูขึ้นใหม่ได้ รูปลักษณะของภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์สะท้อนถึงความสมดุลอย่างยั่งยืนระหว่างวิถีการแห่งฤดูกาลกับการเจริญเติบโตและเสื่อมสลายของธรรมชาติ และความปรารถนาของศิลปินและช่างฝีมือ ในอันที่จะรักษาสภาพเดิมของภูมิทัศน์ให้คงไว้ตลอดไป ทั้งนี้สามารถใช้เรียกได้ทั้งสวนขนาดเล็กและสวนสาธารณะขนาดใหญ่ ไม่ว่าจะเป็แหล่งที่มีระเบียบแบบแผน หรือเป็นสภาพภูมิทัศน์แบบธรรมชาติ ตลอดจนผลงานการออกแบบพื้นที่เปิดโล่งในลักษณะอื่นๆด้วย

2.7 ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง สภาพภูมิประเทศที่มนุษย์ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติ แสดงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิต คติความเชื่อ หรือความศรัทธาในศาสนาจนเกิดความเป็นเอกลักษณ์ที่ข้ามกาลเวลา

2.8 มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น หมายถึง สิ่งก่อสร้างที่มีผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อและประโยชน์ใช้สอยที่มีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นหรือภูมิภาคแฝงไปด้วยความงามที่แสดงออกทางวัฒนธรรมอันหลากหลายของชุมชน ซึ่งสัมพันธ์กับอาณาบริเวณที่ตั้งตามลักษณะของวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม

ตลอดจนสภาพดินฟ้าอากาศที่แตกต่างกัน มีการก่อสร้างที่ได้รับการถ่ายทอดกันมา มีการประยุกต์ใช้ระบบการก่อสร้างและงานฝีมือแบบดั้งเดิมอย่างมีประสิทธิภาพ

2.9 การบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการคุ้มครองและการจัดการองค์ประกอบที่หลากหลายของมรดกวัฒนธรรมให้ดำรงคุณค่าไว้ เพื่อสร้างความเข้าใจ และทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าทางวัฒนธรรมโดยคำนึงถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

หมวดที่ 3 คุณค่าและการประเมินคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม

3.1 มรดกวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มียุทธศาสตร์ ดังนั้นการประเมินคุณค่ามรดกวัฒนธรรมจึงเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการอนุรักษ์ เพื่อนำมาจัดลำดับความสำคัญ และนำมาใช้พิจารณาเลือกใช้วิธีการในการอนุรักษ์และบริหารจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม

3.2 ในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมต้องพิจารณาว่ามรดกวัฒนธรรมนั้นมีคุณค่าโดดเด่นในด้านใดบ้าง เช่น ด้านสุนทรียภาพ ด้านโบราณคดี ด้านประวัติศาสตร์ ด้านวิชาการ หรือด้านสังคม เพื่อวางแผนรักษาคุณค่าความสำคัญที่เด่นที่สุดเอาไว้ โดยยังคงคุณค่าความสำคัญในด้านที่รองลงมาด้วยตามความเหมาะสม

3.3 มรดกวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุที่มีคุณค่า หรือที่ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุ ตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายโดยเคร่งครัด

3.4 มรดกวัฒนธรรมที่ได้รับการประเมินคุณค่าแล้วว่ามีค่าระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ควรได้รับการขึ้นทะเบียนหรือขึ้นบัญชีเพื่อให้ได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเต็มที่

หมวดที่ 4 การบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรม

4.1 หลักการทั่วไป

1. ให้นโยบายด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมมีความสำคัญในระดับนโยบายหลักของชาติ
2. ให้มีการวางแผนบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ
3. รัฐต้องมีมาตรการทางการเงินการคลังที่มีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมในทุกระดับ

4. รัฐต้องมีมาตรการในการส่งเสริม ให้รางวัล ยกย่องเชิดชูบุคคลหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม

5. ให้บูรณาการแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างถูกต้อง ตลอดจนการใช้ประโยชน์และการบำรุงรักษา ควบคู่ไปกับการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรม จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งไปไม่ได้

6. ให้มีการจัดการองค์ความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรม

7. ให้มีการอนุรักษ์อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ

8. ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกขั้นตอนเพื่อความยั่งยืนของการอนุรักษ์

4.2 หลักการในการจัดทำแผน

ก) แผนแม่บท

1. ให้จัดทำแผนแม่บทไว้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินการ โดยจะต้องดำเนินการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ทั้งนี้แผนแม่บทควรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย แนวทาง และวิธีการดำเนินการ ตลอดจนกำหนดหน่วยงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจน มีแผนงานที่ครอบคลุมส่วนที่เกี่ยวข้องในภาพรวมทั้งหมด เช่น งานโบราณคดี ประวัติศาสตร์ งานบูรณะ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การสื่อความหมาย การให้การศึกษา การจัดทำองค์ความรู้ งบประมาณ การบริหารจัดการ ฯลฯ
2. การจัดทำแผนแม่บทควรกำหนดระยะเวลา ทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยให้มีการทบทวนและประเมินแผนแม่บทเป็นระยะๆ
3. ให้มีแผนแม่บทที่บูรณาการควบคู่ไปกับแผนพัฒนาเมืองหรือท้องถิ่น เพื่อกำหนดใช้ตามกระบวนการทางกฎหมาย แต่หากมีความบกพร่องในแผนพัฒนาเมืองหรือท้องถิ่น ให้กำหนดไว้เป็นข้อเสนอแนะในการทบทวนปรับแก้ไขแผนพัฒนานั้น
4. ในการจัดทำแผนแม่บท หรือระบบการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทุกรูปแบบ ให้ยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานควบคู่ไปด้วยเสมอ เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข) แผนปฏิบัติการ

ต้องดำเนินการตามแผนแม่บท มีความชัดเจนครบถ้วน และเป็นไปได้ ทั้งนี้ต้องมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับ สภาพการณ์ปัจจุบันก่อนลงมือปฏิบัติจริง

4.3 หลักการในการจัดการองค์ความรู้

ก) การจัดหาข้อมูล

1. จัดทำฐานข้อมูลของแหล่งมรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ต้องเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพ โดยมีการตรวจสอบและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว
2. สนับสนุนให้มีการรวบรวม เรียบเรียง องค์ความรู้เดิมอย่างเป็นระบบ ในลักษณะการจัดทำฐานข้อมูล การศึกษา การวิจัย โดยให้มีการเชื่อมโยงข้อมูลและมีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ
3. จัดการประเมินคุณค่าและจัดลำดับความสำคัญของแหล่งมรดกวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม โดยส่งเสริมให้มีการศึกษา วิจัย ฝึกอบรม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง
4. บันทึกหลักฐานแสดงการกระทำต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพต่อมรดกวัฒนธรรม เช่น การบันทึกเป็นเอกสารภาพถ่าย การเขียนแบบ การทำหุ่นจำลอง เป็นต้น
5. ทำการศึกษาวิจัยในทุกขั้นตอนของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เพื่อทำความเข้าใจมรดกวัฒนธรรมให้ถ่องแท้และกว้างขวาง โดยงานอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมเป็นงานในลักษณะสหวิชาการ ที่จะต้องบูรณาการมาตรฐานทางวิชาการของทุกวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการอนุรักษ์ให้เหมาะสมกับมรดกวัฒนธรรมนั้น
6. จัดทำรายงานรวบรวมข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่ยังไม่มีการคุกคาม โดยการเก็บข้อมูลทางโบราณคดี ต้องไม่ทำลายหลักฐานมากเกินไปจนความจำเป็น ควรเหลือส่วนที่ไม่มีการรบกวนไว้เพื่อการศึกษาต่อไปในอนาคต เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายทางวิชาการ การขุดค้นอย่างเต็มพื้นที่ควรดำเนินการตามแผนงานที่ได้ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน โดยผ่านขั้นตอนการประเมินความสำคัญเป็นอย่างดีแล้ว
7. จัดให้มีการศึกษาถึงผลกระทบที่จะมีต่อมรดกวัฒนธรรมและแหล่งโบราณคดี โดยให้ถือเป็นหน้าที่ของผู้ลงทุนในโครงการพัฒนาใดๆ ที่จะต้องรับผิดชอบต่อโครงการ ทั้งนี้การพัฒนาจะต้องเป็นไปในแนวทางที่มีผลกระทบต่อมรดกวัฒนธรรมน้อยที่สุด ในกรณีที่จำเป็นต้องรื้อถอน รบกวน หรือก่อให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงกับมรดกวัฒนธรรม จะต้องมีการสำรวจ ชูคุณค่า เก็บข้อมูลทางโบราณคดีศึกษาผลกระทบ และนำเสนอแนวทางลดผลกระทบอย่างเต็มรูปแบบ พร้อมทั้งจัดทำเป็นรายงานไว้อย่างเรียบร้อยสมบูรณ์ ก่อนดำเนินการพัฒนา

8. ให้มีมาตรการและกลไกการดูแลรักษา คุ้มครอง และพัฒนาองค์ความรู้

ข) การเผยแพร่ข้อมูล การสื่อความหมาย และการนำเสนอ

1. จัดให้มีกระบวนการและช่องทางเผยแพร่ความรู้และองค์ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ แพร่หลาย และทั่วถึงในทุกกลุ่มเป้าหมาย ทุกระดับอายุ และระดับความเข้าใจ
2. จัดให้การเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้และแหล่งความรู้เป็นไปได้อย่างสะดวก
3. ผลักดันให้มีการสื่อความหมายและนำเสนอมรดกวัฒนธรรมในทุกแหล่ง โดยให้ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการมรดกวัฒนธรรม
4. เปิดโอกาสให้มีเวทีสาธารณะในการสัมมนาอภิปราย เพื่อสื่อความหมายและนำเสนอมรดกวัฒนธรรม

4.4 หลักการในการอนุรักษ์

1. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่าความสำคัญระดับสูงและหาได้ยาก พึงรักษาความแท้ไว้โดยแก้ไขน้อยที่สุด จึงควรอนุรักษ์ด้วยวิธีป้องกันการเสื่อมสภาพ วิธีการสงวนรักษา วิธีการเสริมความมั่นคงแข็งแรง เท่านั้น ทั้งนี้ให้หลีกเลี่ยงการรบกวนหลักฐานดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ และไม่ควรถูกสร้างทับลงบนซากสิ่งก่อสร้างเดิม
2. ให้ดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นปูชนียสถาน อันเป็นที่เคารพบูชาโดยไม่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงลักษณะ สี และทรวดทรง ซึ่งจะทำให้มรดกวัฒนธรรมนั้นด้อยคุณค่าหรือเสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป
3. ในการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่อย่างต่อเนื่อง การเสริมสร้างหรือต่อเติมสิ่งที่จำเป็นขึ้นใหม่สามารถทำได้เพื่อความเหมาะสมในการใช้งาน โดยไม่จำเป็นต้องสร้างให้เหมือนส่วนของเดิม แต่สิ่งที่เพิ่มขึ้นใหม่นั้นจะต้องกลมกลืน และไม่ทำให้มรดกวัฒนธรรมนั้นด้อยค่าลงไป
4. ดำเนินการศึกษาโดยละเอียดว่า แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่มีการอนุรักษ์โดยมีการแก้ไขมาก่อนแล้ว บุรณะแก้ไขมาแล้วกี่ครั้ง ผิดถูกอย่างไร ระยะเวลานานเท่าไร การอนุรักษ์ใหม่ที่จะทำนี้ไม่จำเป็นต้องใช้แบบใดแบบหนึ่งเสมอไป แต่ให้มีการพิจารณาเลือกแบบที่เหมาะสมที่สุดเป็นหลัก เพื่อให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมนั้นคงคุณค่าและความสำคัญมากที่สุด
5. ไม่ควรเคลื่อนย้ายแหล่งมรดกวัฒนธรรม หรือชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมไปยังสถานที่ตั้งใหม่ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนหลักการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ยกเว้นพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วเห็นว่าเป็นวิธีการสุดท้ายในการป้องกันการชำรุดเสียหาย หรือการโจรกรรม โดยจะต้องนำมรดกวัฒนธรรมหรือชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมนั้นมารักษาไว้ในสถานที่ปลอดภัยและถูกต้องตามกฎหมาย โดยให้จำลองแบบชิ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมที่ถอดย้ายมานั้นไปประกอบไว้แทน ณ ที่ตั้งเดิม และต้องมีการสื่อความหมายให้เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมคือ การใช้ประโยชน์ และการรักษาแหล่งมรดกวัฒนธรรมไว้ ณ บริเวณที่ค้นพบอย่างยั่งยืนและเหมาะสม
6. การก่อสร้างหรือฟื้นฟูแหล่งมรดกวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ตามความต้องการในปัจจุบัน จะต้องมาจากการออกแบบและการตัดสินใจที่มีกระบวนการศึกษาข้อมูลรูปแบบและที่ตั้งดั้งเดิมอย่างครบถ้วนที่จะไม่ก่อให้เกิดการสื่อความหมายที่ผิด และบิดเบือนข้อมูลคุณค่าของมรดกวัฒนธรรม
7. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมโดยวิธีการปฏิสังขรณ์ เพื่อประโยชน์ในการอธิบายสื่อ

ความหมายควรเป็นไปตามข้อมูลหลักฐานที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ตีความอย่างมีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับ โดยให้คำนึงถึงการที่จะสามารถปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ในอนาคต

8. การดำเนินการอนุรักษ์มรดกสิ่งก่อสร้างพื้นถิ่น ให้คำนึงถึงการพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาของชุมชน โดยงานที่ต่อเติมบนสิ่งก่อสร้างหรือในบริเวณชุมชนพื้นถิ่นนั้นควรเคารพคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะตามแบบดั้งเดิมที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติ แนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การวิจัย บันทึกจัดเก็บข้อมูล ส่งเสริมให้มีการสืบสานระบบการก่อสร้างและทักษะฝีมือช่างพื้นถิ่นในทุกระดับ อาจใช้วัสดุใหม่ที่ไม่เปลี่ยนแปลงการแสดงออกของภาพลักษณ์ วัสดุสัมผัส รูปทรง ไปจากโครงสร้างและวัสดุของเดิมที่สืบเนื่องมา

9. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมประเภทย่าน ชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์ มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ควรบูรณาการนโยบายของรัฐ และการวางผังเมืองในทุกระดับให้สอดคล้องกันด้วย

10. การรักษาความดั้งเดิมของแหล่งมรดกวัฒนธรรมประเภทย่าน ชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์ ต้องไม่ละเลยการตรวจสอบด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ เพื่อเป็นความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของย่านชุมชน และเมืองประวัติศาสตร์ เช่น รูปแบบแผนผังของเมือง การแบ่งพื้นที่ดิน และโครงข่ายการคมนาคมความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งก่อสร้าง พื้นที่โล่ง และพื้นที่สีเขียว ทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น รูปลักษณะของสิ่งก่อสร้างและการใช้สอยเดิมที่มีความหลากหลาย

11. การดำเนินการอนุรักษ์แหล่งมรดกวัฒนธรรมที่เป็นซากสิ่งก่อสร้าง ซึ่งมีคุณค่าทางศิลปะประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ให้รักษาไว้ตามสภาพเดิมหลังการขุดแต่ง แต่ต้องป้องกันมิให้มีความเสียหายต่อไป

12. เนื่องจากภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งมรดกวัฒนธรรมที่ยังประกอบด้วยพืชพันธุ์ที่มีชีวิต การบำรุงรักษาอย่างต่อเนื่องมีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรรักษาสภาพไว้ไม่ให้เปลี่ยนแปลง ด้วยการปลูกทดแทนโดยเร็ว และวางแผนการดูแลในระยะยาวไว้ในการฟื้นฟูจะต้องมีการศึกษาวิจัยจากหลักฐานที่ยังหลงเหลืออยู่ จากการตรวจสอบทางโบราณคดี หรือจากเอกสารหลักฐานที่เชื่อถือได้ โดยผ่านการตรวจสอบรับรองผลจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว และเคารพต่อการพัฒนาการในลำดับต่างๆที่ต่อเนื่องมาของแหล่งนั้นๆ การฟื้นฟูอาจดำเนินการ เฉพาะในบางส่วนที่อยู่ใกล้เคียงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ เพื่อเผยให้เห็นความตั้งใจของการออกแบบที่สัมพันธ์กันของภูมิทัศน์โดยรวมในพื้นที่นั้น

13. การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมใดๆก็ตามจะต้องคำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชน ที่สอดคล้องกับสภาพโดยรอบและภูมิทัศน์วัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบสำคัญที่มีผลต่อการดำรงอยู่ การเปลี่ยนแปลงในคุณค่า และลักษณะเฉพาะของมรดกวัฒนธรรม

14. การอนุรักษ์สภาพโดยรอบและภูมิทัศน์วัฒนธรรมควรดำเนินการตั้งแต่การจัดให้มีระเบียบ กฎหมาย และระเบียบเฉพาะ มีแผนการอนุรักษ์แผนการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ การกำหนดขอบเขตโบราณสถานต่อเนื่องและเขตกันชนรอบบริเวณแหล่งมรดกวัฒนธรรม หรือมาตรการอื่นๆ เพื่อรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะเฉพาะของแหล่งมรดกวัฒนธรรมนั้น ตลอดจนการจำกัดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาพื้นที่

15. มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถือเป็นส่วนหนึ่ง ที่สร้างคุณค่าและความหมาย รวมทั้งเกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จึงจะต้องพิจารณาาร่วมกันและคำนึงถึงมาตรการในการอนุรักษ์ไว้ด้วย

หมวดที่ 5 การมีส่วนร่วม

5.1 แหล่งมรดกวัฒนธรรมเป็นสมบัติของประชาชนทุกคนในชาติ ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นจึงมีสิทธิและหน้าที่ในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์และบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ มิให้แหล่งมรดกวัฒนธรรมถูกบุกรุกทำลาย ทำให้เสียหาย ทำให้เสื่อมค่า หรือทำให้ไร้ประโยชน์

5.2 หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ในการวางแผน การกำหนดนโยบาย การเฝ้าระวัง การตัดสินใจ การตรวจสอบในการอนุรักษ์ และพัฒนามรดกวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ การสร้างความเข้าใจ การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในทุกพื้นที่

5.3 กระบวนการการมีส่วนร่วมต้องเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

5.4 กลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดการองค์ความรู้ และการสร้างความเข้าใจ เพื่อสร้างความพร้อมในการมีส่วนร่วม โดยเคารพในภูมิปัญญาและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเหล่านั้น

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประกอบศิริ ภักดีพินิจ และคณะ (บทคัดย่อ 2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญด้านคุณค่าด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์มากที่สุด (= 3.92) ในขณะที่ความพึงพอใจด้านคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และสังคมมากที่สุด (= 4.18) จากการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในทั้ง 3 จังหวัด พบว่าส่วนใหญ่มีสิ่งอำนวยความสะดวก เส้นทางเข้าถึง และโครงสร้างพื้นฐานที่มีความเหมาะสม และเพียงพอต่อนักท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตามบางแห่งยังต้องมีการปรับปรุงในด้านการบริการขนส่ง มาตรฐานห้องน้ำ สาธารณะ และความปลอดภัยในเส้นทางท่องเที่ยว อีกทั้งที่พักแรมส่วนใหญ่มีขนาดเล็กจนถึงขนาดกลาง จึงรองรับได้เพียงนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ตลอดจนธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ยังคงมีน้อย ดังนั้นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ด้านการใช้ประโยชน์ด้านเรื่องราว ด้านคน ด้านกระบวนการ/องค์กร อีกทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงสำหรับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม(สถาปัตยกรรม)ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนาให้มีมาตรฐาน และสามารถสร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมต่อไป

เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจรและคณะ (บทคัดย่อ 2561) ศึกษาวิจัยเรื่องแนวทางการจัดทำโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา ผลการศึกษาพบว่าในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายหรือข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ภายในเมืองเก่าหรือชุมชนดั้งเดิม โดยการบริหารจัดการส่วนใหญ่ต้องอาศัยกฎหมายหรือข้อกำหนดอื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง ซึ่งส่งผลให้การบริหารจัดการพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การจัดทำ

เขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีลักษณะเป็นการจัดทำข้อตกลงภายในชุมชน เพื่อให้การบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) สามารถบริหารงานได้อย่างชัดเจน และต่อเนื่องจึงมีความจำเป็นต้องจัดตั้งองค์กรส่วนกลางขึ้นเพื่อประสานงานระหว่างหน่วยงานและชุมชน โดยรูปแบบการจัดตั้งองค์กรสามารถดำเนินการได้ 3 รูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบที่ 1 การใช้ องค์กร หน่วยงานราชการส่วนท้องถิ่นเดิมที่มีอยู่แต่บูรณาการแผนการทำงานหรือเพิ่มกลุ่มการทำงานใหม่เข้าไปภายในองค์กรดังกล่าวเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้เฉพาะทางมากยิ่งขึ้น รูปแบบที่ 2 การใช้ องค์กรชุมชน เป็นองค์กรในการประสานการทำงาน และรูปแบบที่ 3 การจัดตั้งองค์กรขึ้นใหม่ในรูปแบบเอกชนที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะด้าน เช่น มูลนิธิ วิสาหกิจชุมชน สมาคม เป็นต้น ทั้งนี้องค์กรที่จัดทำขึ้นต้องมีขนาดใหญ่มาประมาณ 10- 12 คน และประกอบด้วยตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคการศึกษา และภาคประชาชนในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันโดยโครงสร้างองค์กรประกอบด้วย 5 ส่วนได้แก่ กลุ่มที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ ประธานองค์กร รองประธานองค์กร คณะกรรมการ และคณะอนุกรรมการ สำหรับขั้นตอนและกระบวนการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ กระบวนการจัดทำเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ซึ่งสามารถจำแนกออกเป็นกระบวนการหาจุดเด่นและตำแหน่งทางการตลาด กระบวนการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมือง และการปรับปรุงองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว กระบวนการส่งเสริมการจัดการการท่องเที่ยวภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) และกระบวนการบริหารจัดการงบประมาณและทุน ในส่วนของแนวทางการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) นั้น หน่วยงานการปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนควรจัดตั้งองค์กรขึ้นตามศักยภาพและจุดแข็งของแต่ละจังหวัดที่มีความแตกต่างกัน เพื่อดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการที่ได้จัดทำขึ้น การประเมินผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นนั้น ชุมชนภายในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) มีความเห็นที่คล้ายคลึงกันเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่ซึ่งผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ โดยผลกระทบด้านลบที่ชุมชนกังวลส่วนใหญ่เป็นผลกระทบด้านสังคมที่เกิดจากความแตกต่างกันระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวหรือผู้ประกอบการใหม่ และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่ชุมชนมีความกังวลว่าจะเกิดมลภาวะขึ้นภายในชุมชนหากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนในปริมาณเกินความจำเป็น

ปริญญา นิกรกุล (บทคัดย่อ 2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการลุ่มน้ำสะแกกรังในบริบทของการบริหารจัดการบ้านเรือนแพ จังหวัดอุทัยธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านเรือนแพสะแกกรัง ศึกษาโครงการจัดการลุ่มน้ำและวิธีแก้ปัญหาในเขตชุมชน และเสนอแนวทางการจัดการลุ่มน้ำสะแกกรัง บริบทบ้านเรือนแพ จังหวัดอุทัยธานี เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสารการวิจัยภาคสนาม กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 17คน การจัดเวทีสาธารณะ จำนวน 85 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 102 รูป/คน ตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และอธิบายข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านเรือนแพสะแกกรังมีความเป็นมาที่ยาวนานก่อนรัชสมัยของรัชกาล ที่ 5 เป็นภูมิปัญญาที่อยู่ร่วมกันระหว่างคนกับน้ำ เช่น การเก็บรักษาการถนอมอาหารแบบดั้งเดิม บ้านเรือนแพมีบ้านเลขที่รับรองตามกฎหมาย มีการจดทะเบียน 300 หลังคาเรือน ปัจจุบันอาศัยอยู่จริง 105 หลังคาเรือน เทศบาลเมืองอุทัยธานีไม่อนุญาตให้ขยายเพิ่มโดยใช้

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลาเทโพ ปลาสวาย โครงการจัดการลุ่มน้ำและวิธีแก้ปัญหาจังหวัดอุทัยธานีมีโครงการคืนคลองให้น้ำไหลคืนความใส ให้ลำนน้ำสะแกกรังยุทธการทวงคืนผืนน้ำกำจัดผักตบชวาชุดลอกคูคลองลุ่มน้ำสะแกกรัง เทศบาลเมืองอุทัยธานีมีการเก็บขยะฟรีการอบรมการแปรรูปอาหารจากปลา กรมประมงมีโครงการส่งเสริมการเลี้ยง ปลาแรด แจกพันธุ์ปลา และส่งเสริมการแปรรูปสัตว์น้ำ แนวทางการจัดการลุ่มน้ำสะแกกรังบริบทบ้านเรือนแพ การปลูกฝังความคิดความรักต่อบ้านเรือน แพให้กับคนรุ่นหลังสู่วิถีชาวพุทธวิถีธรรมชาติการทำโฮมสเตย์ท่องเที่ยว ตั้งกองทุนส่งเสริมสนับสนุนชาวแพเรื่องไม้ไผ่ หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนก่อนการดำเนินนโยบาย กิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับบ้านเรือนแพต้องให้ชาวแพมากำหนดทิศทางที่จะอนุรักษ์หรือเปลี่ยนแปลงหรือก่อนการดำเนินการใดๆ

นัฐศิพร แสงเยื่อนและคณะ (บทคัดย่อ 2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ชานน้ำอุทัยธานี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ชานน้ำเมืองอุทัยธานีและ เสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเต็มใจจ่าย ด้วยวิธี Contingent Valuation Method และศึกษาทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ชานน้ำเมืองอุทัยธานี โดยวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance: ANOVA) และเปรียบเทียบทัศนคติความพึงพอใจและการตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ชานน้ำเมืองอุทัยธานีโดยเก็บข้อมูลจากผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาจำนวน 400 ตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชานน้ำเมืองอุทัยธานีจำนวน 400 ตัวอย่าง มีความเต็มใจจ่ายในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ชานน้ำเมืองอุทัยธานี เฉลี่ย 614.41 บาท/ครัวเรือน/ปี รวมมีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์เท่ากับ 5,503,890.94 บาท/ปี โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเต็มใจจ่าย ในความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ ความพึงพอใจในพื้นที่ชานน้ำ และการตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ส่วนในความสัมพันธ์เชิงลบ คือ รายจ่าย นอกจากนี้ผลสำรวจความพึงพอใจภูมิทัศน์ชานน้ำและการตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่ระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57 และ 3.96 ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณและกำหนดนโยบายเพื่อจัดทำแผนโครงการอนุรักษ์พัฒนาพื้นที่ชานน้ำเมืองอุทัยธานีต่อไป

กุสุมา บุญกาญจน์ และชวิทย์ สุจฉายา (บทคัดย่อ 2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร งานวิจัยกล่าวว่าปัจจุบันชุมชนในประเทศไทยหลายแห่งกำลังได้รับผลกระทบจากการพัฒนาที่ขาดการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ชุมชนดั้งเดิมต้องเผชิญกับปัญหาทั้งด้านสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตวัฒนธรรม ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนดั้งเดิมที่กำลังก้าวสู่ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ร่วมกับชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) ศึกษาและทดลองดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำ แนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชน เพื่อสร้างแนวทางการ ออกแบบผังและมาตรการกำกับผังอนุรักษ์ และฟื้นฟูชุมชนที่เหมาะสม 2) ศึกษาปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม และอุปสรรคที่มีผลต่อการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการทำงานช่วยสร้างการมีส่วนร่วมได้ในระดับสูง ทำให้ชุมชนและเทศบาลเข้าใจและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนมากขึ้น จนเกิดมติยอมรับแนวทางดังกล่าวร่วมกัน โดยมีปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม คือ การที่ชุมชนมีประเด็นปัญหาร่วมกัน ส่วนอุปสรรคที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วม คือ ความขัดแย้งของคนในชุมชนที่ยังคงมีอยู่ ทำให้ไม่

สามารถเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนี้ภายในชุมชนประกอบด้วยผู้เช่าเกือบ 50% และมีเจ้าของพื้นที่ที่อาศัยอยู่นอกชุมชนอีกประมาณ 15% จาก 240 หลังคาเรือน ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ส่วนกระบวนการและเครื่องมือที่มีศักยภาพที่นำไปสู่การแก้ปัญหาและเกิดการประสานผลประโยชน์ร่วมกัน คือ การสนทนากลุ่มย่อย อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอย่างยั่งยืน จำเป็นจะต้องผลักดันให้แกนนำชุมชนจัดตั้งคณะกรรมการดูแลกตিকাชุมชน และจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมให้ชุมชนได้ตระหนักถึง การอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอย่างมีทิศทาง

บุญศิริ สุขพร้อมสรรพ และศรีสุดา วงษ์ชุ่ม (บทคัดย่อ 2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิวัฒนาการการตั้งถิ่นฐานของเมืองเก่าพะเยา 2) ศึกษาเอกลักษณ์เฉพาะและ คุณค่าของเมืองเก่าพะเยา 3) เสนอแนวทางปฏิบัติหรือมาตรการต่างๆ ที่เหมาะสม ในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา อันคงไว้ซึ่งคุณค่าและเอกลักษณ์ของ ความเป็นเมืองเก่า การดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลความเป็นมาของพื้นที่การสำรวจชุมชนเมือง การศึกษาลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของเมือง การวิเคราะห์เอกลักษณ์และคุณค่าของชุมชนเมืองเก่าพะเยา รวมถึงการสัมภาษณ์กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบถึงปัญหาและศักยภาพของพื้นที่ จนได้มาซึ่งแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา จากการศึกษาพบว่า เวียงพะเยาเป็นเมืองโบราณที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานตั้งแต่ก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นพื้นที่มรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะด้านอันเกิดจากองค์ประกอบทางกายภาพ ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม รวมถึงวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของพื้นที่เมืองเก่าพะเยา สามารถสะท้อนคุณค่าความสำคัญที่ควรค่าแก่การรักษาหลายประการคือ 1) การเป็นแหล่งตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของเมืองพะเยา 2) การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจการค้าในลักษณะดั้งเดิม 3) การเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมที่ทรงคุณค่า และ 4) การเป็นแหล่งรวมประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่จากการพัฒนาเมืองในช่วงที่ผ่านมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเมืองและทำลายเอกลักษณ์และคุณค่าของเมืองโบราณ ดังนั้น การอนุรักษ์และรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของพื้นที่ประวัติศาสตร์จึงจำเป็นยิ่งที่จะต้อง มีการกำหนดผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรม การพัฒนาระบบคมนาคมและขนส่ง รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

ปรกรณ์ พัฒนานุโรจน์ (บทคัดย่อ 2557) ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์อาคารพื้นถิ่นในย่านเมืองเก่าสกลนคร ผลงานวิจัยพบว่า อาคารพื้นถิ่นย่านเมืองเก่าสกลนคร เป็นอาคารที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมของเมืองได้อย่างชัดเจน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบอาคารพื้นถิ่นในสภาพปัจจุบัน และเสนอแนวทางการอนุรักษ์อาคารพื้นถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กระบวนการวิจัยประกอบด้วย 1) ค้นคว้าเอกสาร วิวัฒนาการและการพัฒนาของอาคารย่านเมืองเก่าสกลนคร 2) การสำรวจภาคสนาม และ 3) การสัมภาษณ์ผู้อยู่อาศัยหรือผู้ครอบครอง จำนวนทั้งสิ้น 60 คน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบของอาคารพื้นถิ่นในย่านเมืองเก่าสกลนครมี 2 แบบ ได้แก่ อาคารห้องแถวไม้ชั้นเดียว : รูปแบบหลังคาเป็นทรงหมาแหงนและอาคารไม้สองชั้นหลังคาอาคารเป็นทรงจั่ว แนวทางการอนุรักษ์อาคารพื้นถิ่นย่านเมืองเก่า ได้จากบทสรุปการเสวนาร่วมกับคนในชุมชน และหลักทฤษฎีการอนุรักษ์อาคารย่านเมืองเก่า การอนุรักษ์อาคารพื้นถิ่นสรุปได้ 2 แนวทาง ได้แก่ การปรับปรุงซ่อมแซมในส่วนที่ด้านหน้าอาคาร เป็นหลักก่อน และการปรับปรุงอาคารให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของ

อาคารพื้นถิ่นสกลนคร ผลงานออกแบบนำเสนอต่อชุมชนเพื่อแสดงให้เห็นลักษณะของอาคารเก่าหลังจากการปรับปรุง ซ่อมแซม และสร้างความเข้าใจในแนวทางการอนุรักษ์อาคารพื้นถิ่น ผลงานวิจัยนี้เป็นการอนุรักษ์ เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นสกลนคร และแบบปรับปรุงสามารถนำไปเสนอของบประมาณ ต่อหน่วยงานภาครัฐและเอกชนเพื่อทำให้เกิดเป็นรูปธรรมต่อไปในอนาคต

กฤตติกา บุญศิริ และสิทธิพร ภิรมย์ริน (บทคัดย่อ 2559) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของเขตเมืองเก่าแพร์เพื่อการอนุรักษ์บริบทเมืองประวัติศาสตร์ การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และประเมินคุณค่าโครงสร้างและองค์ประกอบทางกายภาพเขตเมืองเก่าแพร์ และเสนอแนะแนวทางอนุรักษ์และควบคุมการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทเมืองประวัติศาสตร์ วิธีการวิจัย ใช้วิธีการเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และการสำรวจภาคสนาม การสำรวจความคิดเห็น ใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่าง 167 คน ดำเนินการในระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2558 และ มกราคม พ.ศ. 2559 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{x}) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD.) ผลสรุปจากการวิจัยพบว่า โครงสร้างประเภทขอบเขตและการป้องกันเมืองที่ได้รับการประเมินในระดับมาก คือ ประตูมาร และประตูใหม่ ระดับปานกลาง คือ คูเมือง ประตูยั้งม้า กำแพงเมือง ประตูชัย และประตูศรีชุม ที่มีคุณค่าความสำคัญด้านสภาพแวดล้อม และด้านเอกลักษณ์มากที่สุด คือ ประตูมาร ด้านมรดกวัฒนธรรม คือ กำแพงเมือง โครงสร้างประเภทสถานที่สำคัญของเมืองแพร์ในอดีตที่ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด คือ คู่มเจ้าหลวง ระดับมาก คือ บ้านวงศ์บุรี อาคารน้ำเพชร สนามหลวง ศาลหลักเมือง และคุ้มวิชัยราชา ระดับปานกลาง คือ บ้านเจ้าหนานไชยวงศ์ และ พิพิธภัณฑสถานป่าไม้ ที่มีคุณค่าความสำคัญมากที่สุดทั้ง 3 ด้าน คือ คู่มเจ้าหลวง โครงสร้างประเภทสถานที่ทางจิตวิญญาณและศาสนา ทั้ง 8 วัดได้รับการประเมินในระดับมากที่มีคุณค่าความสำคัญทั้ง 3 ด้านมากที่สุด คือ วัดหลวง ในการอนุรักษ์และควบคุมการพัฒนาเขตเมืองเก่าแพร์ ผู้วิจัยเสนอแนะให้กำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ตามแนวถนนรอบกำแพงเมืองโดยมีเขตกันชน กำหนดระยะถอยร่นและห้ามก่อสร้างอาคารประชิดและมีความสูงบดบัง บูรณะปฏิสังขรณ์ โครงสร้างที่เสื่อมโทรม และสร้างส่วนที่สูญหายไปขึ้นมาใหม่ตามความเหมาะสม ควบคุมความหนาแน่นอาคารและสิ่งปลูกสร้างภายในเขตเมืองเก่า บริเวณคุ้มเจ้าหลวงเสนอแนะให้จัดตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลประวัติศาสตร์เมืองแพร์ จัดทำหุ่นจำลอง แสดงสภาพเมืองเก่าแพร์ในอดีตที่สมบูรณ์ ส่งเสริมการจัดกิจกรรมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ตลอดจนอนุรักษ์ช่างฝีมือเพื่อสืบสานมรดกงานช่าง นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณะซ่อมแซมอาคารสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในบริบทเมืองประวัติศาสตร์

สกวรัตน์ บุญวรรณ และ เกียรติภา บุญปรากฏ (บทคัดย่อ 2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง พื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า : การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวิถีชีวิต งานวิจัยนี้ศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวิถีชีวิตในพื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน อาทิ คนเฒ่าคนแก่ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ กลุ่มผู้จัดกิจกรรม ผู้ประกอบการในพื้นที่เจ้าหน้าที่รัฐ เช่น พ่อค้าแม่ค้า ชาวบ้านผู้อาศัยที่ย่านเมืองเก่าและนักท่องเที่ยวที่เที่ยวในพื้นที่ นอกจากนี้ยังสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในย่านเมืองเก่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ ถอดรหัสตีความและสร้างข้อสรุปนำเสนอด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ พบว่า การประกอบสร้างความหมายใหม่โดยการถูกทำให้กลายเป็นกิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีวิถีชีวิต เป็นการรื้อฟื้นอัตลักษณ์อดีตผ่านการประกอบสร้างกิจกรรม การแต่งกายแบบชุดพื้นถิ่น อาหารพื้นเมือง เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนไปสู่

การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมทำให้กลายเป็นสินค้าและสามารถจัดจำหน่ายเพื่อรับใช้การท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านกระบวนการอนุรักษ์รวมไปถึงการนำรากเหง้าของคนมาพัฒนาชุมชนให้อยู่รอดโดยการใช้ทุนจากอดีต

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีการดำเนินงานวิจัยตามลำดับ ดังนี้

3.1 เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเรือนแพ และแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพสู่ความยั่งยืน

ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาดังนี้

1. เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง เป็นผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่น้อยกว่า 20 ปี
2. เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในส่วนของภาครัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง

ผู้ให้ข้อมูล

1. ประชาชนในชุมชน
2. หน่วยงานราชการ การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยประจำจังหวัด, สำนักงานพัฒนาชุมชน, สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด, องค์การบริหารส่วนจังหวัดจังหวัด, เทศบาลเมือง เป็นต้น และหน่วยงานเอกชนและที่เกี่ยวข้อง อาทิ ปราชญ์ชาวบ้าน, นักวิชาการท้องถิ่น, ธุรกิจนำเที่ยว, ธุรกิจที่พัก

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (In-depth interview)

ประเด็นในการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

- ประเด็นที่ 1 ความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง
- ประเด็นที่ 2 แนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง
- ประเด็นที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง

3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

1. ทำการศึกษาข้อมูล ทฤษฎี แนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้องจากหนังสือและเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการสร้างคำถามสัมภาษณ์
2. กำหนดขอบเขตของเนื้อหา และศึกษาวิธีการวิจัยของการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. สร้างแนวคำถามเพื่อให้แนวคำถามมีความครอบคลุมในประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน โดยคำถามนั้นจะเป็นคำถามปลายเปิดที่อยู่ในแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ และเสนอแนะในเรื่องที่ทางผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตไว้

4. นำแบบสัมภาษณ์สำหรับการลงพื้นที่เพื่อหาข้อมูลตามประเด็นที่ผู้ศึกษา ต้องการ และประเด็นดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ในการวิจัยมากที่สุด จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยข้อมูลดังกล่าวแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data) และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data) ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร (Review Data)

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเรือนแพ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้ทำการค้นคว้ามาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อนำมาเป็นความรู้พื้นฐาน และแนวทางในการสร้างเครื่องมือของงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Data)

1. ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์ โดยก่อนเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาได้มีการนัดวันและเวลาในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และได้มีการแจ้งถึงจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ในครั้งนี้ด้วย

2. ศึกษาขออนุญาตบันทึกเสียงตลอดระยะเวลาในการสัมภาษณ์และถ่ายรูปผู้ให้ข้อมูลหลัก ก่อนการดำเนินการต่างๆ โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 45-90 นาที ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของผู้ให้ข้อมูลหลักว่ามีมากน้อยเพียงใด ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ศึกษาจะใช้วิธีจดบันทึกในประเด็นที่น่าสนใจไว้ และจะหยุดสัมภาษณ์ต่อเมื่อได้ข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ ครอบคลุมทุกประเด็น จึงจะเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ได้มีการขออนุญาตสัมภาษณ์เพิ่มเติมหากต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลมากขึ้น

3. ข้อมูลที่ได้มานั้นผู้ศึกษาจะนำมาถอดเทปและบันทึก เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ไมครบถ้วนและไม่ชัดเจน โดยในการถอดเทปนั้นผู้วิจัยถอดคำต่อคำ ประโยคต่อประโยค และทำการฟังเสียงนั้นซ้ำเพื่อความถูกต้องจากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ผล

4. นำข้อมูลทั้งหมดมาประมวลผล จัดข้อมูลออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์เรือนแพของชุมชน

การศึกษาโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group)

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนักวิจัยจะป้อนคำถามให้แก่ที่ประชุมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้เชิญมาเพื่อให้ที่ประชุมได้ร่วมกันให้ข้อมูล ข้อคิดเห็นและร่วมกันอภิปรายในประเด็นสำคัญที่นักวิจัยได้ป้อนเข้าสู่ที่ประชุม

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป ชื่อ-สกุล การศึกษา อาชีพ
2. ข้อมูลด้านทรัพยากรทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ความสำคัญของทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชน เรือนแพ
3. ข้อมูลด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเรือนแพ และแนวทางการอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพสู่ความยั่งยืน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

การสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) ผู้วิจัยได้มีการจัดสนทนากลุ่มย่อยกับ กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 2 กลุ่ม คือ ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ได้มีการประชุมชี้แจงการเก็บรวบรวมข้อมูลให้แก่กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญทราบ และให้ผู้ช่วยนักวิจัยร่วมดำเนินงานจัดประชุมสนทนากลุ่ม และสรุปวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด

จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อความครบถ้วนครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีการตรวจสอบข้อมูลดังนี้

1. การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่มา ซึ่งประกอบด้วยไปด้วยแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ แหล่งบุคคล และตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ เหมือนกันหรือไม่ ถ้าเหมือนกันซ้ำ ๆ ผู้วิจัยถือว่าข้อมูลนั้นเชื่อถือได้ แล้วทำการบันทึกไว้

2. การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บข้อมูล (Methodological triangulation) ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ควบคู่กับการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากเอกสารประกอบที่ได้มีการค้นคว้าการเก็บรักษาข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ข้อมูลที่ได้รับสำหรับการวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และดำเนินการขออนุญาตใช้ชื่อ-สกุล/ ตำแหน่งงานจริง เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือในงานวิจัยโดยแนบท้ายภาคผนวก

ทั้งนี้ทั้งนั้นเพื่อเป็นการปกป้องสิทธิและให้เกียรติผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการชี้แจงเกี่ยวกับการขอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและชี้แจงถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ให้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบและมีความเข้าใจที่ตรงกัน
2. ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตสัมภาษณ์และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์
3. เมื่อบันทึกเสียงแล้วผู้วิจัยจะดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียงนั้นแล้วนำมาเรียบเรียง แล้วนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอ่านตรวจสอบและลงชื่อรับรองข้อมูลนั้น พร้อมทั้งขออนุญาตให้มีการนำชื่อ-สกุลจริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นเปิดเผยต่อสาธารณะชนได้

4. ระหว่างดำเนินการถอดเทปและการสรุปการสัมภาษณ์ผู้วิจัยดำเนินการและจัดเก็บรักษาข้อมูลที่ได้และรายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีการจัดเก็บและรักษาด้วยตนเองอย่างรอบคอบระหว่างการดำเนินการจัดเก็บและถอดเทปบันทึกเสียง ผู้วิจัยแจ้งต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่าจะไม่นำข้อมูลนี้ไปเผยแพร่ก่อนที่จะนำกลับมาให้ท่านตรวจสอบข้อมูลและได้รับอนุญาตจากท่านก่อน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการด้วยตนเองทั้งหมดทุกขั้นตอน ซึ่งข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจะมีการปกปิดเป็นความลับและมีการทำลายหลังจากที่เสร็จสิ้นการวิจัยแล้ว

5. การจัดการสนทนากลุ่มผู้วิจัยดำเนินการโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมนั้นมีความยินยอมในการเข้าร่วมให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ และดำเนินการขออนุญาตในการบันทึกเสียงขณะสนทนากลุ่มเพื่อมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมระหว่างกัน

6. เมื่อผู้วิจัยดำเนินการถอดเทปบันทึกเสียงและสรุปผลการสนทนากลุ่มเรียบร้อยแล้วจะดำเนินการให้ผู้ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่มทุกท่านทราบถึงผลการสรุปในการสนทนาในแต่ละประเด็นและให้การรับรองการสรุปผลนั้น พร้อมทั้งดำเนินการขออนุญาตในการนำข้อมูลไปเผยแพร่ต่อไป

7. ขณะดำเนินการวิจัยหากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความประสงค์ที่จะขอถอนตัวจากการให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยดำเนินการขอให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านนั้นแจ้งต่อผู้วิจัยล่วงหน้าเพื่อที่ให้ผู้วิจัยได้ดำเนินการประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านใหม่ต่อไป โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าร่วมสนทนากลุ่มทราบก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริงและมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึกในการสัมภาษณ์และข้อมูลที่ได้จากการถอดความจากเครื่องบันทึกเสียงมาทบทวนหลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภาพรวมของข้อมูลที่ได้มาพิจารณาอย่างละเอียด และตีความพร้อมทั้งจับประเด็น ประโยคหรือข้อความที่สำคัญ

2. รวบรวมประโยคหรือข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงหรือเหมือนกันนำมาไว้ในกลุ่มเดียวกัน และมีการสร้างหัวข้อสรุป และอธิบายข้อมูลที่ได้มาอย่างละเอียดครบถ้วน เขียนให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนกัน ระหว่างข้อความหรือประโยค ในขั้นตอนนี้อาจจะตัดข้อมูลหรือหัวข้อที่ไม่จำเป็นออก

3. ใช้วิธีการเขียนบรรยายอย่างละเอียดและชัดเจน โดยไม่นำเอาทฤษฎีใดๆ มาควบคุมเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และยกตัวอย่างคำพูดประกอบกับหลักสำคัญที่ได้ เพื่อแสดงให้เห็นภาพของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้อย่างชัดเจน

4. ตรวจสอบความตรงกันของข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อสรุปในขั้นสุดท้ายที่สมบูรณ์และเป็นข้อค้นพบจากการให้ข้อมูลจริงของผู้ให้ข้อมูลหลัก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 เพื่อศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรม (Cultural Heritage) เป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาของสังคม ในเรื่องคุณค่าและความต้องการของสังคม ที่ตระหนักถึงการดำรงชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่ และการทำงานตลอดจนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้ เกิดขึ้นจากลักษณะรูปแบบทางกายภาพ (Tangible) และรูปแบบทางนามธรรม (Intangible) ที่สอดคล้องกันตามนิยามขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO:1996, 2003) ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีตซึ่งเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถทดแทนได้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งมีการสืบทอดมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมในรูปแบบของ UNESCO (UNESCO: 2005) สภาพชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำสะแกกรังมีความสำคัญในประเด็นของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นถิ่นที่แปรผัน และสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาและสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและยังเป็นรูปแบบทางภูมิทัศน์ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนยังเป็นภูมิทัศน์ (Landscape) ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอีกด้วยและยังเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผ่านประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยมีความสอดคล้องทั้งทางวัสดุและที่ตั้ง (Material and Setting) ความสมบูรณ์ในลักษณะที่สัมพันธ์กับบริบททางประวัติศาสตร์ (Historical Integrity) เป็นรูปแบบของทรัพยากรทางวัฒนธรรม (Cultural Resource) ที่พบยากเป็นการออกแบบที่ได้คุณภาพ(Intrinsic Quality) ซึ่งหมายถึงมีความสอดคล้องทั้งพื้นที่ วัสดุ งานฝีมือและที่ตั้งลักษณะที่มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในรูปแบบของแหล่งภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่พบได้ในภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้านที่มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น ภูมิปัญญาในการก่อสร้างเรือนแพให้สามารถลอยอยู่บนน้ำได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับวิถีชีวิต และเพิ่มประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพประมง การนำวัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้ไผ่ทำผนังและโครงสร้างของเรือนแพ การนำหญ้าแฝกมาประยุกต์ใช้ทำหลังคา กันแดดกันฝน อันสะท้อนให้เห็นความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยจำกัด และการยกระดับพื้นที่ให้มีช่องอากาศถ่ายเทได้สะดวก และก่อให้เกิดสภาวะน่าสบาย (Thermal Comfort) ภายในพื้นที่พักอาศัย โดยสรุปแล้ว เมื่อกล่าวถึงชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังเป็นชุมชนที่มีรูปแบบภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่มีความคิดสร้างสรรค์ถูกขัดเกลาภูมิปัญญาโดยคนรุ่นหนึ่งส่งต่อสู่รุ่นหนึ่งนั้น เป็นการแก้ปัญหาภายใต้ข้อจำกัดต่างๆ ตามแบบชาวเรือนแพอย่างแท้จริงซึ่งเรือนแพมีข้อจำกัดทั้งทางด้านน้ำหนัก วัสดุ เวลาและการใช้สอยพื้นที่ ทำให้ต้องผ่านกระบวนการที่ซับซ้อนทางความคิดในการแก้ปัญหาในหลายๆ ด้าน เพื่อให้เกิดการใช้งานที่คุ้มค่าที่สุดและตอบสนองกิจกรรมพื้นฐานของมนุษย์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนยังเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการพัฒนารูปแบบและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต เป็นผลเนื่องมาจากประชากรในท้องถิ่นได้

เลือกใช้วัสดุก่อสร้างที่เหมาะสม มีความคุ้มค่าและเข้าใจลักษณะวัสดุจนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น และสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของชีวิตสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

วิถีชีวิตของคนในแม่น้ำสะแกกรัง ได้มีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยเป็นเวลานานตั้งแต่ประมาณรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันคนที่อาศัยอยู่มีประมาณ 105 หลัง เรือนแพทำด้วยลำลูกบวบที่ใช้เป็นฐานในการสร้างบ้านและการทำให้ลอยตัวอยู่บนผิวน้ำ และจะมีการเปลี่ยนลูกบวบทุกๆ 3 ปีในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคม เปลี่ยนไป อุปกรณ์ที่ใช้เป็นเหล็ก ส่วนวิถีชีวิตชาวแพทุกครอบครัว จะมีเรือเป็นพาหนะในการเดินทาง และการดำรงชีวิตของชาวแพ ประกอบอาชีพประมง ทำปลาแห้งย่างรมควันขาย โดยมีกระชังเลี้ยงปลา สวาย ปลาแรด และปลาเทโพและยังมีธุรกิจเรือจ้าง นำเที่ยวชมวิถีชาวแพ (สัมภาษณ์)

จำนวนแพจะหายไปบ้าง ที่จำนวนแพลดลงเนื่องมาจากความเจริญของประเทศ ปลาสดน้อยลง ไม่ไผ่ลดลงและมีราคาแพงมากขึ้น ประกอบกับในแพบรรจุของหนักไม่ได้ (สัมภาษณ์)

ทุกครอบครัว จะมีเรือเป็นพาหนะในการเดินทาง และการดำรงชีวิตของชาวแพเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป การประกอบอาชีพของชาวแพในอดีต ทำอาชีพเลี้ยงปลากระชัง เช่น ปลาแรด ปลาสวาย ปลาเทโพ และการปลูกพืชไร่ เช่น เตยหอม ใช้สำหรับจัดดอกไม้บูชาพระ ในวันสำคัญต่างๆ และการประกอบอาชีพของชาวแพในปัจจุบัน สภาพสังคม เศรษฐกิจ เปลี่ยนไป การทำอาชีพของชาวแพ เริ่มมีการประกอบค้าขายทั่วไป และจะเน้นผลผลิตที่ปลูกได้เอง ส่วนวัฒนธรรมของชาวแพที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น ภาษาถิ่นทั่วไปของชาวอุทัยธานี อาหารก็จะเป็นอาหารทั่วไป เหมือนกับชาวบ้านทั่วไป และประเพณีชาวแพเหมือนกับชาวบ้านทั่วไปของชาวอุทัยธานี และสิ่งที่ชาวแพต้องการในอนาคต เห็นควรอย่างยิ่งที่จะมีการอนุรักษ์ เรือนแพ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี (สัมภาษณ์)

ชุมชนชาวแพเนี่ยมันจะมีชุมชนเดียวเขาจะมีหัวหน้าชุมชนที่เขาดูแลกันเองอยู่ เขาจะอยู่แถวๆ ใกล้ๆ สะพานนี้แหละครับหัวหน้าชุมชนตัวนั้นเขาจะมีแพส่วนกลางที่ชุมชนดูแลอยู่ ซึ่งก็จะถอยแพเอาไปไว้ตรงนู้นตรงนี้สลับไปได้เรื่อยๆตามน้ำขึ้นน้ำลง มันจะมีผลใหญ่ๆอยู่อันนึงอันนั้นนะผมเคยคุยกับชุมชนว่าเนี่ย ควรเอามาทำประโยชน์เพราะว่าผมอยากจะทำเป็นแพขายของ ให้ชาวบ้านเอาของมาขายตรงนั้นจะขายรัวไม่ได้ผมจะหาวิธีการในเชิง Marketing ที่มันเป็นจุดเช็คอินอะไรด้วยเขาก็อยากจะทำเหมือนกันแต่ถ้าผู้ใหญ่ไม่เอาเขาก็คงจะไม่มีแรงที่จะทำ ถ้าจะทำให้มันเกิดจริงๆมันต้องใช้พลังหลายอย่างในการทำทั้งในเชิงศิลปะ ความร่วมมือของชาวบ้านแล้วก็ต้นทุนที่ชาวบ้านเขามี เอาต้นทุนที่เขาได้อยู่มา creative มาใช้มันพัฒนาต่อยอดสร้างเงินสร้างรายได้ เราอยากจะทำขายสินค้าเราแต่เราจะดึงดูทำให้เขาเข้ามาอยากเข้ามาอย่างไร มันต้องคิดทุกสแต็ปแล้วก็มันจะมีกระบวนการอื่นๆเข้ามาเสริมไหม เพื่อชาวบ้านที่เขาไม่ได้ขายของแต่เขามีแต่แรงงานมีแต่งานรับจ้างงานเซอร์วิสอย่างเดียวเขาจะอยู่ได้ไหม คือชุมชนเขาจะต้องได้ทั้งหมด ไม่ได้แค่แม่ค้าอย่างเดียวเราต้องไปคิดกระบวนการพวกนั้นเพื่อชุมชน เขามีส่วนร่วมแล้วก็ได้รับผลประโยชน์ในตรงนี้ แพตักบาตรจะเป็นของเทศบาล ค่าส่วนกลางเนี่ยมันจะมีหลังคาเหมือนกันไม่รู้ว่าจะถอยไปไว้ตรงนู้นตรงนี้ที่

โดยสรุปมันต้องดำเนินการทีละสแต็ปเพราะว่าชุมชนอาจจะยังมีส่วนร่วมไม่ชัดเจนหรือการส่งเสริมหรือการดำเนินการ support จากภาครัฐยังไม่ชัดเจนเท่าไรก็ต้องค่อยๆดำเนินการ เป็น Step Step ปลายถ้าเราเริ่มตื้นขึ้นมาเลยเนี่ยแต่ว่าชาวบ้านเนี่ยเขามีวิถีชีวิตของเขาเริ่มต้นของเขาก็จะสร้างอุปสรรคในการทำงานแล้วไม่น่าจะได้ไม่น่าจะนั่นไม่น่าจะนี่ถ้าเราทำแล้วเขาไม่เข้าใจขั้นตอนไว้มันจะต้องเจออุปสรรคมันมีขั้นตอนมันต้องค่อยๆแก้กันไป แล้วเขาชอบมีความคิดว่าทำเนี่ยมันต้องสำเร็จเลยอันนี้มันเป็นปัญหาใหญ่ ต้องค่อยๆสร้างความเข้าใจว่ามันต้องทำทีละสแต็ปแล้วก็ค่อยๆแก้ปัญหาไปที่ละ

เรื่อยๆ เพราะบางอย่างเนี่ยเรามีประสบการณ์การทำงานประกอบมันก็ต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆกันพร้อมกับการเติบโตแต่ถ้าเราทำปุ๊บแล้วเจออุปสรรคแล้วก็หยุดเราก็จบแค่ตรงนั้น คือชาวบ้านเขาจะมองว่าเหมือนคำมั่นสัญญา เขาคิดว่าทำปุ๊บมันก็ต้องได้เป็นสูตรสำเร็จมันก็ต้องได้เลยซึ่งการทำงานจริงๆ มันต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆกันแล้วก็ต้องแก้ไขปัญหาไปพร้อมๆกัน เราก็ต้องคู่แข่งด้วยว่าเขาไปถึงไหนแล้วในขณะที่เราอาจจะเพิ่งเริ่มต้นคู่แข่งก็ไปถึงไหนแล้วด้วย มาทีหลังเราก็ไม่ใช่ของใหม่เราเริ่มต้นช้ากว่า เขาโปรโมทตัดหน้าเราก็ไม่ใช่คนแรกแล้วเราก็ไม่ใช่สิ่งใหม่กลายเป็นสิ่งเก่าไปแล้ว กลายเป็นเราเลียนแบบที่อื่นเราก็จบเลย (สัมภาษณ์)

มีการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นแบบดั้งเดิม จังหวัดอุทัยธานีเป็นจังหวัดที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นแบบดั้งเดิมเอาไว้เป็นอย่างดี ในด้านการรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นของจังหวัดอุทัยธานีที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง ที่เป็นเรือนแพที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่จริง มีทะเลสาบหรือทะเลสาบทุกหลัง และเรือนแพที่แม่น้ำสะแกกรังยังเป็นเรือนแพที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย และยังคงความเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีเสน่ห์และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ ปัจจุบันยังดำรงอาชีพของทำการประมงเป็นหลักเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลาเทโพ ปลาสร้อย ปลาตะทิม ปลาตุ๊ก นอกจากนี้ยังมีการนำมาทำเป็นปลาอย่างรมควัน และปลาทากแห้ง (สัมภาษณ์)

วิถีชีวิตชาวแพบริเวณชุมชนลุ่มแม่น้ำสะแกกรังที่เป็นเสน่ห์ของเมือง อีกทั้งความเป็นเมืองอุทัยธานีไม่ได้เปลี่ยนแปลงมาก ค่อนข้างเรียบง่าย วิถีชีวิตของคนในพื้นที่แบบดั้งเดิมยังมีให้เห็นอยู่ ถือว่าเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นลักษณะเด่นของจังหวัดอุทัยธานี เปรียบเทียบกับจังหวัดในพื้นที่ใกล้เคียงที่มีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและทางวัตถุค่อนข้างสูง ทำให้ความเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไม่สามารถรักษาเอาไว้ได้ (สัมภาษณ์)

มีชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังที่มีรูปแบบวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์หนึ่งเดียวของประเทศไทย ชาวแพแม่น้ำสะแกกรังอาศัยอยู่มาหลายชั่วอายุคน เรือนแพสร้างเป็นเรือนไม้หลังคาสังกะสี โดยสร้างอยู่บนแพลูกบวบที่ทำด้วยไม้ไผ่ แพแต่ละหลังมีบ้านเลขที่และทะเบียนบ้านรับรองการอยู่อาศัย อดีตนี้นั้นมากกว่า 300 หลัง แต่ในปัจจุบันเรือนแพเหลือน้อยลง และยังคงความเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีเสน่ห์และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ อาชีพของชาวแพส่วนใหญ่ทำการประมงเป็นหลัก เลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลาเทโพ ปลาสร้อย ปลาตะทิม ปลาตุ๊ก นอกจากนี้ยังมีการนำมาทำเป็นปลาอย่างรมควัน และปลาทากแห้ง ซึ่งทำให้เมนูอาหารที่ทำจากปลาเป็นอาหารท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุทัยธานี และมีเรือรับจ้างนำเที่ยวชมทิวทัศน์ วิถีชีวิตริมสองฝั่งแม่น้ำสะแกกรังอีกด้วย (สัมภาษณ์)

มีการตกบาตรทางน้ำบริเวณตลาดเช้าริมแม่น้ำสะแกกรัง ซึ่งเป็นพระภิกษุสงฆ์ที่พายเรือมาจากฝั่งวัดโบสถ์ เพื่อมาบิณฑบาตทางน้ำ เป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นจำนวนมากเมื่อมาท่องเที่ยวจังหวัดอุทัยธานี คนอุทัยธานีมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเป็นเมืองที่ไม่มีห้างสรรพสินค้าใหญ่ๆ ไม่มีสถานบันเทิง ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีมากที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการบริหารจัดการที่ดี ทำให้จังหวัดอุทัยธานียังคงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นดั้งเดิมอย่างแท้จริง อีกทั้งยังมีการอนุรักษ์อาหารท้องถิ่น เช่น เมนูจากปลาแรด ปลาค้าง ปลาจืด ปลาตุ๊ก หรือปลาแม่น้ำชนิดอื่นๆ และขนมพื้นบ้าน เช่น ขนมปังสังขยา ขนมข้าวโป่ง ข้าวเกรียบงา ข้าวเกรียบปลา ข้าวเกรียบกุ้ง กระจยาสารท ซึ่งถือได้ว่าเป็นของฝากที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุทัยธานีที่เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงแล้วต้องซื้อกลับไปฝากคนที่บ้านอย่างแน่นอน (สัมภาษณ์)

มีแม่น้ำสะแกกรังและแม่น้ำเจ้าพระยา คนที่อาศัยอยู่เรือนแพส่วนมากจะมีอาชีพทำการประมงน้ำจืดโดยการเลี้ยงปลาในกระชัง การหาปลา และนำไปขายที่ตลาด ร้านอาหาร และนำมาแปรรูปเป็น

ปลาแห้ง ปลาอย่างรมควัน น้ำพริกปลาต่างๆ จึงทำให้ผลิตภัณฑ์จากปลาเหล่านี้กลายเป็นของฝากที่ขึ้นชื่อของจังหวัดอุทัยธานี ซึ่งแหล่งผลิตจะอยู่ที่อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี บริเวณแม่น้ำสะแกกรังมีผักตบชวาจำนวนมาก สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองอุทัยธานี จึงเข้าไปสนับสนุนและส่งเสริมชุมชนบ้านเกาะลูกมอญ ให้เป็นชุมชน OTOP ในการทำผลิตภัณฑ์จากผักชวา เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และเป็นสินค้าให้กับชุมชน (สัมภาษณ์)

กิจกรรมการล่องเรือชมวิถีชีวิตลุ่มน้ำสะแกกรัง มีทั้งเรือลำใหญ่ที่สามารถนั่งได้ 40 ท่านและเรือลำเล็กนั่งได้ 8 ท่าน ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวแพริมน้ำ ท่องเที่ยวกินลมชมวิวยุโรประทานปลาแรดที่แม่น้ำสะแกกรัง อีกทั้งดูการเลี้ยงปลาในกระชัง ชมวิถีชีวิตชาวบ้านกับการจับปลาตามธรรมชาติ รับลมเย็นสบาย ชมวัดอุโปสถาราม หรือวัดโบสถ์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสะแกกรัง เป็นวัดในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่เต็มไปด้วยโบราณสถานอันทรงคุณค่า ซึ่งถ้าล่องเรือลำใหญ่และรับประทานอาหารบนเรือใช้เวลาประมาณ 2.30 ชั่วโมง ส่วนมากนักท่องเที่ยวจะล่องเรือในช่วงเย็น เนื่องจากจะเห็นพระอาทิตย์ตกสวยงามมาก เมื่อมาเยือนจังหวัดอุทัยธานี สิ่งแรกๆ ที่ควรทำคือล่องเรือล่องแม่น้ำสะแกกรัง เพื่อชมวิถีชีวิตชาวเรือแพที่อาศัยกันอยู่จริงและเป็นเรือนแพที่ยังคงไว้มากที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย เส้นทางล่องเรือท่องเที่ยวเริ่มจากบริเวณท่าเรือหน้าวัดโบสถ์ หรือจะขึ้นจากท่าเรือหน้าวัดท่าซุงก็ได้ ล่องชมวิถีชีวิตในลำน้ำ ไปสิ้นสุดที่อำเภอมนรมย์ จังหวัดชัยนาท จุดที่เราจะได้เห็นแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นเส้นทางที่ได้สัมผัสเสน่ห์แห่งชุมชนลุ่มน้ำสะแกกรัง (สัมภาษณ์)

ริมแม่น้ำสะแกกรังแห่งนี้ มีอาหารสด ปลาต่างๆ รวมถึงของแห้ง ผักสดๆ จากสวนชาวบ้านมาวางขาย ราคาถูก มีกิจกรรมตกปลาทางน้ำบริเวณลานสะแกกรังเพื่อใส่บาตรพระที่บิณฑบาตโดยการพายเรือข้ามมาจากวัดโบสถ์ เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ทางเทศบาลจัดขึ้นทุกวันเสาร์ อาทิตย์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้สัมผัสกับวิถีแบบดั้งเดิมของชาวอุทัยธานี กิจกรรมจะเริ่มประมาณ 7 โมงเช้า ส่วนตลาดเทศบาลอุทัยธานีในยามเย็น เต็มไปด้วยพ่อ ค้า แม่ค้า ที่นำของมาขายทั้งผักพื้นบ้าน อาหารท้องถิ่น และที่ขาดไม่ได้ คือ ปลาแม่น้ำตัวโตหลากหลายสายพันธุ์ ทั้งแบบสดและแบบแห้ง นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวจังหวัดอุทัยธานี ต้องมาเดินตลาดเช้าริมแม่น้ำสะแกกรัง เนื่องจากเป็นตลาดที่น่ารักและมีเสน่ห์ถึงความป็นวัฒนธรรมของเมืองอุทัยธานีเป็นอย่างมาก อาหารการกินราคาถูกและรสชาติอร่อย พ่อค้า แม่ค้า อัยาศัยดี ในช่วงเสาร์ อาทิตย์ มีกิจกรรมการใส่บาตรพระทางน้ำด้วย ตลาดสะแกกรังหรือตลาดลานสะแกตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสะแกกรัง บรรยากาศในตลาดคล้ายๆ กับตลาดสด มีพ่อค้าแม่ค้ามาขายของมากมาย โดยบรรดาพ่อค้าแม่ค้าจะมาตั้งร้านขายของกันตั้งแต่เช้าตรู่ขายจนถึงสายๆ ก็เริ่มทยอยเก็บของแยกย้ายกันกลับบ้าน มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ใส่บาตรพระทางบกและใส่บาตรพระทางน้ำ อาคารบ้านเรือนไม้เก่าของตลาดทาสีเป็นสีม่วง สวยงาม และมีการอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนเก่าให้คงอยู่ ในช่วงเย็นก็มีตลาดเย็นสะแกกรัง ซึ่งคึกคักไม่แพ้กับตลาดเช้าเลย (สัมภาษณ์)

การสร้างเรือนแพเป็นภูมิปัญญาของชาวแพที่ “ช่างบกจะมาสร้างแพไม่ได้ดีไม่ดีแพคว่ำ” “อยู่แพต้องดูแลรักษา ผู้ชายชาวแพต้องมีความรู้เรื่องสร้างแพ ซ่อมแพติดตัวถึงจะอยู่แพได้” (สัมภาษณ์) การสร้างแพต้องอาศัยความรู้ และความชำนาญที่สั่งสมกันมาไม่ใช่สิ่งที่สามารถจะทำได้ง่าย ๆ เหมือนการสร้างบ้าน ทั่ว ๆ ไป ถึงแม้ว่าการสร้างแพจะใช้เวลาสร้างให้เสร็จได้ภายในระยะเวลาสั้น ๆ ก็ตามแต่ก็เต็มไปด้วยวิธีการที่เป็นความรู้เฉพาะตัว ซึ่งการสร้างแพจะสร้างในน้ำทั้งหมดตัวเรือนแพจะปลูกคร่อมอยู่บนแพลูกบวบ โดยเริ่มตั้งแต่การทำตัวแพที่ใช้ไม้ไผ่สี่มุมมัดรวมกัน เรียงไม้ที่มีขนาดเล็กไว้ข้างบนเพราะมีเนื้อแน่น และทนการกดทับจากตัวเรือนแพได้ดีเมื่อแตกจะไม่ทำให้แพยุบตัวมากเกินไป ส่วนไม้ขนาดใหญ่จะ

อยู่ข้างล่าง วิธีการเรียงไม้ไผ่หรือเรียงลูกบวบ ชาวแพเรียกว่า “กองหน้า” เมื่อเรียงกองหน้าเสร็จจึงนำไม้ไผ่มาซ้อนด้านข้างต่อ ๆ กันไปจนได้ขนาดพอที่จะพุงให้ตัวแพลอยได้ ซึ่งต้องใช้ไม้ไผ่ประมาณ 100-150 ลำ มีดรวมกันเรียกว่า “ซอง” แพ 1 หลังต้องใช้ลูกบวบอย่างน้อย 3 ซองขึ้นไป แพขนาดใหญ่อาจต้องใช้ 6-7 ซองต่อจากการสร้างแพ จะสร้างคานมี 2 ระดับ คือ คาน 1 ชั้น และคาน 2 ชั้น ถ้าต้องการให้เรือแพลอยตัวพองน้ำมาก จะใช้คาน 2 ชั้น ต่อจากนั้นจึงต่อขาแพติดกับคานขาแพจะมีลักษณะสอบด้านบนบานออกด้านปลายคร่อมลูกบวบแต่ละซองไว้ มีขนาดความยาว ขาละ 3 วา (ประมาณ 1.5 เมตร) หลังจากนั้นจึงทำพื้นแพ และขึ้นโครงตัวแพจนถึงการมุงหลังคาสังกะสีจึงเสร็จเป็นเรือแพ บางแพจะมีการวางเสาเอกเหมือนการปลูกเรือนบนบกเพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้อยู่ ด้วยการใช้ผ้าสามสีผูกกับเสาต้นแรกของเรือแพ และบอกกล่าวให้อยู่เย็นเป็นสุขพอเป็นพิธีอย่างง่าย ๆ การดูแลซ่อมแซมเรือแพทั้งปีเป็นวิถีชีวิตปกติของชาวแพที่ต้องมีความรู้ความชำนาญ โดยเฉพาะการเปลี่ยนลูกบวบแพที่ต้องทำเป็นประจำ ชาวแพจะเลือกไม้ไผ่สีสุกมาทำลูกบวบแพเท่านั้น ส่วนไม้ไผ่ชนิดอื่นจะผุง่ายและไม่ทน ก่อนนำมาใช้จะตากไว้ริมตลิ่งให้แห้งก่อน (สัมภาษณ์)

สำหรับการเปลี่ยนหรือเสริมลูกบวบต้องใช้คนอย่างน้อย 2 คนขึ้นไปและต้องเป็นคนที่มีความชำนาญ ในการดำน้ำ ว่ายน้ำ และชำนาญในการสอดลำไม้ไผ่เข้าไปในขาแพให้ได้ตรงช่องทั้งหัวและท้าย วิธีการซ่อมแซมลูกบวบแพจะทำได้ 2 วิธี คือ เสริมลูกบวบ หรือที่ชาวแพเรียกว่า “การยัดท้องแพ” และอีกวิธีหนึ่ง คือ การ “ล้างท้องแพ” เป็นการเปลี่ยนลูกบวบแพใหม่ทั้งหมด วิธีการยัดท้องแพ และล้างท้องแพจะคล้ายกัน คือ ข้างจะสอดลำไม้ไผ่เข้าไปในพื้นที่ว่างได้แพก่อนโดยมีคน 2 คนอยู่หัวแพ และท้ายแพพอให้สัญญาณเสียง “เอา” จึงใช้มือกดลำไม้ไผ่ให้จมน้ำแล้วใช้เท้าเหยียบไม้ไผ่ผลักหรือถีบให้เข้าไปอยู่ในขาแพพร้อม ๆ กันจนหมดจำนวนไม้ไผ่ การเสริมหรือยัดแพข้างแพจะต้องคอยสังเกตการณ์ลอยตัวของแพไม่ให้โคลงหรือลอยตัวข้างหนึ่งข้างใดมากเกินไปกว่ากันจึงจะถือว่าใช้ได้ ส่วนการล้างท้องแพนั้นจะต้องมีช่างไม่น้อยกว่า 4 คน ซึ่งจะต้องมีการหนุนแพด้วย “ลูกหนุน” ที่ทำจากกระบอกไม้ไผ่มัดรวม ๆ กันหนุนแพก่อน แล้วชักไม้เก่าออกให้หมด ซ่อมแซมคาน และขาแพใหม่ในกรณีที่ชำรุด แล้วจึงยัดไม้ไผ่ลำใหม่เข้าไปแทนที่ของเดิม ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญของช่างในการคาดคะเนน้ำหนักและสมดุลในการหนุนเพื่อไม่ให้แพเอียงได้รับความเสียหาย “คนทำไม่เป็น แพคว่ำก็มี” (สัมภาษณ์) ส่วนการซ่อมแซมเรือแพมักทำในฤดูหนาวที่มีลมสงบ ส่วนฤดูร้อนและฤดูฝนชาวแพจะหลีกเลี่ยงเพราะมีอันตรายจากลมพายุ

บริเวณด้านหลังของเรือแพ ใช้ไม้กระดานพาดวางเดินรอบ ๆ ตัวเรือ ดั้งนั้น ทางเดินนอกบ้าน บริเวณด้านหลังเรือแพ จึงมีประโยชน์ใช้เป็นที่ยืนเพื่อทำความสะอาด ฝาบ้าน ทาสีบ้าน ซ่อมแซมบ้าน ตากผ้า ซักล้าง ใช้เป็นที่ปลูกต้นไม้สวนครัวลอยน้ำ พืชผักบางชนิด บางหลังเป็นสถานที่ตั้งของห้องส้วมพื้นเรือน ใช้ไม้กระดานปูตามยาวของเรือแพ ไม่มีการแบ่งระดับเหมือนบ้านเรือนไทย พื้นของเรือแพส่วนใหญ่ ชาวแพจะมีวิธีการรักษาความสะอาดด้วยการถู มีการปูด้วยเสื่อน้ำมันเพียงบางส่วน ด้านหน้าของเรือแพจะมีประตูเหมือนเรือนธรรมดาทั่วไป เรียกว่า ขานเรือน ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่สำหรับการขึ้น-ลงเรือ ในการไปติดต่อกับเรือนแพหลังอื่นๆ หรือบุคคลภายนอกครอบครัว และยังใช้ประโยชน์อื่นๆ อีก เช่น ใช้เป็นที่ซักล้าง อาบน้ำ และเตรียมอาหาร รับประทานอาหาร ใส่บาตรพระตอนเช้า วางเก็บสิ่งของ เครื่องใช้ในบ้านและในชีวิตประจำวัน ด้านหลังของเรือแพ จะเป็นส่วนที่ยื่นออกไปจากตัวเรือแพ ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาหาร รับประทานอาหาร และการทำกิจวัตรประจำวัน ฝาผนังมีลักษณะที่แตกต่างกันไป เรือแพหลังใดที่มีฐานะดีจะใช้วัสดุที่คงทนถาวรเป็นฝาผนัง เช่น ฝาไม้ กระเบื้องแผ่นเรียบ สังกะสีแผ่น

เรียบ แต่บางครั้งครัวที่ฐานะไม่ ดีมักจะใช้วัสดุเก่าที่เหลือจากการใช้ประโยชน์มาแล้ว เช่น สังกะสีเก่า เหลือลำแพน ไม้ไผ่ สีสุก (สัมภาษณ์)

4.2 เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

การอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ตรงนี้ได้เพราะว่าเอาตรงชุมชนของสะแกกรังก่อนนะครับผมก็เคยมีไอเดียคุยกับเขา ทำไมไม่พัฒนาโปรดักส์ตรงนี้ด้วยการจัดกิจกรรมแบบนี้แบบนี้ เขาก็บอกว่าบางทีกลุ่มเขาก็มีไอเดียที่อยากจะทำเพียงแต่ว่ามันไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้หลักผู้ใหญ่เท่าไร เขาก็เป็นชาวบ้านเขาก็ไม่มีแรงผลักดันที่จะทำเท่าไรหรือว่ามันต้องมีเหตุอะไรแบบนี้ครับผมก็คิดว่าโอเคคือภาพการที่จะลงมือทำจริงนะเวลาชาวบ้านชาวบ้านเขามองในระดับปฏิบัติการก็คือในระดับที่เขาจะทำเขาไม่ได้มองเชิงโครงสร้างเขาไม่ได้มองเชิง Marketing เพราะฉะนั้นเองเนี่ยเขาจะขาด 2 ขั้นตอนเนี่ยที่จะทำให้มันเกิดได้หมายถึงเชิงโครงสร้างและก็เชิงการตลาดจริงๆแล้วใน 2 อย่างเนี่ยมันก็ยังมียกระดับในของการเดินเรื่องส่วนนั้นอีก ซึ่งมันจะต้องใช้ระดับท้องถิ่นหรือระดับที่มีอำนาจน้อยเข้าไปช่วยจัดการกับเขา ผมเคยไปคุยกับระดับการเมืองท้องถิ่นเขาก็บอกว่าเขาก็มีโครงการเหมือนกันนะ แต่เขามีโครงการในมุมมองของเขา ผมคิดว่าจะเอา 2 อย่างนี้มาจูนใส่กัน แล้วก็เอาความคิดเชิง Marketing ของผมเนี่ยใส่เข้าไป คิดว่าจริงๆมันน่าจะเกิดได้จากการพัฒนาเนี่ย มันจะเป็นกระบวนการที่น่าจะครบวงจรแล้วละในแง่ของการช่วยเหลือชุมชนคือเขาได้หมดในแง่ของท้องถิ่นก็ได้ แต่ตอนนั้นเนี่ยเขามองเรื่องของช่วยเหลือชาวบ้านเฉยๆผมบอกว่าจะมองแค่การช่วยเหลือชาวบ้านเฉยๆเนี่ยไม่ได้ มันขาดวงจรมันไม่ครบวงจรมันต้องทำให้แบบทำเสร็จปั๊บเนี่ย คือมันต้องยั่งยืนยั่งยืนคือเมื่อเราทำครบวงจรแล้วเนี่ยมันต้องชาวบ้านเขาอยู่ด้วยตัวเองได้แล้วหรือเนี่ยมันจะรันมันจะหมุนไปด้วยตัวของตัวมันเอง ด้วยระบบมันเราแค่ไปคอนโทรลไปดูมันเฉยๆ แต่ว่าตอนแรกเราต้องใส่หัวเชื้อเข้าไปแล้วต้องสนับสนุนเรื่องนู้นเรื่องนี้ให้กับชาวบ้าน ทำงานในของเรื่องงบประมาณและก็เรื่องของกฎระเบียบต่างๆ เราต้องเข้าไปช่วยเพราะฉะนั้นมันเกิดแล้วเราก็ก้าวไปช่วยเขาทำ Marketing ในช่วงแรก เพราะทุกอย่างมันเดินได้ปั๊บเนี่ยเราก็ก้าวไปเพราะว่ามันจะอ่านของมันไปเองและแล้วก็ไม่ต้องเข้าไปยุ่ง กระบวนการมันครบสแต็ปต่อไปในแง่ของผู้บริหารคุณก็ไปพัฒนาให้มันต่อเนื่องแล้วก็ดีขึ้นอีกที นั่นคือหน้าที่แต่ว่าไม่ต้องไปควบคุมหรือว่าดูรายละเอียดข้างในแล้ว (สัมภาษณ์)

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวหากเป็นกิจกรรมลงมือทำปลาแรด ก็ดีนะใกล้ชิดดี ปกติล่องเรือเรามีอยู่แล้วแต่ไม่ได้ไปใกล้กระชังบริเวณปลาด้วยครับปลามันจะตื่น ชาวแพเค้าไม่ยากให้ไปใกล้ปลาแรดด้วยปลามันจะตื่น ที่ไม่ได้ทำนะครับ เพราะว่ากลัวกันอยู่ แต่ส่วนในทำอาหารน่าจะยาก น่าจะแบบแค่ทอดปลาแล้วแบบให้คนปรุงเอา ว่าคุณจะทำอะไรจะอร่อย จะไปทำอย่างอื่นเพราะว่ามันทำยาก มันฝึกทำกับคนไม่เป็นก็ทำไม่ได้ (สัมภาษณ์)

สำหรับชุมชนเรือนแพน่าจะสามารพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปลาแรด ตั้งแต่การเลี้ยง การแปรรูป การทำอาหารจากปลาแรด บริเวณชุมชนริมแม่น้ำสะแกกรังในตัวเมือง (ชุมชนชาวแพ) และอีกชุมชนโรงน้ำแข็งที่มีการเลี้ยงปลาแรดและแปรรูปปลา อาจจะทำกิจกรรมเรียนรู้ลงมือทำในลักษณะที่มี

วัตถุดิบปรออยู่แล้วก็ได้ หรือเป็นการทำกับข้าวที่น่าจะเป็นแนวโฮมสเตย์ คือ การประสานกับที่พัก หรือ โฮมสเตย์ให้มีการเรียนรู้ลงมือทำเป็นกิจกรรมเพิ่มเติมให้กับ นทท. (สัมภาษณ์)

ถ้าหากว่า นำ นทท.เข้ามาเหมือนโฮมสเตย์ ทำอาหารกินกัน ให้ทางเขาเตรียมอาหารแล้วก็ทำกินกันเองแบบนี้ก็จะเวิร์คกว่า เช่น ไปนอนที่ริมที่โฮมสเตย์เขาก็มีอาหารพื้นบ้าน เราก็บอกเข่าว่ามี นทท.มาเตรียมสาธิตเตรียมอะไรได้ไหม เช่น การทอดปลาแดด ทำเมี่ยงปลาแดด อะไรแบบนี้ (สัมภาษณ์)

อาจจะเป็นกิจกรรมที่แบบเห็นตั้งแต่ต้นจนจบ ปลาตัวนี้มันมีลักษณะพิเศษต่างจากที่อื่นยังไง ทำยังไงให้เขาไปรู้จักปลาและนี่จริงๆ ตั้งแต่ต้นอะไรแบบนี้ ทานมันก็อร่อยแต่ถ้ารู้ที่มา กรรมวิธีเป็นยังไงก็น่าจะดี จังหวัดอื่นพูดถึงตอนแรกก็ไม่มีนะสำหรับปลาชนิดนี้ (สัมภาษณ์)

อาจจะเป็นกิจกรรมในครอบครัวระหว่างวันหยุด ถ้าเรื่องอาหารผมมองว่าส่วนใหญ่ทำคนเดียวก็ไม่น่าสนุก เหมาะกับครอบครัวมากกว่าเป็นกิจกรรมสำหรับครอบครัวท่องเที่ยวแบบครอบครัว เพราะว่าเวลาประกอบอาหารยิ่งช่วยกันทำมันก็ยิ่งสนุกนะ เป็นกิจกรรมสนุกสนานในครอบครัว เหมือนเวลาเราออกไปแคมป์ปิ้งเราทำกิจกรรมเราทำอาหารร่วมกันอะไรแบบนี้มันก็จะสนุก แล้วก็ดัดแปลงเข้ามาใช้ในกิจกรรมนี้แหละที่เกี่ยวข้องกับปลาแดด อาจจะมีเก็บผักสวนครัวแล้วก็จับปลาแดด (สัมภาษณ์)

อาหารสามารถจะกลุ่ม นทท.ได้หลากหลายกลุ่มวัยหลายช่วงวัย ยิ่งเวลาที่ครอบครัวไปเที่ยวจะมีหลายอายุหลายช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงสถานการณ์โควิด คนก็ต้องเลือกคนเดินทางไปด้วย โดยพิจารณาจากความไว้นือเชื่อใจกันเรื่องสุขภาพ เพราะฉะนั้นก็จะสามารถทำกิจกรรมการทำอาหารไปพร้อมกัน ทานร่วมกันได้ แตกต่างจากการทำงานกราฟที่ซึ่งต้องเป็นคนที่สนใจจริงๆ และอาจจะไม่ได้สนใจหรือเหมาะกับทุกช่วงวัยที่เข้ามาเที่ยวหรือทำกิจกรรมกับชุมชน นอกจากนี้หาก นทท.มีเวลาน้อยหรือมีเวลาอย่างมากแค่ 2 ชม. กิจกรรมที่สามารถลดทอนขั้นตอนการกิจกรรม ทำให้เรามีส่วนร่วมในกิจกรรมในเมนูการทำอาหารนั้นๆ ได้ง่ายละประหยัดเวลา สมมติแม่ๆ (หมายถึงคนสอนทำอาหารท้องถิ่น) ทำมาแล้ว 3 เราไปทำอีก 1 เมนูอาจจะเป็นการทำแบบน้ำพริก ทำให้พอรู้ส่วนผสม ให้เราพอทำเป็น ให้เราภูมิใจว่าเราได้ทำเมนูนี้เป็น น่าจะเป็นอีกทางเลือกที่น่าสนใจและเหมาะกับพฤติกรรม นทท.ไทย

อีกประการที่น่าพิจารณาในการทำกิจกรรมเรียนรู้ลงมือทำเกี่ยวกับเรื่องอาหาร คือ การมีแม่เหล็กดึงดูดก่อนเป็นสิ่งแรก แล้วก็ทำให้ นทท. เข้าไปร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหารท้องถิ่น (แม่เหล็กดึงดูดในที่นี้หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ แหล่งท่องเที่ยวที่มีหลากหลายไม่ไกลจากชุมชนที่จะไปเรียนรู้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์) และไปทำการเรียนรู้ลงมือทำแบบที่ชุมชนได้จัดเตรียมอุปกรณ์ หรือเตรียมวัตถุดิบอาหารท้องถิ่นไว้แล้วเกี่ยวกับการเรียนรู้ลงมือทำอาหารแล้วตามเวลาที่ นทท.เขามี แบบนี้มีความเป็นไปได้ไหมมองว่าเป็นไปได้ (สัมภาษณ์)

ชุมชนชาวแพเขาจะมีหัวหน้าชุมชนที่เขาดูแลกันเองอยู่ เขาจะอยู่แถวๆใกล้ๆสะพานนี้แหละครับ หัวหน้าชุมชนตัวนั้นเขาจะมีแพส่วนกลางที่ชุมชนดูแลอยู่ ซึ่งก็จะถอยแพเอาไปไว้ตรงนู้นตรงนี้สลับไปได้เรื่อยๆตามน้ำขึ้นน้ำลง มันจะมีแพใหญ่ๆอยู่อันนั้นอันนั้นนะ ผมเคยคุยกับชุมชนว่าควรเอามาทำประโยชน์ เพราะว่าผมอยากจะทำเป็นแพขายของ ให้ชาวบ้านเอาของมาขายตรงนั้น ผมจะหาวิธีการในเชิง Marketing ที่มันเป็นจุดเช็คอินอะไรด้วยเขาก็อยากจะทำเหมือนกัน แต่ถ้าผู้ใหญ่ไม่เอาเขาก็คงจะไม่มีแรงที่จะทำ ถ้าจะทำให้มันเกิดจริงๆมันต้องใช้พลังหลายอย่างในการทำทั้งในเชิงศิลปะ ความร่วมมือของชาวบ้านแล้วก็ต้นทุนที่ชาวบ้านเขามี เอาต้นทุนที่เขามีอยู่มา creative มาใช้มันพัฒนาต่อยอดสร้างเงินสร้างรายได้ เราอยากจะขายสินค้าเราแต่เราจะดึงดูดทำให้เขาเข้ามาอยากเข้ามายังไง มันต้องคิดทุกสแต็ป แล้วก็มันจะมีกระบวนการอื่นๆเข้ามาเสริมไหม เพื่อชาวบ้านที่เขาไม่ได้ขายของแต่เขามีแต่แรงงานมีแต่

งานรับจ้างงานเซอร์วิสอย่างเดียวเขาจะอยู่ได้ไหม คือชุมชนเขาจะต้องได้ทั้งหมด ไม่ได้แค่แม่ค้าอย่างเดียวเราต้องไปคิดกระบวนการพวกนั้นเพื่อชุมชน เขามีส่วนร่วมแล้วก็ได้รับผลประโยชน์โดยตรงนี้ แพตทริกบาทราจะเป็นของเทศบาล (สัมภาษณ์) โดยสรุปมันต้องดำเนินการที่ละสเต็ป เพราะว่าชุมชนอาจจะยังมีส่วนร่วมไม่ชัดเจนหรือการส่งเสริมหรือการดำเนินการ support จากภาครัฐยังไม่ชัดเจนเท่าไรก็ต้องค่อยๆดำเนินการ เป็น Step Step ถ้าเราเริ่มตื้นขึ้นมาเลยเนี่ย แต่ว่าชาวบ้านเขามีวิธีคิดวิธีของเขาเริ่มต้นของเขาก็จะสร้างอุปสรรคในการทำงานแล้ว ไม่น่าจะได้ไม่น่าจะนั่นไม่น่าจะนี่ ทีนี้ถ้าเราทำแล้วเขาไม่เข้าใจขั้นตอนมันจะต้องเจออุปสรรคมันมีขั้นตอนมันต้องค่อยๆแก้กันไป แล้วเขาชอบมีความคิดว่าทำมันต้องสำเร็จเลยอันนี้มันเป็นปัญหาใหญ่ ต้องค่อยๆสร้างความเข้าใจว่ามันต้องทำที่ละสเต็ปแล้วก็ค่อยๆแก้ปัญหาไปที่ละเรื่องๆ เพราะบางอย่างเนี่ยเรามีประสบการณ์การทำประกอบมันก็ต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆกันพร้อมกับการเติบโตแต่ถ้าเราทำปุ๊บแล้วเจออุปสรรคแล้วก็หยุดเราก็จบแค่ตรงนั้น คือชาวบ้านเขาจะมองว่าเหมือนค้ำมันสัญญา เขาคิดว่าทำปุ๊บมันก็ต้องได้เป็นสูตรสำเร็จมันก็ต้องได้เลยซึ่งการทำงานจริงๆมันต้องเรียนรู้ไปพร้อมๆกันแล้วก็ต้องแก้ไขปัญหาไปพร้อมๆกัน เราก็ต้องคู่แข่งด้วยว่าเขาไปถึงไหนแล้ว ในขณะที่เราอาจจะเพิ่งเริ่มต้นคู่แข่งก็ไปถึงไหนแล้วด้วย มาทีหลังเราก็ไม่ใช่ของใหม่เราเริ่มต้นช้ากว่า เขาโปรโมทตาดหน้าเราก็ไม่ใช่คนแรกแล้วเราก็ไม่ใช่สิ่งใหม่กลายเป็นสิ่งเก่าไปแล้ว (สัมภาษณ์)

ชุมชนเรือนแพถ้าจะไปเรียนรู้กับพื้นที่กับเขาเลยมันน่าจะลำบากนิดนึง จากการที่ผมเข้าไปดูพื้นที่มันคับแคบและอีกอย่างหนึ่งเขาไม่ได้ทำแค่กระบวนการสั้นๆแล้วจบกระบวนการมันต้องใช้เวลาอย่างเช่นวันนี้ทำวันนี้อีกอย่างหนึ่งแล้วก็ทิ้งไว้ 2-3 วันแล้วก็มาทำต่ออีกอย่างหนึ่งคือกระบวนการมันไม่ได้เกิดรวดเดียวเลย แต่จริงๆขั้นตอนได้แต่นั้นผมหมายถึงว่ากระบวนการที่เขาทำจนกระทั่งเสร็จสิ้น แต่ถ้าไม่มีการเอามาเช็คเป็นพื้นที่อย่างเช่น อย่างที่ผมบอกว่าเอาพื้นที่เป็นศูนย์กลางชุมชนเราก็เอามาสาธิตให้ดูได้ เราปรับกระบวนการทำอย่างให้ยืดหยุ่นลง เช่น ปลาเส้นอันที่หมักได้ 7 วันแล้วจะได้อันนี้เราก็อันที่สำเร็จแล้วเอามาเรียนรู้ต่ออย่างนี้ได้ คือถ้ามันมีศูนย์ที่เขาทำสำเร็จมีแพอาหารอะไรแบบนี้ อย่างเช่นในแพหนึ่งหรือบริเวณบริเวณหนึ่ง ซึ่งบริเวณกว้างๆส่วนใหญ่มันก็จะเป็นวัดหรือเป็นพื้นที่ของเทศบาลเราก็อาจจะจัดตรงนั้นมาเป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้ (สัมภาษณ์)

น่าสนใจมีคนมาพักมีกิจกรรมในการทำนูนนี่นั่นเป็นอาหารเป็นงานพื้นเมืองแต่ก็ต้องทำในตามหารีสอร์ทหรือโฮมสเตย์อะไรแบบนี้ที่จะทำได้ มันต้องมีเวลาสำหรับคนที่จะทำอะไรแบบนี้อาจจะจะมีแพ็คเกจ 2 วัน 3 คืนที่จะทำกิจกรรมในลักษณะนี้ คุณจะได้ทำกิจกรรมอันนี้กับชาวบ้านทำอาหารท้องถิ่นจะออกไปตกปลาเก็บผักหรือทำอะไรก็แล้วแต่ที่เขาจะคิดได้ ไม่ใช่แค่มาถ่ายรูป (สัมภาษณ์)

กิจกรรมลงมือทำปลาแดด ก็ดีนะใกล้ชีวิตดี ปกติล่องเรือเรามีอยู่แล้วแต่ไม่ได้ไปใกล้กระชังรบกวนปลาด้วยครีบปลา มันจะตื่น ชาวแพเค้าไม่อยากให้ไปใกล้ปลาแดดด้วยปลา มันจะตื่น ที่ไม่ได้ทำนะครีบเพราะว่ากลัวกันอยู่ แต่ส่วนในทำอาหารน่าจะยาก น่าจะแบบแค่ทอดปลาแล้วแบบให้คนปรุงเอา ว่าคุณจะทำอะไรจะเอามาปรุง จะไปทำอย่างอื่นเพราะว่ามันทำยาก มันฝึกทำกับคนไม่เป็นก็ทำไม่ได้ (สัมภาษณ์)

ถ้าเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เป็นทำก็น่าจะมีชุมชนริมน้ำที่เขาวิถีชีวิตที่บ้านโรงน้ำแข็งพอจะมีที่เลี้ยงปลาแดด ผู้ใหญ่วันเพ็ญเขาก็จะมีให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปทำเลยเขาก็จะมีโฮมสเตย์เนื่องจากเขาคิดนอกกรอบมา หรือที่ริมที่โฮมสเตย์คุณอยากจะกินอะไรเมนูอะไรเขาก็จะไปหามาแล้วก็ให้คุณมาปรุงกิน คุณอยากกินแบบนี้อยากกินอย่างนั้นอย่างนี้เขาก็จะไปหามา (สัมภาษณ์)

อย่างเรื่องปลาแดดก็รู้สึกว่ามีทำในท้องถิ่นอยู่ แต่ยังไม่เป็นถึงลักษณะที่เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักท่องเที่ยว การพัฒนาต้องให้งานพัฒนาชุมชนหรืองานพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์เข้ามาช่วย ถ้า

เราลองเองลำพังชาวบ้านอาจจะไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรหรือไม่มีงบประมาณไม่รู้แนวทางที่จะจัดการ ก็มีที่ศูนย์วังเดือนอาคมสุรพันธ์แหล่งเรียนรู้ของสมเด็จพระเทพฯเขาก็ทำอยู่ ก็มีศูนย์เรียนรู้ของผู้ใหญ่วันเพ็ญเขาทำอยู่นะที่ทำซุง เขาเอาสมาชิกในชุมชนมาช่วยกันทำแปรรูปปลาขาย (สัมภาษณ์)

การลงมือทำเมนูปลาแรม คิดว่าทำได้แต่มีเวลาน้อยมาก คือไม่ค่อยมีกิจกรรมเกี่ยวกับชาวบ้านเลย พูดถึงกิจกรรมมันเหมือนมีแต่มีเวลามีกิจกรรมมี Event ถึงได้มีกิจกรรมเกิดขึ้นแต่ถ้ามีปกติให้นักท่องเที่ยวเข้าไปทำมันยังไม่มีหรอก ไม่ใช่ทำแบบเรื่อยๆ หรืออาจจะมติดต่อมาทำแต่ก็ควรจะเป็นกลุ่มใหญ่ๆหน่อย ถ้าเป็นกลุ่มเล็กๆชาวบ้านอาจจะไปทำอย่างอื่นดีกว่า ตอนนี้อีกอย่างหนึ่งก็คืออยากจะแบบติดต่อหา OTOP มากเลยแต่ก็ไม่ว่าจะไปติดต่อประสานกับใคร คือเราเห็นที่อื่นแบบที่นี้มีทางอบเขาก็จะพานักท่องเที่ยวไปร่วมกิจกรรม แต่ว่าที่นี้มันไม่มีอะ จริงๆมันควรจะมีนะเพราะว่าเกาะเทพมันเหมือนเป็นพื้นที่ดั้งเดิม ชาวบ้านเยอะอะไรแบบนี้ (สัมภาษณ์)

กิจกรรมเกี่ยวกับเมนูปลาแรม คือตอนนี้มีแล้วคือกิจกรรมตรงนี้มีแล้ว จัดเป็นทริปเลย คือมีโฮมสเตย์หนึ่งโฮมสเตย์เป็นด้านนี้เลย คือมาแล้วได้อยู่แบบพื้นๆเลยแล้วก็ไปจับปลาในกระชัง มาทำอาหารแบบนี้มีคะ แล้วก็จะมีของที่ทำรูปหอมอันนี้เขาก็จะมี ที่อยู่เกาะเทพเคยออกรายการคุณพระช่วย เทียวเชิงวิถีแบบนี้มีเลยคือเขาจัดให้เต็มรูปแบบเลยคะ จัดให้ที่นั่นเลยโดยที่ไม่มีแอร์ไม่มีอะไรก็จะให้ออนบ้าน ปูเสื่อให้ออนเลย ตื่นเช้ามาก็ทำกิจกรรมโน่นนี่นั่น (สัมภาษณ์) สำหรับเมนูการทำอาหารปลาแรมก็น่าจะประมาณซัก 3 เมนูก็ได้คะสำหรับการ workshop เช่นมีเมนูข้าวเกรียบปลาแรม ถ้าง่ายที่สุดก็น่าจะแบบลักษณะทำผสมแล้วก็ขึ้นรูปหรือเปล่า หรือแบบน้ำพริกอะไรแบบนี้ คือจริงๆถ้าหลังกิจกรรมเราได้กินฝีมือตัวเองมันก็จะสนุกประมาณนี้ (สัมภาษณ์)

คือว่าถ้าจริงๆแล้ว เรื่องของกิจกรรมตรงนี้น่าจะไปสอดคล้องกับชุมชนคนที่อยู่บนเรือนแพ คือตอนนี้ที่อยู่ธานีเรือนแพน่าจะเหลือที่เดียวในประเทศแล้วที่มีคนอาศัยอยู่จริงๆ แพไม่ใช่บ้านริมน้ำแต่เป็นแพที่เป็นบ้านที่อยู่จริงๆ มีคนอยู่อาศัยจริงๆมีบ้านเลขที่จริงนอนจริงใช้งานจริง ถามว่ามันมีความเป็นไปได้ไหม ถ้าได้รับการสนับสนุนจากหลายส่วนแล้วมาร่วมกับชุมชนที่เขาอยู่ในแพ แล้วอาจจะเปิดบ้านที่อาศัยของตนเองเป็นแหล่งเรียนรู้ หรืออาจจะเป็นการทำปลาแรมที่เลี้ยงในกระชังได้แพ ถ้าได้รับการสนับสนุน พี่ว่ามันมีความเป็นไปได้แล้วนักท่องเที่ยวก็รู้แบบถึงการจับปลาแรมขึ้นมาจากกระชังการทำปลาแรมซึ่งทำอยู่ในแพ ถามว่ามันเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจไหม พี่ว่ามันเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจถ้ามันมีเรื่องขึ้นมาแล้วมาร่วมมือกันอะไรแบบนี้ พี่ว่ามันเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ปลาแรมมันเลี้ยงในกระชังที่อยู่ใต้แพจริงๆเราก็สามารถจับปลาในกระชังจากแพที่เลี้ยงอยู่ทุกวัน เหมือนกับเป็นการสนับสนุนชาวบ้านที่เลี้ยงปลาด้วย แล้วก็มาทำอาหารเกี่ยวกับเมนูปลาแรม นักท่องเที่ยวก็สามารถร่วมกิจกรรมตรงนี้ก็กับคนที่อยู่บนแพ มันก็เหมือนกับเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับคนบนแพด้วย (สัมภาษณ์)

เรื่องเลี้ยงปลาไม่ใช่เรื่องเล่นๆนะมันเป็นเรื่องใหญ่ขนาดคนที่เขาเลี้ยงอยู่ก็จะยังไม่รอดเลย เรื่องการเลี้ยงปลาน่าจะยากแต่เรื่องทำอาหารน่าจะพอได้อยู่ ตามที่พูดถึงในลักษณะนี้ในภาพรวมของทั้งจังหวัดก็ไม่ค่อยแน่ใจว่ามีที่ไหนเปิดให้ทำกิจกรรมแบบนี้ไหม แต่ตัวจังหวัดเองก็มีศูนย์วังเดือน เขาก็ส่งเสริมการทำขนมไทยอะไรแบบนี้ (สัมภาษณ์)

กิจกรรมเรียนรู้ลงมือทำเมนูปลาแรม ผมมองว่าก็ดีเป็นการเรียนรู้เป็นการเริ่มต้นที่ดี มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มาร่วมกับเรา มันจะสร้างความประทับใจมากขึ้น อาจจะพาเข้าไปพูดคุยคลุกคลีกับคนที่เลี้ยงปลาแรมในกระชัง เจ้าของแพน่าจะเรียนรู้ในการท่องเที่ยวหรือการที่จะดึงดูดครั้งนี้ด้วยที่อยากเห็นนะครับ อาจจะร่วมจอยกับนักท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวร่วมจอยกับเจ้าของแพ แล้วก็มาร่วมมือกันทำ

กิจกรรมอาจจะเช่นการจับปลา การทำเมนูกันตรงนั้นเลย เป็นโปรแกรมท่องเที่ยวเล็กๆอีกจุดหนึ่งก็น่าจะดี แม้กระทั่งสิ่งอื่นๆที่เกี่ยวกับผ้าทอที่นี้ก็ดังในหลายที่ แต่วามันก็เป็นการจัดของคนในพื้นที่นั่นแหละ การท่องเที่ยวในเชิงที่จะให้นักท่องเที่ยวมาร่วมกิจกรรมอะไรในตรงนี้นั้นก็ยังไม่มีการมีส่วนร่วมเข้ามาลองทำด้วยฝีมือตนเองนะตรงนี้ยังไม่มี ตรงนี้ผมถึงบอกว่าทุกมิติของหัวข้อตรงนี้เลยที่อุทยานยังไม่มีใครเริ่มในตรงนั้น ยังไม่ชัดเจนยังไม่จริงจัง ยังไม่เคยเห็นตรงนี้เลย (สัมภาษณ์)

ถ้าใครเข้ามาเรียนรู้กับชุมชนของเราแล้วก็จะสอนแบบว่ากินนอนสอนอาชีพให้ไปเลย โดยการที่กินก็กินปลาสดๆจากในกระชังของเราที่แหละ ถ้าเขามาดูงานเราจะทำอาหารปลาล้วนๆจะไม่มีหมูมีไก่ให้ผลิตภัณฑ์จะเป็นปลาแรดทอดกระเทียมพริกไทยต้มยำหรือน้ำพริกปลาแรด แล้วแต่เมนูให้เลือกเป็นชนิดของปลาไป เวลานอนเราก็ทำเหมือนกับเป็นโฮมสเตย์ในหมู่บ้านโดยให้ลูกบ้านเขาเป็นเจ้าของบ้านที่ดีดูแลนักท่องเที่ยวที่มา สมมุติว่ามีบ้านหลังหนึ่งมีคนอยู่แค่สองคนและนักท่องเที่ยวมี 3 คน ถ้า 3 คนเราคิดเขาละคนละ 250 บาทต่อคนโดยที่ 50 บาทนี่คือเป็นค่าอาหารเช้า ข้าวต้มปลาแรด กาแฟปาท่องโก๋อะไรพวกนี้ 200 บาทนั้นเจ้าบ้านที่ดีก็จะได้ไป แต่ว่าท่านต้องดูแลแขกให้ดีนะ 3 คน 600 บาทที่ได้ภายในคืนนี้ดีกว่าหาใจทิ้งไม่ได้อะไรเลย ให้ทางการศึกษาออกโรงเรียนส่งคนช่วยมาอบรมการเป็นเจ้าบ้านที่ดี

ตอนนี้เรายังค่อยๆทำในเรื่องของโฮมสเตย์ เราก็ต้องดูความพร้อมของชาวบ้านว่ามีความพร้อมไหมที่จะรับ แต่ก็ทดลองรับนักท่องเที่ยวมาหลายครั้งแล้วชาวบ้านก็ทำได้ เราก็พยายามให้กำลังใจเขาว่าทุกคนทำได้เวลาที่นักท่องเที่ยวถามอะไรเราก็ตอบ ในกลุ่มของเราทำอะไรทุกคนก็เรียนรู้ร่วมกันทั้งหมดสามารถตอบกันได้เหมือนทุกคน คนแก่คนเฒ่าที่อยู่ในหมู่บ้านก็เหมือนกับมีความสุขที่เขาได้คุย อวดนักท่องเที่ยวที่มาว่าเขาทำอะไรกลุ่มอื่นทำอะไรเขาก็รู้หมดว่าเขาอยู่กับเราทำงานกับเรา นักท่องเที่ยวจะติดต่อมาก่อนว่าจะมาทำอะไรจะมาดูในเรื่องของการเลี้ยงปลาเราก็จะเตรียมในเรื่องของการเลี้ยงปลาเตรียมกระชังปลา ถ้าเป็นเรื่องทำอาหารส่วนมากจะเป็นรายการโทรทัศน์ การประชาสัมพันธ์เราก็ใช้สื่อโทรทัศน์นี่แหละเป็นสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์ให้เราโดยที่เราไม่ต้องเสียเงิน อย่างเมื่อก่อนนี่ก็มีวิสาหกิจชุมชนเข้ามาดูเรื่องของผลิตภัณฑ์เขาก็ให้เราสิทธิการทำข้าวเกรียบปลาแรดให้เขาดูซิ ทำปลาร้าด่วน เราให้เขาทำเพียงแต่เราคอยยืนบอกว่าทำยังไงเป็นลำดับขั้นตอน เราก็บอกเขาว่ากลับไปก็สามารรถเอาไปทำได้ แต่ถ้าสงสัยอะไรก็เอาเบอร์โทรไปให้โทรมาถาม ค่าใช้จ่ายมันก็จะมีการของวัตถุดิบที่เราจะทำนั่นแหละ แต่ทำเสร็จปุ๊บเราก็ไม่ได้เก็บไว้แล้วก็ให้คนที่เข้ามาทำกิจกรรมกับไปเลย “เกล็ดหนา หน้าจุ่ม เนื้อนุ่ม แน่นหวาน เกล็ดกลมปลาแรดอุทัยธานี” สินค้า GI บางทีมีปัญหาเรื่องความสงสัยของนักท่องเที่ยวกับร้านอาหารบางร้านว่าเอาปลาแรดจากกระชังไปจำหน่ายจริง ทำอาหารจริงหรือไม่ เอาไปจากบ่อดินหรือกระชังปลา (สัมภาษณ์)

4.3 เพื่อเสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น ผลการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

เป็นที่น่าสังเกตว่า อาชีพการให้บริการด้านการท่องเที่ยวในระยะแรกไม่จริงจังนัก มีที่พบเห็น คือ กิจการของลุงบ๊ดี ซึ่งก็เป็นระดับสมัครเล่นมากกว่าการยึดเป็นอาชีพหลัก ลุงบ๊ดีจะรับบริการแขกที่มาพักผ่อนเป็นครั้งคราว ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแขกของทางจังหวัดและเทศบาลที่ติดต่อมาเป็นส่วนตัวเท่านั้น (ประมาณปีละไม่เกิน 10 ครั้ง) แต่ในปัจจุบันได้พบว่ามีการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวท้องถิ่นและต่างถิ่นเริ่มเข้ามาดำเนินการมากขึ้นโดยนักธุรกิจท้องถิ่นสร้างเรือนแพเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะไม่ใช่เรือนแพอาศัยเอาไว้ 1 กลุ่ม (ประมาณ 4 หลัง ในกลุ่มเรือนแพ) ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเดินทางจากกรุงเทพฯ เข้าจังหวัดอุทัยธานี ด้วยรถยนต์ปรับอากาศ มาล่องแพชมวิถีชีวิตชาวเรือนแพรับประทาน

อาหารพื้นเมืองที่ทำจากปลาแรด (ปลาที่ขึ้นชื่อของชาวแพ) หลังจากนั้นมักจะเดินทางต่อไปยังภาคเหนือ ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักธุรกิจต่างถิ่น จะสร้างเรือเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาจากกรุงเทพฯ โดยเฉพาะ (เจ้าของกิจการเป็นคนมาจากจังหวัดนครสวรรค์) นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ มักเป็นชาวต่างประเทศ ที่สนใจวิถีชีวิตชุมชนชาวเรือนแพ และมีกิจกรรมที่ไม่หลากหลาย เมื่อมาถึงจะล่องเรือชมสภาพความเป็นอยู่ของชุมชนตลอดสองฝั่งน้ำและรับประทานอาหารกลางวันภายในเรือ ที่เจ้าของกิจการให้บริการ แล้วก็กลับขึ้นฝั่งเดินทางต่อไปภาคเหนือต่อไป จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวลักษณะนี้ ชุมชนชาวแพไม่ได้รับผลประโยชน์อันใดกับกิจการนี้ ไม่ว่าจะเป็นการทำอาหารขาย การขายของที่ระลึก การเป็นมัคคุเทศก์หรือการบริการอื่นๆ แต่เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ การที่ชุมชนชาวเรือนแพให้ความใส่ใจที่จะช่วยกันดูแลสภาพลำน้ำและความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างจริงจัง (สัมภาษณ์)

ทางประมงได้ขอร้องมาว่าการวางขายดักปลาในลำแม่น้ำสะแกกรังนั้นอย่าวางข้ามฟากให้วางตามยาวแนวตลิ่งไป เพราะการวางขายดักปลา ขวางแม่น้ำไปกีดขวางการสัญจรของเรือโดยเฉพาะเรือนำเที่ยว ขณะนี้ได้มีชาวต่างชาติมาเที่ยวจังหวัดอุทัยฯ ของเราได้เหมาเรือนำเที่ยวในลำแม่น้ำสะแกกรังอยู่เสมอ ทำให้มองเห็นได้ชัดเจนเรื่องชุมชนชาวแพมีความยินดีที่จะให้ความสนใจและให้ความร่วมมือด้วยดีในการส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งๆ ที่การท่องเที่ยวเหล่านั้น ชุมชนไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ และเหมือนว่าการท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตชุมชนชาวเรือนแพในลำน้ำสะแกกรังของนักท่องเที่ยวเหล่านี้ จะเป็นทางผ่านของผู้คนเข้าสู่ภาคเหนือเท่านั้น ส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เริ่มมีการส่งเสริมมากขึ้นโดยกลุ่มส่งเสริมการท่องเที่ยวอุทยานและการท่องเที่ยวประเภทนี้ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก มักจะเป็นไปในลักษณะการเล่าขาน ต่อๆ กันไปในหมู่ของผู้ที่เคยมาเที่ยวแล้วเท่านั้น (สัมภาษณ์)

นโยบายของเทศบาล ชาวแพจะมีความรู้สึกที่เทศบาลมีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของพวกเขาในด้านการดูแลรักษาลำน้ำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม ความสัมพันธ์ที่ติดต่อกันระหว่างเทศบาลกับชาวแพคือ

1. การที่เทศบาลจะมีพนักงานมาเก็บขยะในทุกเช้าวันจันทร์ วันพุธและวันศุกร์ โดยคิดค่าบริการเดือนละ 20 บาท / ครอบครัว ซึ่งถือว่าเป็นการอำนวยความสะดวก ชาวแพจะได้ไม่ต้องลำบากนำขยะขึ้นไปไว้บนฝั่ง หรือฝั่งกลบ อีกทั้งยังช่วยรักษาคุณภาพน้ำไม่ให้เกิดการเน่าเสีย

2. ตามลำน้ำจะมีกioskพักผ่อนหย่อนใจซึ่งในบางครั้งจะหนาแน่นมากจึงเป็นหน้าที่ของเทศบาลในการกำจัดผักตบชวา

3. เมื่อเวลาชาวแพจะจัดงานที่แพต้องอาศัยแพวชน้ำเป็นสถานที่จัดงาน อุปสรรคประการสำคัญเวลาชักลากแพวชน้ำก็คือผักตบชวาวางกั้นลำน้ำ ทำให้เคลื่อนย้ายไม่ได้ทางเทศบาลจะนำเรือขนาดใหญ่มาชักลากให้เดินทางไปได้ ในการนี้ยังเอื้อต่อการหนุนแพของชาวแพด้วย เมื่อเรือของเทศบาลนำแพวชน้ำไปก็ทำให้ผักตบชวาลอยออกไปจากกลางลำน้ำไปอยู่กระจัดกระจายตามริมน้ำ เมื่อเป็นเช่นนี้คนที่รับจ้างหนุนแพสามารถถ่อไม้ไผ่ข้ามฝั่งมาได้สะดวก เนื่องจากชาวแพมีอาชีพเกี่ยวข้องกับลำน้ำ เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง จึงมีหน่วยงานที่ดูแลเกี่ยวกับอาชีพประมงของชาวแพ ได้แก่ ประมงจังหวัด ซึ่งได้มีการจัดอบรมให้ชาวแพได้รู้จักการพัฒนาารูปแบบของการทำประมง การควบคุมดูแลการทำประมง เช่น การควบคุมประเภทของเครื่องมือจับปลา (สัมภาษณ์)

คิดว่าที่อุทัยมีชื่อเสียงชื่ออยู่ในการท่องเที่ยวทุกวันนี้ คือเขาโตมาด้วยตัวเขาเองคือชุมชนต้นกันเองสามารถช่วยกันผลักดัน แล้วก็สื่อเข้าไปทำให้ คือ ททท.อุทัยก็ยังแบบ คือบางที ททท.อุทัยเองยังมีองค์ความรู้น้อยกว่า Blogger หรือคนในท้องถิ่นด้วยซ้ำ คือ ททท. ค่อนข้างจะเรื่องเยอะแล้วคิดว่าองค์กร

ความรู้นะเขายังไม่มีมากเพียงพอเท่าวัฒนธรรมจังหวัด ถ้าคุยเรื่องผ้าและภูมิปัญญาท้องถิ่นเนี่ยต้องคุยกับวัฒนธรรมจังหวัด แต่ถ้าจะคุยเรื่องท่องเที่ยวก็ไปคุยกับท่องเที่ยวและกีฬาเลย (สัมภาษณ์)

ในภาพรวมๆก็ตอนนี้อุทยานที่บูมได้เพราะว่าเจ้าของภาคธุรกิจเขาทำกัน ททท.ทำอะไรไม่รู้เรื่องตัวหนังสือมากกว่าแล้วพาคณะเที่ยวอย่างเดียว ไม่ได้โปรโมทเรื่องเมืองพาคณะอุทยานไปเที่ยวที่นั่นนั่นจ่ายให้ครึ่งหนึ่งมั้งอะไรมั้ง ภาครัฐช่วยไม่ตรงจุด อุทยานไม่มีเทศบาลเมืองอุทยานเหมือนเขาไม่ค่อยสนับสนุนเท่าไรแต่ปีนั้นเขาก็พาคณะไปเที่ยวครึ่งหนึ่งมากมาย นั่นเป็นเหตุผลทางการเมือง ออจ.แรกๆก็เอาจริงเรื่องการท่องเที่ยวแต่หลังๆก็ทำเพื่อหวังผลเพื่อคะแนนเสียงมากกว่า อีกเรื่องที่ผมอยากจะแนะนำก็คือทำไมการท่องเที่ยวไม่อบรมคนในท้องถิ่นหรือยกตัวอย่างเช่น เด็กปี่มาให้เขาสามารถบอกทางคนที่มาท่องเที่ยวจากต่างถิ่นได้ถูกต้องอย่างเช่นจะไปอำเภอบ้านไร่อำเภอลานสักอำเภอดันแล้วไปในทางไหน มีที่เที่ยวอะไรบ้างให้เขาพูดเพียงเท่านี้แหละ ทำไม่ไม่ทำ หรือแม้กระทั่งพวกร้านขายของที่ระลึกอะไรต่างๆ ถ้าสอบถามความรู้เพิ่มเติมแหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ขายของอื่นๆก็ควรจะสามารถบอกหรือแนะนำให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวอุทยานได้ไม่ใช่ไม่รู้อะไรเลยนะการที่รู้อะไรหลายๆอย่างและสามารถแนะนำนักท่องเที่ยวได้เนี่ย ก็เป็นการสร้างความประทับใจให้กับคนต่างถิ่นที่มาท่องเที่ยวอุทยานได้เหมือนกัน ร้านค้าร้านอาหารมันต้องตอบได้ การทำแผ่นพับมันก็ยังเป็นประโยชน์กับคนไม่ใช่มีถืออ้อ บางทีเข้าไปในพื้นที่มันไม่มีเราไม่มีอะไร ใช้แผนที่แทนได้ (สัมภาษณ์)

กรมการพัฒนาชุมชนเขาทำแต่ว่าสิ่งที่ชาวบ้านเขาอยากได้กับเรื่องงบประมาณที่ซื้อไม่สอดคล้องกัน อย่างเช่นงบประมาณบอกให้ไปซื้อหมอนมุ้งเสื่อมาให้นักท่องเที่ยวสำหรับการจัดทำที่นอนแต่ชาวบ้านเขาบอกว่ามันมีอยู่แล้ว ต้องการเอาเงินไปพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากกว่า หรือเอามาไว้ตกแต่งในจุดนี้มากกว่า ก็เลยทำให้แบบไม่ค่อยสัมพันธ์กัน อีกอย่างหนึ่งก็คือปัญหาชาวบ้านเขาอาจจะไม่เข้าใจในการบริหารงานแบบกลุ่ม ที่ผ่านมามีเราที่เลยนำ holding Company ไปถ่ายทอดให้เขา คือทุกคนต้องมีเงินเดือนนะไม่ใช่ว่าผู้นำชุมชนทำคนเดียวก็ทำตายเลยอยู่คนเดียว คือคนที่เขาทำมาทำงานทุกคนต้องมีเงินเดือนคือใครมาถือหุ้นกันเป็นเบอร์เป็นเมมเบอร์กันก็ต้องปันผลกันไป เงินเดือนของคนที่ทำหน้าที่ก็เป็นค่าใช้จ่ายเป็นค่าจ้างค่าใช้จ่ายของหมู่บ้านของบริษัทเราอะไรประมาณนี้ละ มันก็จะทำให้ปัญหาลดลง คือพัฒนาชุมชนในอยากจะทำให้มันเกิดความยั่งยืนเกิดขึ้นความสำเร็จของพัฒนาชุมชน ก็คือพอทำแล้วชุมชนอยู่ได้แล้วเราก็ค่อยๆถอนตัวออกมาจากชุมชนได้ ชุมชนเริ่มอยู่ตัวได้ขายได้เขามีฐานลูกค้าของเขาเอง (สัมภาษณ์)

การ PR ยังไม่ค่อยโอเคเท่าไรรวมถึงที่พักด้วยเวลามาอุทยานก็มักจะมีคำถามว่าที่พักจะต้องพักที่ไหนหรือนอนยังไงดี หรือถ้าทางภาครัฐโปรโมทจัดโซนแคมป์ปิ้งให้จัดโซนกิจกรรมเป็นอำเภอให้ก็จะดี คือการที่ผู้ประกอบการจะมาลงทุนเปิดโรงแรมที่พักมันก็ใช้เงินไม่น้อย หรือจะใช้วิธีการนำผู้ประกอบการมารวมตัวกันแล้วก็จัด Event ขึ้นมา หรืออย่างเช่นอำเภอลานสักก็อยากจัดกิจกรรมลาน Camping ก็ภาครัฐอาจจะติดต่อบริษัทสนามเดินป่าซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีชื่อเสียงด้านการเดินป่ามาลงพื้นที่มาจัดกิจกรรมก็เป็นการส่งเสริมช่วยเหลือประชาสัมพันธ์อำเภอลานสักให้คนภายนอกได้รู้จัก คือไม่ต้องลงทุนเพียงแต่ว่าเรามีที่ที่ใช้พื้นที่ให้มาทางเดินป่าตั้งแคมป์โดยประสานกับบริษัทสนามเดินป่า คือต้องทำผู้ประกอบการที่มีศักยภาพมาเจรจาต่อธุรกิจร่วมกันอาจจะช่วยกันจ่ายคนละครึ่งหรือใช้การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันแล้วก็ได้ประโยชน์ทางการตลาดการท่องเที่ยวด้วยกันทั้งคู่ เพียงแต่ว่าส่วนกลางต้องเข้ามาช่วยประสานงานเข้ามาช่วยผู้ประกอบการ (สัมภาษณ์)

การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดอุทัยธานีควรทำด้วยความระมัดระวัง มิฉะนั้นทรัพยากรการท่องเที่ยวจะเสียหาย และหากเสียหายแล้วคุณค่าของการท่องเที่ยวจะลดน้อยลง ควรพัฒนาในลักษณะคงสิ่งเดิมเสริมส่วนที่ขาดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแหล่ง หากดูบทเรียนของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ความเสียหายจากการเร่งพัฒนาการท่องเที่ยวมีมากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ เหตุที่เร่งเพราะมองว่าเป็นรายได้ที่สำคัญ ทำให้คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวเสียหายและบางครั้งไม่สามารถรื้อฟื้นกลับมาได้ จังหวัดอุทัยธานีทำอย่างไรจึงจะเก็บรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวต่างๆไว้ให้นานที่สุดโดยไม่จำเป็นต้องสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวขึ้นมาเพิ่มเติม ส่วนหนึ่งนั้นจังหวัดอุทัยธานีไม่ต้องพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวมากนัก เพราะรายได้หลักของจังหวัด มาจากภาคเกษตรกรรมและภาคพาณิชย์ ฉะนั้นจึงไม่จำเป็นต้องรับหาหรือสร้างทรัพยากรท่องเที่ยวเพิ่มเติม แต่ควรบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของจังหวัดที่มีอยู่มีเป็นจำนวนมาก ให้ดี ซึ่งจำเป็นต้องวางแผนอย่างรัดกุม และแม้ภาพรวมในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีอยู่น้อย แต่ทั้งนี้ต้องเข้าใจภูมิสังคมของคนอุทัยธานีด้วยเพราะโดยธรรมชาติคนอุทัยธานีเป็นนักอนุรักษ์นิยม แม้จะไม่พัฒนาหรือทำอะไรเพิ่มเติม แต่ถือว่าคนอุทัยธานีได้รักษาสิ่งที่มีอยู่ไว้ ไม่ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ความเป็นอุทัยธานี สิ่งต่างๆที่จะเกิดขึ้นในจังหวัดอุทัยธานีรวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยว คนที่จะได้รับประโยชน์ต้องเป็นคนในจังหวัดอุทัยธานีก่อน เพราะหากอะไรเสียหายคนที่ได้รับความเสียหายคือคนในจังหวัดอุทัยธานีเองเช่นกัน ฉะนั้นจึงต้องคำนึงและวางแผนพัฒนา วางแผนการจัดการการท่องเที่ยวอย่างระมัดระวัง (สัมภาษณ์)

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวแบบนี้ในอุทัยค่อนข้างน้อย ไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนการพัฒนาจากภาครัฐ ส่วนใหญ่เกิดจากเจ้าของพื้นที่เองรวมตัวกันทำให้เกิดขึ้น มันมาจากชุมชนเองช่วยกันทำให้เกิดขึ้น ผมคิดว่าหน่วยงานท้องถิ่นไม่มีศักยภาพในการพัฒนา หรือมีความริเริ่มพัฒนาชุมชนอย่างจริงจัง นโยบาย ททท.อุทัยยังไม่ชัดในการทำงาน เหมือนกับทำงานที่ยึดกับโครงสร้างส่วนกลาง ยึดตามคำสั่งส่วนกลาง ภาครัฐส่งเสริมน้อยมากเรื่องกิจกรรมการท่องเที่ยวในลักษณะที่ถ้ามมา ลักษณะจะเป็นชุมชนทำกันเอง รัฐมาส่งเสริมภายหลัง การเปลี่ยนคนทำงานก็สำคัญ คนเก่าคนใหม่ คนใหม่ไม่เอางานคนเก่า ไม่ต่อเนื่อง เปลี่ยนแปลงตลอด พัฒนาชุมชนที่แท้จริงก็แทบจะไม่มี นานๆจะเจอ แต่พอเปลี่ยนหัว งานก็เปลี่ยนไปอีก ระดับปฏิบัติการจะทำงานเกินหัวหน้าที่ไม่ได้ ต้องรอคำสั่งว่าจะทำอะไร บางทีคนมาใหม่ก็ไม่เอาของเก่าอยู่ดี ทั้งที่มันดีอยู่แล้ว สรุปเลยที่สำเร็จทุกวันนี้มาจากชุมชนเริ่มเองทำเอง รัฐคอยดูมากกว่าว่าที่ไหนดี ที่ไหนน่าสนใจ ก็เข้ามา เอาเงินมาให้ เองบมาให้ มาต่อยอดมาพัฒนาต่อ แต่ที่เข้ามาจุดประกาย มาสร้างให้ชุมชนแต่แรกเริ่มนี้ไม่มี นอกจากนี้ งบของท้องถิ่นก็เน้นแต่ถนน ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชนแนวนี้สักเท่าไร หาได้ยากที่ภาครัฐจะมาทำแบบพัฒนาจริงจัง ในการออกแบบการทำกิจกรรมเหมือนสุขุทัย เลย น่าน ผมเคยคุยกับน้อง อพท.ที่รู้จักกัน เป็นเพราะอุทัยไม่ได้ อยู่ในพื้นที่ของ อพท.เลยไม่ได้รับการสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมแบบนี้ ทั้งที่อุทัยเรามีครบ มีไม่ต่างจากที่พูดๆกันมา (หมายถึง จ.อื่น) เพียงแต่เรายังไม่มีการออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับ ททท. (สัมภาษณ์)

ททท.มีงบประมาณที่จำกัด เขาก็ส่งเสริมทางเฟส แต่ไม่ได้ลงมาเต็มตัว เขาทำในงบประมาณที่มีอยู่เพราะว่าเขามีงบน้อย คนน้อยด้วย ก็จะขอได้เฉพาะกิจกรรมใหญ่ๆ ใน อบจ.ก็มีส่วนงานท่องเที่ยวเหมือนกัน เหมือนงานมันซ้ำซ้อน เขาก็จะใช้งบใหญ่ๆของเขา ททท.ไม่ได้ทำทั้งหมดคนเดียว อบจ.มีงบมากกว่าในการทำกิจกรรม ททท.ก็เข้าไปแจม (สัมภาษณ์)

จริงๆแล้วอุทัยธานีมันโอเคอยู่แล้ว เพียงแต่เราอยากให้หน่วยงานนั้นแหละ ตรงไหนที่ขายได้ก็ไป Full Option ให้นิดนึง ขอแค่นั้นเองไม่ได้มีอะไรยากเลย คือรู้สึกแบบนี้แหละถ้าเราเป็นผู้นำ คือมีของให้ขาย อยู่แล้วแต่เราไม่ยอมขายของ ตอนนี้อุทัยธานีเวลาพูดถึงอุทัยธานีบูบเขาจะมองถึงสมเด็จพระเทพ ทำไมท่านถึงมีบ้านอยู่ที่นี้ อย่างเช่นเวลานักท่องเที่ยวมาเขาก็จะถามว่าบ้านพระเทพอยู่ตรงไหน ที่ท่าน เลือกลงอุทัยธานีมาอยู่ที่นี้ก็ความสงบก็น่าจะมีส่วน (สัมภาษณ์)

เหมือนกับว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยังไม่เข้ามาโฟกัสตรงนี้ จริงๆนะมันต้องทำเป็นส่วนๆ ไปตรงนี้หรือว่าของหมู่บ้านไหนมีอะไร ก็เอามาทำ แต่ว่ายังไม่ค่อยเห็นกิจกรรมพวกนี้เท่าไร ยังไม่เห็น ชัดเจนยังไม่มีกิจกรรมแบบว่าให้นักท่องเที่ยวแบบมาแล้วมีอันนี้ทำแบบนี้แบบนี้ยังไม่มี จริงๆแล้วผมว่า ควรจะมีนะควรจะมี อย่างผมมาที่เกาะพะงันเกาะเต่าก็มีกิจกรรมมัดย้อมทำผ้า (สัมภาษณ์)

คือความคิดเห็นในภาพรวมๆครับแน่นอนว่าอุทัยมันไม่ใช่เมืองใหญ่แล้วเราก็ก็นึกอยากเห็นมัน เติบโตแบบและทะเย ถ้าถามหัวใจของคนอุทัยหรือเนี่ยเขาไม่อยากจะโตเป็นเมืองใหญ่ แต่เขาก็ไม่อยากจะ เป็นเมืองที่ล้ำสมัย ไม่อยากเป็นเมืองที่มันควบคุมได้ยากเจริญเติบโตจนควบคุมได้ยากเพราะว่าเขาชินกับ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่มันสงบเรียบง่าย เป็นแบบนี้มาตลอดและเขาก็ไม่ได้อยากวุ่นวาย อีกประการหนึ่ง อาจจะเพราะว่าวิถีของคนอุทัยเนี่ยช่วงวัยเด็ก กับช่วงวัยสูงอายุเขาจะอยู่ที่อุทัยแต่ช่วงวัยทำงานเนี่ย เขาจะไปทำงานที่อื่น ข้อเสียของวิถีแบบนี้ก็คือว่าคนที่มีความพลังผลักดันในการสร้างความเจริญหรือคนที่มี แรงผลักดันในการสร้างอะไรใหม่ๆ ให้กับที่เขาทำงานอยู่เนี่ยมันเป็นคนวัยหนุ่มสาวเป็นคนวัยทำงาน มัน ไม่ใช่คนวัยแก่หรือคนวัยเด็กก็เท่านั้นเองเนี่ยเราก็ก็นึกว่ามีคนที่มีพลังสร้างสรรค์หรือมีพลังความคิด ใหม่ๆ อยู่ในจังหวัดมันก็เลย อยู่ในวงจรถ้าไม่ค่อยมีการลงทุน หรือมีการคิดหรือพัฒนาสิ่งๆที่เราอยากให้มีมัน แปลกใหม่ เพราะว่าเขาไปทำงานที่อื่นหมดเขาไปสร้างความเจริญให้ที่อื่น พอเขาเกษียณเขาก็กลับมาใช้ ชีวิตที่อุทัยเพราะว่ามันมีความเงียบสงบ ช่วงนั้นก็จะเป็นช่วงที่เสียอยู่กับธรรมชาติไม่ค่อยจะมีแรงทำ แล้ว ถ้าทำเขาก็จะทำอะไรเล็กๆน้อยๆอยู่อันนั้นคือก็เป็นทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็คือมันยังเงียบสงบอยู่ แล้วก็ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร แต่ในแง่ของการพัฒนาจังหวัดเองมันจะไม่รวดเร็วมันจะค่อยๆพัฒนาทีละนิดที ละนิด ถ้าเทียบในแง่ของการแข่งขันเชิง product ทางการท่องเที่ยวเราก็ก็นึกว่าจังหวัดที่เขาพัฒนา เร็วๆ บางอย่างมันก็ไม่ตรงกับความต้องการนักท่องเที่ยวสักเท่าไรนักท่องเที่ยวมาเขาก็จะถามทำไมมัน ไม่มีนู่นทำไมมันไม่มีนี่ ทั้งที่มันมีดีแน่นอนอนาคตสิ่งๆที่จะควบคุมไม่ได้ก็คือนักลงทุนพอเขาเห็นอุทัยมี ศักยภาพ ต้องลงทุนก็จะเข้ามาลงทุนซึ่งอาจจะเสียบริบทไป ก็คือบริบทความเป็นนักท่องเที่ยวท้องถิ่นหรือคน ในท้องถิ่น แล้วก็ไม่ใช่ใจชุมชนโดยรอบไม่ใช่ใจชุมชนท้องถิ่นคือเขาก็จะคิดแบบนักลงทุน อันนี้ถ้าเกิด บรรยากาศแบบนี้ขึ้นมาบูบเนี่ยเราจะควบคุมบรรยากาศความเป็นท้องถิ่นได้ยากแล้ว แบบนี้ผู้บริหาร ท้องถิ่นต้องคิดว่าจะต้องดึงคนรุ่นใหม่หรือคนไปทำงานกลับมาพัฒนาท้องถิ่นอุทัยธานีได้อย่างไร มาพัฒนาที่นี้ หรือมาลงทุนที่นี้แทนที่จะไปลงทุนหรือพัฒนาที่อื่น ตอนที่ผมกลับมาจากทำงานที่กรุงเทพฯผมก็ลอง สืบค้นว่าที่นี้มีบริษัทหรือมีองค์กรอะไรให้ทำงานบ้างปรากฏว่ามีบริษัทให้ทำงานน้อยมาก ได้สอบถาม คนรุ่นเดียวกันมันเกินกว่า 50% ที่ไปทำงานที่อื่น เพราะฉะนั้นเองเนี่ยเราจึงไม่มีแรงงานในวัยทำงานที่ ทำ มาหากินอยู่ที่นี้ เมื่อไม่มีเราก็ก็นึกว่าการสร้างสารอะไรใหม่ๆแปลกๆให้กับชุมชนมันก็ไม่มี ผมก็ไม่เคยเขียน หรือว่าเคยเจอเรื่องวิถีชีวิตของคนบางอย่างก็อาจจะต้องไปเครียดเรื่องวิถีชีวิตของคนที่อุทัยธานีเรื่องความ หลากหลายของไวและก็เรื่องพลังแห่งความสร้างสรรค์ของวัยทำงาน คนอาวุโสที่นี้ก็มักจะพูดถึงการสืบ ทอดร้านหรือความเก่าแก่ของร้านที่นี้ว่าจะมีคนสืบทอดหรือเปล่าลูกหลานอาจจะไม่สืบทอดในกิจการสิ่งๆ ที่ เขาทำอยู่ (สัมภาษณ์)

การพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวท้องถิ่นอย่าไปออกกฎบังคับเขาเด็ดขาดมันจะทำให้เขารู้สึกอึดอัด การที่จะทำให้นักท่องเที่ยวอย่างใช้จ่ายทั้งบนพื้นที่แก่นมะกรูดนั้นเราก็ต้องพัฒนา product ของเรา ผมพยายามไปค้นหาข้อมูลเก่าๆบางทีพบว่าแม้แต่ตัวอักษรตามว่าตัวอักษรมาจากไหนเนี่ยก็มาจากคำบอกเล่าของชาวบ้าน แล้วไม่มีภาพไม่มีข้อเท็จจริงอะไรอย่างอื่นเลยต้องนอกจากเรื่องเล่าผมก็เลยเดินทางขึ้นไปข้างบนเพื่อไปเสาะหาข้อมูล กว่าจะสืบบางอย่างก็ว่ามันไม่ตรงกันก็ต้องค่อยๆสืบไปค้นท้องถิ่นจะพาไปบางที่ถ้ารูปมาสวยกลุ่มที่เขาท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบเขาก็ไปถ่ายรูปตามผมจริงๆท้องถิ่นเขารู้ว่าเขามีอะไรแต่เขาไม่รู้ว่าเขาจะพัฒนาศักยภาพมันอย่างไรจะไปจับคู่กับอะไรไปพัฒนากับตรงไหนตรงนั้นเป็นสิ่งที่เขายังไม่รู้ หรือเอาไปเข้ากลุ่มท่องเที่ยวอย่างไรไปอยู่กับกลุ่มไหนอะไรตรงนี้เป็นสิ่งที่ชุมชนท้องถิ่นเขายังไม่รู้ เขายังไม่รู้กลไกตรงนี้ แต่ว่าผมทำท่องเที่ยวมา 30 กว่าปีผมก็จะเข้าใจเรื่องกลไกตลาดจะเข้าใจเรื่อง Product คือมันต้องรู้ทั้งกระบวนการแต่ที่นี้คนท้องถิ่นเขาจะไม่เข้าใจในพวกนี้เรื่องกระบวนการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว (สัมภาษณ์)

เท่าที่เห็นในตอนนี่ที่กำลังกลับมาทำการท่องเที่ยวชมวิถีชุมชนในแม่น้ำสะแกกรัง เมื่อก่อนจะมีเรือใหญ่สำหรับการท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่มีแล้วก็เหลือแค่เรือเล็กๆกรู๊ปเล็กๆยังเห็นมาล่องเรืออยู่ทุกวันนี้ มาทุกวัน ลำเล็กๆก็จะใช้เรือของชาวแพมีคนนั่งกัน 4-5 คน ส่วนเรือลำใหญ่ๆนี่ก็จะนานๆเห็นสักทีที่ล่องเรือในแม่น้ำ พุดถึงเรื่องเรือนแพที่เรียกว่าแพรับเสด็จตรงนี้มีเรื่องราวให้เรามากมายทีเดียว ถ้าไกด์นำเที่ยวสามารถรู้ได้เล่าเรื่องราวตรงนี้ด้านการใช้งานมีความน่าสนใจมากทีเดียว สำหรับการเชื่อมโยงประวัติศาสตร์ตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เสด็จมาถึงสองครั้ง และเรื่องของการใช้แพแล้วก็เรื่องราวของแม่น้ำสะแกกรังณปัจจุบัน เพราะว่าบนนั้นบรรยากาศมันดีเห็นเรือนมาเห็นเสาไม้เห็นเรือนแพเห็นอาสนะสงฆ์อะไรต้องสามารถเล่าเรื่องราวพวกนี้ได้ เขาเรียกว่าแพโบสถ์น้ำเพราะว่ามันเหมือนโบสถ์ที่ลอยอยู่ในน้ำ เรื่องการพัฒนาหมุดโลกให้เป็นที่รู้จักและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคนไปเที่ยวมากขึ้นการสืบค้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมามันยังไม่มีหลักฐานที่หาสามารถสืบค้นได้นอกจากไปขอข้อมูลจากกรมแผนที่ทหารแล้วก็บริเวณนี้ควรมีการทำจุดพักผ่อนเพราะว่านักท่องเที่ยวเดินมาเขาก็จะต้องมีจุดพักผ่อนหรือจุดชมวิวทิวทัศน์ในบริเวณหมุดโลก และก็ไม่มีคำอธิบายเรื่องราวหรือความสำคัญของบทโลกเพราะมันคืออะไรไปถึงบู๊ก็ไม่ว่ามันคืออะไรมันไม่มีข้อมูลอะไรให้กับนักท่องเที่ยวที่จะไปถึงบริเวณนั้น la part คืออะไรทำไมถึงเรียกแบบนี้อันนี้ก็ต้องไปถามกรมแผนที่ทหาร ข้อมูลเรื่องเล่าณะตอนนี้ที่มีก็มาจากเท่าที่พอหาพอดันข้อมูลได้ ถ้าได้พัฒนาแล้วนะมันก็เป็นการออกกำลังกายด้วยมีวิวทิวทัศน์ให้ดูแล้วก็ได้เรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ด้วย (สัมภาษณ์)

แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆในตัวเมืองอุทัยวัดก็มีหลายวัดแต่ว่าไม่ค่อยจะมีพระสงฆ์ดูแล ไม่มีคนที่จะดูแลจริงจังให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้ ยังวัดธรรมโฆษกนิยจิตกรรมก็สวยงามแล้วก็มีคนเก่าแก่มากกว่า วัดโบสถ์ด้วยซ้ำแต่ก็ไม่ได้ค่อยมีการพัฒนาเท่าไร ได้แต่เดินผ่านมองเห็นข้างหน้าที่สวยงามแต่ข้างในก็ไม่ได้มีโอกาสเข้าไปชมไปกราบไหว้ มีวัดพิชัยวัดใหม่สุทธารามวัดหลวงราชาวาส คือมันเดินเข้าไปชมได้นะแต่การที่จะให้มีคนมาคอยอธิบายเรื่องราวต่างๆแบบมันยังหาไม่ได้ (สัมภาษณ์)

อย่างเมื่อก่อนอุทัยธานีเขาก็ส่งเสริมเขาบอกว่าปลาแรดอุทัยธานีเป็นปลาแรดที่เนื้อดี เพราะว่าเขาเลี้ยงในแม่น้ำที่มีการไหลผ่านเลี้ยงในกระชัง เช่นทำเมนูปลาแรดการประกวดเกี่ยวกับอาหารอะไรต่างๆ ถ้าจะขายจุดขายความเป็นอุทัยธานีด้านเรื่องกินเขาก็จะเน้นเรื่องปลานั่นแหละ คนส่วนใหญ่เขาก็จะมากินที่นั่นมันก็เลยมีคำว่า ส้มก้ซ่า ปลาแรด มะม่วงก้กล่อน ส้มซ่าที่นี้เขาจะนำไปลือกมันมาทำตัวยาเนื่อมันก็จะทานอร่อย มะม่วงก้กล่อนเขาก็จะผ่านเป็นแบบขึ้นแล้วก็โรยเกลือกินเป็นลักษณะอาหารที่กิน

เดี๋ยวกินง่าย ถ้าเป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เป็นทำ ก็น่าจะมีชุมชนริมน้ำที่เขาใช้ชีวิตที่บ้านโรงน้ำแข็ง เนี่ยพอจะมีที่เลี้ยงปลาแรด ผู้ใหญ่วันเพ็ญเนี่ยเขาก็จะมีให้นักท่องเที่ยวได้ลงไปทำเลยเขาก็จะมีโฮมสเตย์ เนื่องจากเขาคิดนอกกรอบมา หรือที่ริมที่โฮมสเตย์คุณอยากจะกินอะไรเมนูอะไรเขาก็จะไปหามาแล้วก็ให้คุณมาปรุงกิน คุณอยากกินแบบนี้อยากกินอย่างนั้นอย่างนี้เขาก็จะไปหามา (สัมภาษณ์)

มองว่าจุดอ่อน แต่ละชุมชนแต่ละท้องที่ที่ต้องลดความเห็นแก่ตัวลง เพิ่มความเห็นแก่คนอื่นมากขึ้น เท่าที่เห็นที่มอง ทุกคนยังมองว่าทำแล้วได้อะไร ทุกคนไม่ได้มองว่าทำแล้วเพื่อนบ้านได้อะไร ถ้าทุกคนมองแบบนี้มันจะไปเร็วมาก อย่างเช่นว่า เรามีสถานที่ท่องเที่ยววัดวาอาราม ถ้าเราอยู่ข้างๆวัดเราไม่ไปปิดไปทำเสียก่อน คิดแค่จะไปทำไม่ทำแล้วได้อะไรอันนี้คิดผิด ถ้ามีคนเริ่มก็จะมีคนตามมาทำ ถ้าวัดวาสะอาด ค่อนข้างยกมาเที่ยว บางทีก็ย้อนกลับมาหาคุณในรูปแบบต่างๆ เช่นที่ทางท่ามาหากินให้ตนเองหรือลูกหลาน เราต้องรวมกลุ่มกันพลังมันจะเยอะ อันไหนไม่ไหวไม่มีงบเราก็ไปขอ อดบอจ เขามึงมาช่วยในการพัฒนา ถ้าสถานที่ท่องเที่ยวสะอาดปลอดภัยใครๆก็อยากมาเที่ยว คนที่อื่นไม่ชินกับความรกของบ้านเรา ถ้าเราทำบ้านเราให้สะอาดเสียก่อน นักท่องเที่ยวมาเขาลงสื่อก็คือจะบอกต่อกันไป คนไทยจะเสียอยู่อย่างนี้ คนเสียงข้างน้อยไม่เห็นด้วยกับเสียงส่วนใหญ่ มึงทำไปกูไม่ทำในเมื่อเสียงส่วนน้อยไม่เห็นด้วยก็ไม่ทำ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะบอกว่ามึงคิดมึงก็ทำกันเอง ถ้ารวมตัวกันได้จริงๆ ต่างช่วยเหลือกันและกัน ผมว่ามันจะไปได้ดี

จุดแข็งมีเยอะนะครับ ในด้านประวัติศาสตร์เราก็เยอะ ถ้ามองแค่ต้นราชวงศ์จักรีเราก็ชนะแล้วนะ เมืองพระชนกจักรีมันก็สุดๆแล้วครับ และก็มีจุดที่ตั้งของหมุดแผนที่โลก ภูเขา ถ้ำ น้ำตก น้ำพุร้อน ป่าเขา เรามี เรามีทุกอย่างเพียงแต่ว่าแต่ละอย่างที่เราเรามีเราควรจะรวมกลุ่มกัน และผนึกกันในการหาเส้นทางท่องเที่ยวที่มันเชื่อมต่อกัน คืออู๋ทยานี่มันไปได้หมดเลยนะ แต่มันยังไม่ชัดเจนเรื่องเส้นทางที่มันไม่ต่อกันจริงๆ เส้นทางท่องเที่ยวมันมีในแผนที่แต่มันยังไม่ลงลึก สมมติว่าคุณไปตรงนี้คุณมาตรงนี้คุณจะไปตรงไหนต่อ คุณมาจากตรงไหนของกทม. การทำเส้นทางเป็นรูปเป็นวงกลม แต่เราไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่ดีพอว่าถ้าเรามาที่นี่ เราจะไปต่อตรงไหนได้ ไปตรงไหนซึ่งเป็นเส้นทางที่สั้นที่สุดแล้วก็เที่ยวได้มากที่สุด (สัมภาษณ์)

ผมมองว่าทำไม ททท. ทำแต่เรื่องพาท่องเที่ยวอย่างเดียวไม่ส่งเสริมพวกกิจกรรมการเรียนรู้ชุมชนบ้างเลย ทำไมไม่เอาคนในเมืองไปเที่ยวหรือไปค้างอำเภอบ้านไร่ แล้วนำคนบ้านไร่มาค้างในเมืองเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน แค่นี้ไม่ต้องไปไกลหรอกเพราะว่าก็มีแต่กลุ่มเดิมๆ ไม่รู้เขาจัดยังไง ผมว่าเขาใช้เงินไม่ถูกจุดแล้วพอสิ้นปีเขาได้งานผมก็รู้สึกไม่พอใจเมื่อรู้ว่าเขามีเงินใช้เงินไม่ค่อยเป็นประโยชน์เท่าไร ผมมองว่าการท่องเที่ยวมาต้องควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปด้วย มีเส้นทางภูมิปัญญาของแถวนี้หรือคนที่เคยทำทำอยู่เนี่ยมันก็จะหมดไป ถ้าหากทำโครงการนี้ขึ้นมาหมายถึงการพัฒนาชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แล้วให้ททท. ได้อ่านผลงานวิจัยบ้างผมมองว่ามันน่าจะเป็นเรื่องที่ดีเลยครับให้นำไปพัฒนาต่อ ผมว่าชุมชนเขาเห็นด้วยครับเนื่องจากตอนนั้นเนี่ยตอนที่ผมกำลังรับราชการอยู่ รร.ทว.เกษียณมา 3 ปี อายุ 63 เคยทำเลขานุการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดอุทัยธานี พอเขายุบหน่วยก็ไปเป็นหัวหน้าศูนย์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและศิลปกรรมจังหวัดอุทัยธานี ผมจะรู้จักกันหน่อยๆในห้วยขาแข้งแล้วก็ผู้ประกอบการอะไรที่ในห้วยขาแข้งก็รู้จักหมด กลุ่มพวกผ้าทอก็จะรู้จักกันเพราะว่าทำงานส่งเสริมเขาอยากคุณทง Live ที่บ้านไร่ผมก็ผลักดันให้เขาไปพบกับผู้ว่าเพราะว่าในสมัยก่อนที่ประชาสัมพันธ์จังหวัดไม่ค่อยเวิร์คเท่าไร ตอนนี้อธิบายว่าจังหวัดอุทัยธานีแนวพ้อเป็นคนที่มีไฟแรงมีความคิดเรื่องท่องเที่ยวก็พยายามผลักดันให้กันของจังหวัดอุทัยธานีพัฒนาไปในทิศทางที่ดี

นอกจากนี้ผมได้ทำเรื่องเกี่ยวกับเมืองเก่าไว้ก่อนเกษียณด้วยความที่เห็นว่าศักยภาพอุทัยธานี มัน เป็นเมืองเก่ามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานผมก็เลยทำเรื่องทิ้งไว้ จนกระทั่งเกษียณเสร็จปีก็มีคนมาทำต่อ เพียงแต่ว่าคนที่มาทำเขาก็ไม่ได้มาติดต่อกับผม เขาก็ไปหาชุมชนโดยตรงจนกระทั่งอาจารย์โรจน์ที่อยู่ ธรรมศาสตร์เขาก็มาทราบที่ผมเป็นผู้ที่ทำเรื่องนี้ไว้อีกทีหนึ่ง พอเขาทราบเรื่องว่าผมเป็นคนเสนอเรื่อง เกี่ยวกับเมืองเก่าเข้าไปขึ้นไปก็เลยแต่งตั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาที่หลัง แล้วตอนนี้ก็กำลังพัฒนาเรื่อง รูปทรงอาคารเพราะฉะนั้นอาคารเก่าแก่ของอุทัยธานีก็จะเป็นรูปทรงปั้นหย่า ซึ่งอยู่ในตัวเมืองจริงๆ แล้ว ความเป็นอาคารทรงปั้นหย่ากับเงินมันก็ใกล้กันอยู่ในตัวเมืองครับ จริงๆมันก็มีอาคารเก่าๆอย่างเช่นพวก โรงหนังอะไรนะครับแล้วก็จะลืมนึกเลยรู้สึกเสียดายก็เลยต้องช่วยกันผลักดันเรื่องการอนุรักษ์อาคารเก่าให้ มันเกิดขึ้น

ผมว่าการท่องเที่ยวของประเทศไทยมันจะบูมเป็นพักๆครับพอผู้มีเรื่องหนึ่งพอมันหมดไปบูมมันก็ หมดหายไปเลยอย่างเช่นการปั่นจักรยานมันก็บูมอยู่ช่วงหนึ่งแล้วพอมันเลิกบูมมันก็หายไป คือมันไม่ ต่อเนื่องและมันไม่ยั่งยืนเหมือนทำเป็นกระแส พูดกันง่ายๆตรงๆก็คือพอหมดงบประมาณก็เลิกจากจังหวัด ก็เหมือนกันส่งเสริมกันง่ายๆเพื่อๆไปแล้วก็จบ ผมทำเรื่องอนุรักษ์และส่งเสริมเยาวชนมานานมากตั้งแต่ปี 2532 ครับกันสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นและเยาวชนร่วมอนุรักษ์มันเป็นเรื่องที่ยากทีเดียว ผมว่าการ ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทัยธานีเกิดได้ได้อย่างดีแต่ว่ามันต้องมีการต่อเนื่องไป หมายถึงว่าภาครัฐต้อง ส่งเสริมอย่างต่อเนื่องไม่ใช่ปีนี้เปลี่ยนอีกหลายปีเปลี่ยนไปเรื่อยๆมันก็ไม่ต่อเนื่องมาอย่างการทำโครงการ เราก็ต้องทำให้มีความต่อเนื่องกันไป แต่คนเขียนโครงการก็ชอบเปลี่ยนอะไรใหม่ๆเพื่อให้มันได้งบประมาณขึ้น กว่าเดิมมันก็เลยทำให้โครงการยังไม่ต่อเนื่อง สำหรับชาวบ้านกับภาครัฐเขาก็จะมีความกังวลความกลัวอยู่ อย่างเดียวคือการสรุปการสนับสนุนจากภาครัฐสนับสนุนเขาแล้วก็จะทิ้งเขาไหมเขาจะทำต่ออย่างไร ยางปี แรกเขาอาจจะยังทำไม่เป็นปี 2 ค่อยเริ่มทำเป็นปี 3 เริ่มทำเป็นมากขึ้นเราก็ค่อยๆถอยออกมาจากความ เป็นโค้ชแล้วพอปี 4 ขึ้นไปเขาก็ทำได้ด้วยของตัวเองแล้ว แต่ผมมองว่าโครงการการทำระยะ 5 ปีนี้เป็น ช่วงเวลาที่กำลังเหมาะสมกำลังดี อย่างสมัยก่อนกีฬาและท่องเที่ยวจังหวัดในยังไม่ค่อยรู้เรื่องเกี่ยวกับ โฮมสเตย์เท่าไรส่วนตัวผมเองแล้วก็เข้าไปช่วยเหลือพัฒนาชุมชน ในมุมมองส่วนตัวของผมผมไม่สนับสนุน เรื่องการทำโฮมสเตย์เพราะว่าการไว้ใจซึ่งกันและกันสำหรับคนไทยแนวแบบรู้หน้าไม่รู้ใจซึ่งเราวัฒนธรรม ของเราอาจจะแตกต่างไม่เหมือนฝรั่งไม่ค่อยถนัดในเรื่องนี้แต่ถ้าการเดินทางมาท่องเที่ยวเรียนรู้กับชุมชน เรื่องอนุรักษ์พัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นผมเห็นด้วยและสนับสนุนในเรื่องนี้ ถ้าเรียนรู้เรื่องการประกอบ อาหารจะให้ไปศูนย์รวมใกล้ๆเช่นพวกรีสอร์ท โฮมสเตย์ที่จัดแบบนี้แต่เขาเป็นพวกกึ่งรีสอร์ท ก็จะมี ราคาสูงหน่อยเขาก็จะประกอบอาหารเอง ก็แล้วแต่กิจกรรมที่จะคิดขึ้นมาอาจจะแค่มาเรียนรู้การทำอาหารแล้วก็กลับไปนอนหรืออาจจะมาเรียนรู้แค่บางช่วงแล้วก็นอนที่รีสอร์ทเลยแล้วแต่ (สัมภาษณ์)

ในความคิดตัวเองแผนต่อไปที่จะทำให้ชุมชนอยู่ได้ก็คือว่ามันจะต้องถูกสนับสนุนโดยหน่วยงาน ภาครัฐเป็นหลักใหญ่โดยการผูกชุมชนเหล่านี้ไว้กับสถานที่สำคัญ สมมุติว่าวัดท่าซุงเป็นวัดที่ดังมากใหญ่ มากของอุทัยธานีเราต้องประสานงานกับวัดท่าซุง เราต้องให้วัดท่าซุงช่วยประชาสัมพันธ์ว่าไปวัดท่าซุง แล้วอย่าลืมไปพักตรงนี้นะแล้วต้องไปตรงไหนต่อ คนก็จะคิดว่าอ้อมจะมาเที่ยววัดท่าซุงแล้วฉันมีเวลาแล้ว วัดท่าซุงจะขึ้นป้ายว่ามาเที่ยววัดท่าซุงแล้วต้องไปเที่ยวบ้านเกาะลูกมอญด้วยนะ ห่างกันไปแค่ครึ่งกิโลเอง เป็นชุมชนจึกสานก็อาจจะไปดูการจักสานสิ ไปดูตะกร้าฝากทางบ้านหรือจะไปดูเขาเลี้ยงปลาแรดสิ ไปดู วิถีชีวิตชาวแพแม่น้ำสีอะไรแบบนี้ก็จะกลายเป็นผูกเหล่านี้ไปได้หมดเลย จะกลายเป็นประมาณปลาใหญ่ จุงปลาเล็ก แต่ตอนนี้มันยังไม่เกิดขึ้น เรามองในความคิดของเราในความรู้สึกของเราว่า ในอีกสักพัก ถ้า

พัฒนาทักษะอีกสัก 3-4 ปีนี้ ก็จะกลับมาบูมได้อีกครั้งนึง เพราะเนื่องจากว่า ถึงแม้จะมีโควิดอยู่ แต่การท่องเที่ยวยังมีโอกาสที่จะไปได้ เพราะอะไรรู้ไหมคะตอนแรกเรามี WFH ตอนนี้มี Workation ซึ่งพัฒนาต่อกันมา วันนี้ขึ้นพojaไปนั่งทำงานที่อุทยาน พอชั่นปิดคอม ขึ้นได้สุดบรรยากาศดี มีงานวิจัยบอกว่า wfh เป็นการที่ทำให้คนทำงานได้มากขึ้น เพราะไม่ต้องมีคนมาคอยจี้ เมื่อก่อนอาจจะทำไม่ได้ แต่ตอนนี้ทำได้ เพราะการท่องเที่ยวที่ดีที่สุด คือการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติทำงานด้วยแล้วก็พักผ่อนไปในตัว คนไม่ได้อยากได้ความหรูหราอะไรหรอก แต่อยากอยู่ใกล้ธรรมชาติ แต่หรูหราก็ดีนะ คินละหมื่นก็ยอมจ่าย ขอให้ใกล้ชิดธรรมชาติ อุทยานี่ถ้ามันจะเกิดขอให้มันยั่งยืนจริงๆ ในอนาคตได้ คือ 1.เราต้องรักษาของไว้ 2.เราต้องต่อยอดเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ นทท.ในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้จะทำให้สามารถไปได้ รู้ว่าเทรนด์คืออะไร เรามีดีแล้วเราต้อง ปชส.ให้เป็น ทำคอนเทนต์มาร์เก็ตติ้งได้ ปชส.ได้ มันก็ทำให้คนเค้าอยากจะมาได้ มันก็เกิดความยั่งยืนต่อไป มันทำให้คนรู้สึกว่าได้แล้วทำอะไร ไปแล้วก็อยากไปซ้ำ ไปแล้วมันไม่น่าเบื่อ ถ้าเขารู้เทรนด์ว่ามันจะมา แล้วถ้าเกิดชุมชนท่องเที่ยวเหล่านั้น เขาสามารถศึกษาพฤติกรรมคนที่ต้องเวิร์คเหล่านี้ได้ และเขาทำการตลาดเพื่อตอบสนองคนเหล่านั้นได้ เชื่อว่ามันจะเกิดความยั่งยืนแน่ๆ เพราะมันจะมี นทท.หมุนเวียนมาเรื่อยๆ แล้วเขาจะไม่อยู่แป๊บเดียวจะคะ เขาจะอยู่นานด้วย เช่น 2 วิกนี้ อาจจะอยู่ที่อุทยานบ้านนี้ อีกสองวิกไปอยู่อีกหมู่บ้านนึง แล้วการเช่าอะไรมันก็ได้แพ่งเหมือนกับ รร.เวอร์วังอะไรแบบนั้น คินนี่อาจจะ 500-300 อะไรแบบนี้ เขาก็มีความสุข เดือนนึงค่าที่พักอาจจะถูกกว่าค่าเช่าคอนโดที่ กทม.อีก (สัมภาษณ์)

นักท่องเที่ยวเขาไปที่นั่นแล้วมันควรจะมี travel plan ให้เขาไหม 1234 เขาควรจะไปที่ไหนต่อ อันนี้เราคิดเองนะ ททท.เองทั่วประเทศหรือ ททท.อุทยานี่เองคุณควรจะทำ personal travel plan ให้ลูกค้า เช่นคนที่จะมาอุทยานี่ อาจจะลองกรอกข้อมูลว่าคุณเป็นยังไง ชอบเที่ยวสไตล์ไหน ชอบถ่ายรูป ชอบไปคนเดียว กังวลเรื่องความปลอดภัย กินอาหารเผ็ดไม่ได้ ไปกี่วัน งบเท่าไร วิเคราะห์พฤติกรรมแบบนี้ ออกมาให้เลย ว่าคุณต้องไปที่ไหนบ้าง ต้องพักที่ไหน ใช้งบเท่าไร สมมติหมื่นบาทสามวันไปไหน พักไหนบ้าง รายการก็ออกมาแบบนี้ๆที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของคนๆนั้น แล้วคนก็จะออกมาเที่ยวคนเดียวเยอะมาก เช่น ความปลอดภัยนอนตรงนี้ ชอบธรรมชาตินอนตรงนี้ ธุรกิจทั้งหมดก็ต้องมาโคกันหมดเลยให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของ นทท.หรือมาแบบครอบครัว เราก็กรอกข้อมูลทุกคนไปหมดเลย เพื่อให้ ออกแบบโปรแกรมออกมาให้ได้ แต่ตอนนี้ ททท.ยังไม่ทำและคงไม่คิดจะทำรีเปลา เดียวนี้คนมันชัดเจนขึ้น มองว่าธุรกิจที่เกี่ยวข้องนี้พร้อมอยู่แล้ว เพียงว่า จ.ดำเนินการเลย จากที่คุยกันมาเราเห็นโอกาสแล้ว 1.การท่องเที่ยวที่เป็น personal plan 2.โอกาสของ Workation ชุมชนต้องเอาไปพัฒนาจากเทรนด์เหล่านี้ สิ่งเหล่านี้รัฐบาลเองก็ยังไม่รู้ (สัมภาษณ์)

คิดว่าการทำอาหารปลาแรด สะแกกรัง โรงน้ำแข็ง เส้นทางปลาแรดเป็นอย่างไร ทำไมต้องเป็นแม่น้ำนี้ ปลาแรดเริ่มยังไง เนื้ออร่อยเพราะอะไร แม่น้ำหรือสภาพแวดล้อม สามารถทำทัวร์ให้เห็นชัดได้ก็จะดี ปลาแรดวางไข่ในกอเตย สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการแพร่พันธุ์ แม่น้ำสะอาด ไม่มีโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสินค้า GI จังหวัด ควรสร้างเรื่องราวก่อน แยกไปเป็นอาหารประเภทต่างๆ 1.สินค้าชุมชน มีชุมชนที่สามารถนำทัวร์ได้ นำชมแม่น้ำได้ เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับแม่น้ำและปลาได้ 2.ผู้ประกอบการสอนการทำอาหาร ผู้ประกอบการท้องถิ่นก็จะได้ประโยชน์ 3.ผู้ประกอบการที่พัก บางที่เราจะไปร้านอาหาร ถ้าเราจะขยายการเข้าพักที่พัก เราสามารถทำคอร์สสั้นๆ เกี่ยวกับการทำอาหารได้ อาจจะพักเป็น 2 คืน เพราะมีกิจกรรมให้ แต่ที่พักรู้ก็ต้องจัดทีมงาน พื้นที่ต้องดูสะอาดเรียบร้อย ก็จะได้ถึงสามผู้ประกอบการที่จะได้ประโยชน์จากสตอรี่เดียว (สัมภาษณ์)

ไม่แน่ใจว่า อพท.เข้ามาช่วยเหลืออะไรใหม่กับอุทัยธานี สิ่งที่เราคิดว่าพอจะทำได้หรือช่วยเหลือได้ตอนนี้ก็คือนำการแสดงเพลงพื้นบ้านท่าโพธิ์นำมาให้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทุกวันนี้ยังไม่รู้ว่าภาครัฐหรือสมาคมการท่องเที่ยวอุทัยธานีมีใครที่วิ่งเต้น ในเรื่องของการท่องเที่ยวเหมือนกับชมรมการท่องเที่ยวของจังหวัดอื่นหรือไม่ เวลาจะไปที่จังหวัดใดจะไปแทรกซึมอยู่ในจังหวัดนั้นเป็นเดือน เพจ Facebook ที่ทำเกี่ยวกับวิวิธสถานที่ท่องเที่ยวควรนำเสนออะไรที่ใหม่ๆกิจกรรมหรือมุมมองที่ใหม่ๆเกี่ยวกับจังหวัดอุทัยธานีบ้างอย่างเช่นวันนี้ร้านอาหารร้านกาแฟทำอะไรหรือไปเที่ยวยังที่อื่นๆที่มีมุมมองสวยงามบ้าง เวลาเราเดินทางไปท่องเที่ยวในจังหวัดต่างๆก็จะมีเสื้อหรือชุดของแต่ละจังหวัดที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนั้นๆแต่อุทัยธานียังนึกไม่ออกเลยว่าจะแต่งชุดอะไรหรือใส่เสื้ออะไร อยากให้หาในราคาที่ต้องได้ด้วยสำหรับนักท่องเที่ยว สามารถใส่ได้ในชีวิตประจำวันแล้วก็น่าจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนด้วยอาจจะขายได้เยอะ แต่ไม่รู้ว่าจะซื้อชุดที่ไหนหรือใส่ชุดอะไรที่เป็นเอกลักษณ์ของอุทัย อยากให้ลองหาอยากให้มีขายแบบนี้มันน่าจะช่วยโปรโมทอุทัยได้บ้าง นักท่องเที่ยวมาถึงอุทัยธานีฉันอยากแต่งตัวแบบนี้ (สัมภาษณ์)

การมีผู้เชี่ยวชาญด้านการถ่ายภาพ ใช้นางแบบถ่ายภาพกับสถานที่ท่องเที่ยว ผ้าทออุทัย น่าจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์อุทัยให้ดีขึ้น อยากจัดเทศกาลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผู้ประกอบการโรงแรมหรือกลุ่มชาติพันธุ์ หรือผู้ให้บริการทุกภาคส่วนมารวมจัดอยู่เทศกาล สมมติอย่างลาวครั้งในอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีก็เป็นลาวเหมือนกันแต่ว่ามีหลากหลายหมู่บ้านก็นำเสนอในสิ่งที่มีจุดเด่นแตกต่างกันออกไป เช่น อาหาร แต่เรามีเหมือนแบบเทศกาลรวมกัน ให้นักท่องเที่ยวหรือลูกค้าได้มารู้จักได้สัมผัสเบื้องต้นดูก่อนก่อนที่จะได้ไปสัมผัสในสถานที่จริง เหมือนกลับไปเปิดอีกโลกที่คนนึงสำหรับคนที่เขาจะเข้ามาและคนที่จะต้องเตรียมการต้อนรับด้วย ว่าความต้องการจริงๆของนักท่องเที่ยวเป็นเหมือนในความคิดที่เราต้องการไหม (สัมภาษณ์)

ตอนนี้พยายามเสนอมาตรฐานการท่องเที่ยวของชุมชนให้กับชุมชนต่างๆอยู่แต่ถ้าได้มาตรฐานมันจะเป็นการการันตีถือว่าเป็นเรื่องที่ดีนะเพราะการได้มาตรฐานหน่วยงานต่างๆก็จะเข้ามา สนับสนุนเองโดยอัตโนมัติมันเป็นเรื่องของกลไกของการจัดการการส่งเสริมการท่องเที่ยว ครูตุ้ยกล่าวถึงธนาคารออมสินที่เห็นว่าชุมชนมีมาตรฐานจึงเข้ามาส่งเสริมมาช่วยเรื่องการรักษาความปลอดภัยเนื่องจากชุมชนมีมาตรฐานตามกรมการท่องเที่ยว (สัมภาษณ์)

การตีวงจาก กทม.200 กม.เช่นเขาใหญ่พิทยาหัวหินฉะเชิงเทรา นครนายก ปราจีนบุรี เมืองกาญจน์ สุพรรณบุรีก็เป็นหนึ่งในรัศมี 200 กิโลเมตรจากกรุงเทพฯ ถ้าเลยจากอยุธยาแล้วมีจังหวัดอะไรก็มีอุทัยธานี ซึ่งสามารถเดินทางเข้ามาได้ 2 เส้นทางคือทางอำเภอเมืองและทางอำเภอด่านช้างจังหวัดสุพรรณบุรีเข้ามาในอำเภอบ้านไร่ มีความคิดเห็นว่าอุทัยธานีมีครบทั้งธรรมชาติและวัฒนธรรม สามารถทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลายอย่าง เหลือแค่คนในจังหวัดอย่างเดียว สมาคมการท่องเที่ยวเป็นยังไงเหมือนกับจังหวัดอื่นหรือไม่หรือว่าทำอะไรอยู่ในตอนนี้ อุทัยยังไม่เด่นมาก เรื่องของท่องเที่ยวชุมชน หรือยังไม่เกิดความร่วมมือ หรืออยาก หรือคนที่นี้ก็มีหลายอย่าง ททท.น่าจะจัดทริป ดูงานชุมชน ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ การศึกษา เอกชน เพื่อช่วยกันประชาสัมพันธ์ แต่ต้องจัดแพคเกจดีๆ ประสานงานกันดีๆ น่าจะเกิดขึ้นได้ กระจายคนไปพักหลายๆที่ (สัมภาษณ์)

ปัญหาการรวมตัวของชุมชน ของผู้ประกอบการก็เหมือนกัน ของผู้นำ ของสมาคมเช่นเดียวกัน รวบรวมกลุ่มย่อยให้เป็นกลุ่มใหญ่ เราต้องสร้างความแข็งแรงพวกเราสร้างกันได้ เรารอราชการไม่ได้ ราชการเอกชนคิดคนละอย่าง ผมว่าลุยไปก่อน แล้วของบประมาณมาเสริม ต้องรวมตัวกันช่วยกันคิด

ช่วยกันทำก่อน ถ้ายิ่งเกิดไวกได้ผลประโยชน์ไว คิดว่าเป็นไปได้ ขยายได้และขยายได้ดีด้วย ขยายในมุมมองที่แตกต่าง (สัมภาษณ์)

อุทัยมีผลิตภัณฑ์หลายอย่าง แต่ตอนนี้ไปแค่ 50% อีก 50% ต้องพัฒนา แต่การพัฒนาเร็วก็ไม่ได้ช่วย ถ้าคนในพื้นที่รับไม่ได้ จะกลายเป็นคนจากที่อื่นเข้ามาลงทุน ไม่อยากให้โตเร็วเกิน แต่ต้องโตไปพร้อมกับผู้ประกอบการ พัฒนา ผก.ควบคู่ไปกับชุมชนให้ค่อยๆโต อีก 50% มันเป็นเรื่องของการลงทุน การพัฒนาแหล่ง ซึ่งเป็นภาครัฐ ถ้า ผก.เข้มแข็งจะสามารถไปคุยกับภาครัฐได้ จะพัฒนาอะไร พัฒนาชุมชนตรงไหน ผก.ต้องเข้มแข็ง (มองว่าเราไม่มีพาวเวอร์และเรายังไม่พร้อม) ท่องเที่ยวต้องคิดที่จะเสริมกัน เช่น ร้านอาหาร มีของหวานมาขายเสริม (สัมภาษณ์)

ถ้ามองค้ำว่ายังยืนเหนือหมายความว่ามันต้องอยู่ในตัวของมันเองค้ำว่าอยู่ในตัวของมันเองเลยมันหมายความว่าอย่างไร เอาค้ำว่ามันต้องมีรายรับและรายจ่ายที่มันไม่ขาดดุลกัน มันสามารถเจริญของมันไปได้เรื่อยๆโดยที่มันไม่ไปตายเสียก่อน แต่การที่จะเป็นอย่างนั้นได้ มันต้องได้รับความนิยมนด้วยแต่ที่ในของอุทัยเอง มันก็จะเรียกว่าเติบโตเหมือนกับธรรมชาติอยู่ ยังไม่มีกระบวนการที่เข้ามาสนับสนุนอย่างจริงจัง ยังไม่มีกระบวนการที่เข้าไปดูแลเพื่อให้กระบวนการเหล่านี้เป็นเกิดความยั่งยืน อย่างแท้จริงโดยที่ปัจจุบันผมคิดว่า ในปัจจุบันยังไม่มี การ Control ในระยะยาวซึ่งอาจจะเป็นปัญหาที่ได้อย่างเช่นปัจจุบันในเรื่อง Control เรื่องมลพิษ Control เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อมอะไรแบบนี้ ยังไม่มีหน่วยงานอะไรที่เข้าไปจัดการพวกนี้อย่างชัดเจนหรือแม้แต่ การส่งเสริมที่เห็นศักยภาพแล้ว เข้าไปส่งเสริมว่าค่อยๆตรงนี้มีมันมีนะเพราะฉะนั้นถ้าจะทำให้เกิดเป็นรายได้ของชุมชนต้องมีหน่วยงานเข้าไป support ความรู้การบริหารจัดการงบประมาณการบริหารจัดการบางอย่าง เพื่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกสร้างความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวอะไรพวกนี้ครับ ขบวนการพวกนี้ยังไม่มีเลยมันเติบโตโดยธรรมชาติของมันเอง จริงๆแล้วน่าจะเราไม่มี CBT ที่อุทัยมันเติบโตได้ด้วยของมันเอง ไม่มีขบวนการพวกนี้เลย จริงๆมันก็แค่เป็นกระบวนการของท้องถิ่นที่เข้าไปแต่เขาก็ยังไม่เข้าใจกระบวนการรูปแบบของการท่องเที่ยว เพียงแต่เขาเห็นว่ามีคนมาเที่ยวเยอะพวกนี้เขาก็อยากจะอยากจะสนับสนุน จริงๆแล้วผมบอกได้เลยว่าประชากรส่วนใหญ่ของอุทัยธานีอาชีพส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร แต่เป็นเกษตรกรที่ต้องพึ่งพาคนกลางหรือพึ่งพาตลาดกลาง นั่นหมายความว่าถ้าผลผลิตออกมาถ้าตลาดไม่ต้องการราคาก็ตกต่ำเพราะว่าต้องพึ่งกลไกตลาดการเกษตรอยู่ถ้าเราอยากทำการเกษตรให้ยั่งยืนคู่ไปเราก็ทำได้เพราะว่าเรามีศักยภาพดี นักท่องเที่ยวเข้ามาสนับสนุนก็เอื้อกันได้ คุณพัฒนาผลิตภัณฑ์จากที่คุณขายแก้วตุ๊กตึบ คุณก็เปลี่ยนวัตถุดิบให้เป็นสินค้ามันก็เพิ่มมูลค่าได้ แล้วก็ขายโดยที่คุณไม่ออกไปเรียกขายมีคนขายอยู่ในจังหวัดนะโดยที่มีผู้ซื้อ ผมว่าถ้ามันพัฒนาคู่กันไปมันก็จะได้ win win ทั้งสอง ซึ่งบางที่จังหวัดมันเขาอาจจะมองไม่เห็นว่ามันใช้ประโยชน์ซึ่งกันและกันได้ ในที่นี้หมายถึงการเอาเกษตรกรควบคู่ไปกับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เราโชคดีที่ในตัวจังหวัดหรือในตัวเมืองเองมีโรงงานอุตสาหกรรมที่สร้างมลพิษน้อยมาก แล้วในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่มีปล่องควันไม่มีการสร้างมลพิษ ยกเว้น Carbon จากการเดินทางอย่างเดียวนะผมคิดว่า ถ้ามาแนวนี้แล้วก็พื้นฐานเราเป็นแนวนี้อยู่แล้วเราก็น่าจะ พัฒนาช่วยเหลือผู้ประกอบการหลักของ เกษตรกรรมคู่ไปกับการท่องเที่ยวผมว่าทำได้แล้วก็ทำได้ดี อย่างผู้ว่าราชการจังหวัดคนเดิมท่านก็ไม่เก่งเรื่องการท่องเที่ยวท่านก็ยอมรับท่านจะเก่งเรื่องการบริหารจัดการปัญหาต่างๆการรับมือกับภาวะวิกฤตมากกว่า (สัมภาษณ์)

สรุปแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่การอนุรักษ์

-จัดแพคเกจร่วมกับที่พัก พาเข้าชุมชน (ทำกิจกรรมไม่เกินสอง ชม.) ไปเป็นกลุ่มเล็กๆ ด้วยสถานการณ์โควิด ต่างคนต่างไป ชุมชนอาจจะมีคนไป

-ชุมชนคิดกิจกรรม ประสานที่พักเพื่อหาลูกค้า แข็งที่พักว่ามีกิจกรรมทำอะไร ช่วงไหนมีอะไร ผ่านการจอล่วงหน้า นทท.จะรู้ก่อนว่ามีอะไรทำบ้างผ่านการสอบถามที่พัก เพราะนักท่องเที่ยวเคยถามว่ามีอะไรให้ทำบ้างนอกจากที่เที่ยว

-การสร้าง Story เรื่องราวของชุมชน ก่อนเป็นกิจกรรม

-เส้นทางปลาแรด ทำไมต้องเป็นแม่น้ำนี้ ปลาแรดเริ่มยังไง เนื้ออร่อยเพราะอะไร สามารถทำให้เห็นชัดได้ ปลาแรดวางไข่ในกอเตย สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการแพร่พันธุ์ แม่น้ำสะอาด สินค้า GI สร้างเรื่องราวก่อน แยกไปเป็นอาหารประเภทต่างๆ

-การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อออนไลน์ ใช้โซเชียลเป็น ชุมชนต้องมีความโดดเด่น พัฒนาจากตนเอง ไม่รอภาครัฐ

-พื้นที่ทำกิจกรรม คนนำทำกิจกรรม การได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน

-ทำโมเดลให้เห็นภาพ นำผู้ประกอบการมารวมให้เห็นก่อน ว่าไปเที่ยวแล้วมีอะไรมีที่ไหน เช่น กิจกรรมทำแบบไหน มีอะไรให้ทำประมาณสอง ชม.

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนมรดกภูมิปัญญา ทัศนศึกษา ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง อำเภอเมือง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี 2) เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี 3) เพื่อเสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร บทความวิชาการ งานวิจัย คือ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคประชาชน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ซึ่งผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อ 1 เพื่อศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรังเป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมเป็นผลมาจากกระบวนการพัฒนาของสังคมในเรื่องคุณค่าและความต้องการของสังคมที่ตระหนักถึงการดำรงชีวิตที่มีความเกี่ยวข้องกับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งชีวิตความเป็นอยู่และการทำงานตลอดจนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ทางจิตใจ ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรมแห่งนี้ เกิดขึ้นจากลักษณะรูปแบบทางกายภาพและรูปแบบทางนามธรรมที่สอดคล้องกันตามนิยามขององค์การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีตซึ่งเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถทดแทนได้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง และเป็นวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ซึ่งมีการสืบทอดมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันอย่างไรก็ตาม สภาพชุมชนเรือนแพริมแม่น้ำสะแกกรังมีความสำคัญในประเด็นของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นถิ่นที่แปรผัน และสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละช่วงเวลาและสอดคล้องกับการดำรงชีวิตและยังเป็นรูปแบบทางภูมิทัศน์ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนยังเป็นภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอีกด้วยและยังเป็นผลมาจากการเจริญเติบโตที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

ชุมชนมีการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นแบบดั้งเดิม จังหวัดอุทัยธานีเป็นจังหวัดที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ท้องถิ่นแบบดั้งเดิมเอาไว้เป็นอย่างดี ในด้านการรักษาเอกลักษณ์

ท้องถิ่นของจังหวัดอุทัยธานีที่เห็นได้ชัดเจนคือ ชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง ที่เป็นเรือนแพที่มีชาวบ้านอาศัยอยู่จริง มีทะเบียนแพหรือทะเบียนทุกหลัง และเรือนแพที่แม่น้ำสะแกกรังยังเป็นเรือนแพที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทยอีกด้วย และยังคงความเอกลักษณ์ท้องถิ่นที่มีเสน่ห์และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเอาไว้ ปัจจุบันยังคงดำรงอาชีพของทำการประมงเป็นหลักเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลาเทโพ ปลาสวาย ปลาทับทิม ปลาดุก นอกจากนี้ยังมีการนำมาทำเป็นปลาอย่างรมควัน และปลาตากแห้ง

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

ชุมชนเรือนแพสามารถพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับปลาแรด ตั้งแต่การเลี้ยง การแปรรูป การทำอาหารจากปลาแรด บริเวณชุมชนริมแม่น้ำสะแกกรังในตัวเมือง (ชุมชนชาวแพ) และอีกชุมชนโรงน้ำแข็งที่มีการเลี้ยงปลาแรดและแปรรูปปลา อาจจะทำกิจกรรมเรียนรู้ลงมือทำในลักษณะที่มีวัตถุประสงค์เรียบร้อยแล้วหรือเป็นการทำกับข้าวที่น่าจะเป็นแนวโฮมสเตย์ คือ การประสานกับที่พักหรือโฮมสเตย์ให้มีการเรียนรู้ลงมือทำเป็นกิจกรรมเพิ่มเติมให้กับนักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมเรียนรู้ที่แบบเห็นตั้งแต่ต้นจนจบ ตั้งแต่วิถีเลี้ยงปลาจนกระทั่งการทำอาหารและการรับรู้เรื่องราวของปลาและแม่น้ำ นอกจากนี้การพัฒนาต้องให้งานพัฒนาชุมชนมาช่วยชุมชนในการออกแบบกิจกรรมหรือการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อเสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น

การเสนอนโยบายหรือแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด อาจจะทำแพคเกจการท่องเที่ยวร่วมกับที่พัก (ทำกิจกรรมไม่เกินสอง ชม.) ชุมชนคิดกิจกรรม ประสานที่พักเพื่อหาลูกค้า ประสานที่พักว่ามีกิจกรรมท่องเที่ยวใดให้นักท่องเที่ยว ช่วงไหนมีกิจกรรมอะไรผ่านการจองล่วงหน้า ชุมชนควรมีการสร้าง Story เรื่องราวของชุมชนก่อนเป็นกิจกรรม โดยเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับเส้นทางปลาแรด ทำไมต้องเป็นแม่น้ำนี้ ปลาแรดเริ่มอย่างไร เนื้ออร่อยเพราะอะไร สามารถทำให้เห็นชัดได้ ปลาแรดวางไข่ในกอเตย สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการแพร่พันธุ์ แม่น้ำสะอาด สินค้า GI สร้างเรื่องราวก่อนแตกไปเป็นอาหารประเภทต่างๆ นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อออนไลน์ และการทำโมเดลให้เห็นภาพ นำผู้ประกอบการมารวมให้เห็นก่อนว่าไปเที่ยวแล้วมีอะไรที่ไหน เช่น กิจกรรมทำแบบไหน มีอะไรให้ทำประมาณสอง ชม. จะเป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความสำคัญทางวัฒนธรรม และทรัพยากรมรดกของชุมชนเรือนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

จากการศึกษาพบว่ามีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของอมร กฤษณพันธ์ (2555) ที่ศึกษาเรื่อง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ในบริบทพลวัตภูมิทัศน์วัฒนธรรม: กรณีศึกษา ชุมชนชาวแพ

แม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานีว่า ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษาเกิดจากการที่ ชาวมุขชนได้ปรับเปลี่ยนรูปทรงสถาปัตยกรรม พื้นถิ่นเรือนเพื่อการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม โดยให้สัมพันธ์กับการจัดวางเนื้อที่ใช้งานทั้งภายใน และภายนอกเพื่อตอบสนององกิจกรรมในการดำรง ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ประสานกลมกลืนกัน ตลอดจนมีการใช้วัสดุก่อสร้างที่แสดงถึง สัจจะของ ธรรมชาติของวัสดุในท้องถิ่น สภาพความเป็นอยู่ คือ เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิม สมัยโบราณ ก็จะอาศัยอยู่แพเป็นส่วนใหญ่และก็ทำประมงเลี้ยงปลาในกระชัง ในปัจจุบันชาวแพก็ยังคงใช้วิถีชีวิตแบบเก่าเวลากิน ข้าวนั่งกินบนพื้นของแพ บางคนก็ยังใช้มือกินข้าว แพนซ้อนกันอยู่ (เป็บมือ) เป็นวิถีชีวิตเก่าๆ ที่สะดวก และง่ายไม่ต้องไปขึ้นนั่งโต๊ะให้ลำบาก ไม่ต้องใช้ช้อน เป็นวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความปลอดภัยจะสูงกว่าอยู่บนบกเพราะว่าชาวเรือนแพจะไม่มีฝารอบขอบ ขิด ประตูหน้าต่างไม่ว่าจะกลางวันหรือกลางคืนก็จะเปิดไว้ตลอด เวลานอนก็จะเปิดไว้แบบนี้ จะไม่มี มิจฉาชีพเข้าไปโมยของในบ้าน เป็นวิถีชีวิตที่คอยดูแลกันอยู่ที่คอยช่วยเหลือกันเวลา ใครไม่อยู่บ้าน จะช่วยดูแลว่ามีใครพายเรือมาในบ้าน โดยใช้เพื่อน บ้านเป็นคนดูแลเหมือนที่ น้องกันก็จะช่วยกันดูแล กันในเรื่องนี้ เวลากลางคืนมีคนอยู่บนแพหรือไม่อยู่ ไม่ได้มีการปิด ประตูหน้าต่างก็จะปล่อยไว้อย่างนั้น เรื่องการลักขโมยจะยากต่อการขนย้ายจึงมีความปลอดภัยในเรื่องมิจฉาชีพสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญา นิกรกุล (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการลุ่มน้ำสะแกกรังในบริบทของการบริหารจัดการบ้านเรือนแพ จังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านเรือนแพสะแกกรังมีความเป็นมาที่ยาวนานก่อน รัชสมัยของรัชกาล ที่ 5 เป็นภูมิปัญญาที่อยู่ร่วมกันระหว่างคนกับน้ำ เช่น การเก็บรักษาการ ถนอมอาหารแบบดั้งเดิม บ้านเรือนแพมีบ้านเลขที่รับรองตามกฎหมาย มีการจดทะเบียน 300 หลังคาเรือน ปัจจุบันอาศัยอยู่จริง 105 หลังคาเรือน เทศบาลเมืองอุทัยธานีไม่อนุญาตให้ขยาย เพิ่มโดยใช้พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และประกอบอาชีพเลี้ยงปลาในกระชัง เช่น ปลาแรด ปลาเทโพ ปลาสวาย เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เหมาะสมกับชุมชนแพแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

จากการศึกษาพบว่ามีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของประกอบศิริ ภัคตีพินิจ และคณะ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม)ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการอนุรักษ์ด้านการใช้ประโยชน์ด้านเรื่องราว ด้านคน ตลอดจนการสร้างความยั่งยืนให้กับทรัพยากรทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้การอนุรักษ์ชุมชนเรือนแพยังสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญศิริ สุขพร้อมสรรพ และศรีสุดา วงษ์ขุ่ม (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา ผลการศึกษาพบว่า การอนุรักษ์และรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และคุณค่าของพื้นที่ประวัติศาสตร์จึงจำเป็นยิ่งที่

จะต้องมีการกำหนดผังการใช้ประโยชน์ที่ดิน การควบคุมทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมและสถาปัตยกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

แนวทางการอนุรักษ์ในชุมชนเรือนแพสอดคล้องกับงานวิจัยของกุสุมา บุญกาญจน์ และซูวิทย์ สุจฉายา (2558) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้เกิดการมีส่วนร่วม คือ การที่ชุมชนมีประเด็นปัญหาาร่วมกัน ส่วนอุปสรรคที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วม คือ เจ้าของพื้นที่ที่อาศัยอยู่นอกชุมชน (ย้ายมาเช่าเรือนแพ) ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของพื้นที่ ประการสำคัญเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องผลักดันให้จัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ที่ส่งเสริมให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอย่างมีทิศทางและใช้ประโยชน์ควบคู่กับการท่องเที่ยว ชุมชนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์เรือนแพที่อยู่อาศัยของชุมชนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนัฐศิพร แสงเย็นและคณะ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง มูลค่าทางเศรษฐศาสตร์ในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมพื้นที่ชายน้ำอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่าการตระหนักถึงการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดระดับคะแนนเฉลี่ย 3.57 และ 3.96 ตามลำดับ ซึ่งผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณและกำหนดนโยบายเพื่อจัดทำแผนโครงการอนุรักษ์พัฒนาพื้นที่ชายน้ำเมืองอุทัยธานีต่อไปได้

วัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อเสนอนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับหน่วยงานด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวท้องถิ่น

จากการศึกษาพบว่ามีความเห็นสอดคล้องกับงานวิจัยของสกวรัตน์ บุญวรรณ และเก็ดถวา บุญปรากฏ (2560) ศึกษาวิจัยเรื่อง พื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า : การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีวิสาหกิจ พบว่า กิจกรรมและแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิสาหกิจอดีตเป็นการรื้อฟื้นอัตลักษณ์อดีตผ่านการประกอบสร้างกิจกรรมอาหารพื้นเมือง เป็นการสร้างอัตลักษณ์ชุมชนไปสู่การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมทำให้กลายเป็นสินค้าและสามารถจัดจำหน่ายเพื่อรับใช้การท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านกระบวนการอนุรักษ์รวมถึงการนำรากเหง้าของคนมาพัฒนาชุมชนให้อยู่รอดโดยการใช้ทุนจากอดีต นอกจากนี้แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสอดคล้องกับงานวิจัยของปริญญา นิกรกุล (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการลุ่มน้ำสะแกกรังในบริบทของการบริหารจัดการบ้านเรือนแพจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการลุ่มน้ำสะแกกรังบริบทบ้านเรือนแพควรมีการปลูกฝังความคิดความรักต่อบ้านเรือนแพให้กับคนรุ่นหลังสู่วิถีชาวพุทธวิถีธรรมชาติ การทำโฮมสเตย์ท่องเที่ยว การตั้งกองทุนส่งเสริมสนับสนุนชาวแพเรื่องไม้ไผ่ หน่วยงานทั้งของรัฐและเอกชนก่อนการดำเนินนโยบาย กิจกรรมโครงการที่เกี่ยวกับบ้านเรือนแพต้องให้ชาวแพมากำหนดทิศทางที่จะอนุรักษ์หรือเปลี่ยนแปลงหรือก่อนการดำเนินการใดๆ

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และพัฒนาบ้านเรือนแพ ควรดำเนินการในเชิงบูรณาการด้านประสานความร่วมมือของหน่วยงานในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

2.1 จัดตั้งศูนย์ข้อมูลบ้านเรือนแพ ควรเป็นรูปแบบอาคารของบ้านเรือนแพสะแกกรังที่อยู่ในแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี

2.2 จัดทำการพูดคุยระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ที่อยู่อาศัยในบ้านเรือนแพ ผู้ประกอบการเรือท่องเที่ยว ผู้ประกอบการบ้านพัก รีสอร์ท จัดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกัน เช่น จัดสถานที่ในการท่องเที่ยว แต่ละจุดจะให้ข้อมูลอะไร ให้นักท่องเที่ยวซื้อขายสินค้าอะไร เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของการอนุรักษ์บ้านเรือนแพ การรักษาความเป็นชุมชนบ้านลอยน้ำเพื่อชุมชนเติบโตไปได้อย่างยั่งยืน

3.2 การสร้างรายได้หรือเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับบ้านเรือนแพสะแกกรังที่เชื่อมโยงต่อแหล่งท่องเที่ยวตรอกโรงยาหรือแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดอุทัยธานี

บรรณานุกรม

- กฤตติกา บุญศิริ และสิทธิพร ภริมย์รัตน์ (2559). การศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของเขตเมืองเก่าแพร่เพื่อการอนุรักษ์บริบทเมืองประวัติศาสตร์. *วารสาร Veridian E-Journal สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 9(3), 1811-1827.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). ข้อมูลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- กุสุมา บุญกาญจน์ และชิววิทย์ สุธงษา (2558). การจัดทำแนวทางอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนดั้งเดิมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม กรณีศึกษาชุมชนริมน้ำจันทบูร. *วารสารวิชาการสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง วิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 14(1), 59-82.
- ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2555). การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร และ เสฎฐวุฒิ บำรุงกุล (2561). *โครงการย่อยที่ 2 แนวทางการจัดทำโครงสร้างและกระบวนการบริหารจัดการเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2561). พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรสแอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- บุญศิริ สุขพร้อมสรรพ และศรีสุดา วงษ์ขุ่ม (2561). การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 38(3), 105-126.
- บุญศิริ สุขพร้อมสรรพ. (2561). *การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนเมืองเก่าพะเยา*. ม.ป.ท. .. <https://cmudc.library.cmu.ac.th/frontend/Info/item/dc:139738>
- ปกรณ์ พัฒนานุโรจน์ (2557). การอนุรักษ์อาคารพื้นถิ่นในย่านเมืองเก่าสกลนคร. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*, 10(2), 181-196.
- ประกอบศิริ รักดีพิณิจ, วีระพงษ์ กิตติวงศ์ และ พิศาล แก้วอยู่ (2561). *โครงการย่อยที่ 3 แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสำหรับเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดล้านนา: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- เยาวเรศ รักดีจิตร และคณะ (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น และพัฒนาฐานความรู้ลุ่มแม่น้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ*, 7(13), 51-66.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2562). พฤติกรรมนักท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 7.ขอนแก่น: คลังนาวิทยา.
- สกาวัฒน์ บุญวรรณ และ เกียรติวา บุญปรากฏ (2560). พื้นที่ย่านเมืองเก่าตะกั่วป่า : การประกอบสร้างอัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยววิถีหาดดี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*, 12(1), 61-77.
- สายันต์ ไพเราะจูจิตร. (2548). การจัดการโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถาน โดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์ จำกัด.

- อมร กฤษณพันธ์. (2547) การอนุรักษ์ชุมชนที่มีลักษณะภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนเรือนแพริมน้ำสะแกกรัง จังหวัดอุทัยธานี. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง/กรุงเทพฯ.
- อมร กฤษณพันธ์. (2555). สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในบริบทพลวัตภูมิทัศน์วัฒนธรรม: กรณีศึกษา ชุมชนชาวแพ ริมน้ำสะแกกรัง จ.อุทัยธานี. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 11(1), 1-13.
- อรศิริ ปาณินท์. 2538. บ้านและหมู่บ้านพื้นถิ่น. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรศิริ ปาณินท์. 2546. หมู่บ้านลอยน้ำของไทย. กรุงเทพฯ: เจ.พี.ริ้น.
- Australia ICOMOS Incorporated. (2013). The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for places of cultural significance.
- Baillie, B. (2007). Conservation of the Sacred at Angkor Wat: Further Reflections on Living Heritage. *Conservation and Management of Archaeological Sites* 8, 123-131.
- Caton, K. and Santos, C.A. (2007). Heritage tourism on Route 66: deconstructing nostragia, *Journal of Travel Research*, 45(4): 371-86.
- China ICOMOS. (2004). Principles for the conservation of heritage sites in China N.Agnev & M. Demas (Eds.).
- Cohen, E. (1979). A Phenomenology of Tourist Experience. *Sociology*, 13: 179-201.
- Guo, H. (1998). City waterfront landscape design study. *Huazhong Architecture*, 16(3), 75-77.
- Hall, C.M. and McArthur, S. (1993). Heritage management: and introductory framework, in C.M. Hall and S. McArthur (eds) *Heritage Management in New Zealand and Australia: Visitor management, interpretation, and marketing*, Oxford University Press, Auckland, 1-17.
- Hall, C.M. and Zeppel, H. (1990). Cultural and heritage tourism: the new grand tour?, *Historic Environment*, 7(3/4): 86-98.
- ICOMOS. (1994). The Nara document on Authenticity. Paper presented at the The Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention, Nara, Japan.
- ICOMOS. (1999). The ICOMOS Charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites.
- ICOMOS. (2002). International Cultural Tourism Charter: Principles and Guidelines for Managing Tourism at Places of Cultural and Heritage Significance.
- ICOMOS. (2008). The ICOMOS Charter for the interpretation and presentation of cultural heritage sites. International council on monuments and sites.
- Juthanun Boonthahan. (2018). The waterfront community echoes the past real-life imagery. Dailynews.

- Kanchana Lokechokkul. (2014). Cultural Tourism Attraction Management Process: Case study in Old Markets and Floating Markets Place. *Journal of Thai International Tourism, 10*, 32-43.
- Kritaporn Haocharoen. (2015). Transformation for the Existence of the Waterfront Community Markets along Tha Chin River: A Case Study of Suphan Buri, Nakhon Pathom and Samut Sakorn Provinces. *Journal of Faculty of Architecture, KMITL, 21(1)*, 28-42
- Kritsanapan, A. (2012). Local Architecture in the Context of Dynamic Cultural Landscape: case study of Sakae Krang River Uthai Thani. *Academic Journal Faculty of Architecture KhonKaen University, 11(1)*, 1-13.
- Massey, S. L. (2012). Living heritage and quality of life. Saskatchewan: Heritage Saskatchewan.
- Middleton, V.T.C. (1994). Marketing in travel and tourism. London: Butterworth-Heinemann.
- Millar, S. (1999). Heritage visitor attractions: an overview of the sector. In A.Leask & I.Yeoman (ed) Heritage visitor attractions: an operations management perspective. London: Cassells.
- National Association of Tribal Historic Preservation Officers. (2002). Tribal tourism toolkit for the Lewis & clack bicentennial and other tribal opportunities.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2012). Project Establishment of Cultural Environmental Quality Standards for Old Community District in Central and Eastern regions. Propertyprint Co.,Ltd. Bangkok..
- Orbasli, A. (2000). Tourists in Historic Towns: Urban Conservation and Heritage Management. London: E & FN Spon.
- Orbaşlı, A. and Woodward, S. (2012). Tourism and Heritage Conservation, in T. Jamal and M. Robinson (eds) The SAGE Handbook of Tourism Studies, London: Sage.
- Park, H.yu (2014). Heritage Tourism, Abingdon Oxon and New York: Routledge.
- Parinya Nikornkul (2018) . Management of Sakae Krang River in the Context of Management of Barn Ruan Phae, Uthai Thani Province. *Dhammathas Academic Journal, 18(3)*, 249–258.
- Poria, Y., Butler, R., & Airey, D. (2004). Links between tourists, heritage, and reasons for visiting heritage sites. *Journal of Travel Research, 43(1)*, 19-28
- Royal Irrigation Department, Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2003). *11 Sakae Krang River Basin Study Program for Master plan Development for Water Resources Development and Irrigation Project Improvement*. Uthai Thani : Royal Irrigation Department.

- Rudolff, B. (2007). Intangible and Tangible Heritage: an integrated approach. Paper presented at the proceedings of the International Round Table on Intangible and Tangible Heritage: Two UNESCO conventions, Montreal, University of Montreal.
- Sangyuan, N., Tokrisna, R., Thaitakoo, D., & Jongkroy, P. (2017). Economic Valuation of Cultural Landscape Conservation for Muang Uthai Thani River Edges. *WMS Journal of Management*, 6(2), 7–16.
- Savaluk, S. (2013). *Sakae Krang Waterfront Dam The identity of the Chawpae Community*. Community News Center The Israeli News Agency. <https://www.isranews.org>.
- Silapacharanan, S. (2013). The Conservation of Traditional Waterfront Markets in Thailand. *Nakhara: Journal of Environmental Design and Planning*, 9, 57-68.
- Smith, L., & Waterton, E. (2009). Heritage, communities and archaeology.
- Sukanya Wongcharoenchaikul. (2018). The Study of Approaches to Develop Cultural Tourism in Muang District, Uthai Thani Province. Graduate School, Silpakorn University
- Sukit Musikaninlapun. (2004). Research and Survey for Conservation and Development of Guidelines of the Floating House Community in Sakae Krung River, Uthai Thani Province. Thailand: Chulalongkorn University
- Taylor, K. (2009). Cultural Landscape and Asia: Reconciling International and Southeast and East Asian Regional Value. *Landscape Research*, Vol.34:1.
- Taylor, K. (2013). Cultural mapping: Intangible values and engaging with communities with some reference to Asia. *The Historic Environment: Policy & Practice*, 4(1),50-61.
- Tiamsoon, S., & Akagawa, N. (2007). Cultural landscape in the World Heritage List: Understanding on the gap and categorization. *City & Time*, 2(3), 11-20.
- Tunprawat, P. (2009). Managing living heritage sites in mainland Southeast Asia. Silpakorn University.
- UNESCO. (2005). International conference on ‘World heritage and contemporary architecture – managing the historic urban landscape’, UNESCO World Heritage Centre in cooperation with ICOMOS and the City of Vienna at the request of the World Heritage Committee, adopted at its 27th session in 2003.
- UNESCO. (2009). Hoi An Protocols for Best Conservation Practice in Asia: Professional Guidelines for Assuring and Preserving the Authenticity of Heritage Sites in the Context of the Cultures of Asia. Thailand: UNESCO Bangkok.
- Vargas. J (2012) Normative Model for Sustainable Cultural and Heritage Tourism in Regional Development of Southern Jalisco.

Worawat Junthasee. (2009). Land Use Guidelines for Sakaekrang Riverfront to Harmonize Traditional Way of Life and Changes in the Present: A Case Study of Riverfront Area in Uthai Thani Municipality, Uthai Thani Province. Thailand: Kasetsart University.

Yodsurang, P., Miki, H., and Uekita, Y. (2016). A Traditional Waterfront Community in the Chao Phraya River Basin: Classification and Characteristics of a Waterfront Community Complex. *Asian Culture and History*. 8(1), 57-68.

ภาคผนวก ชุมชนเรือนแพแม่ น้ำสะแกกรัง

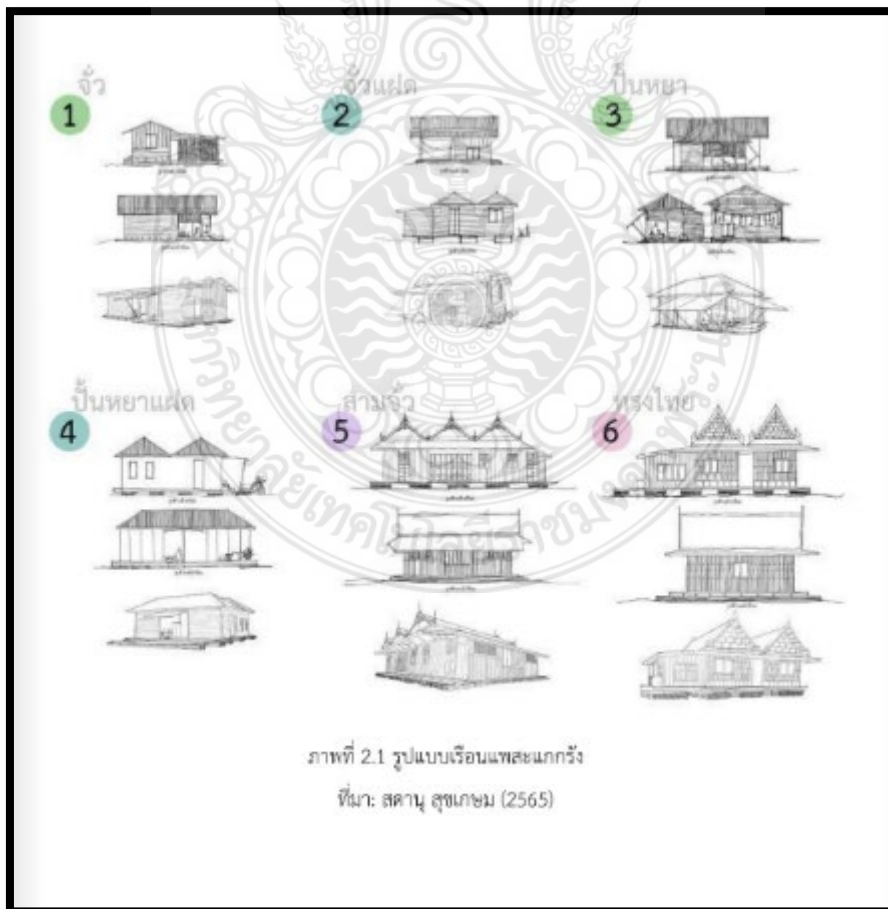

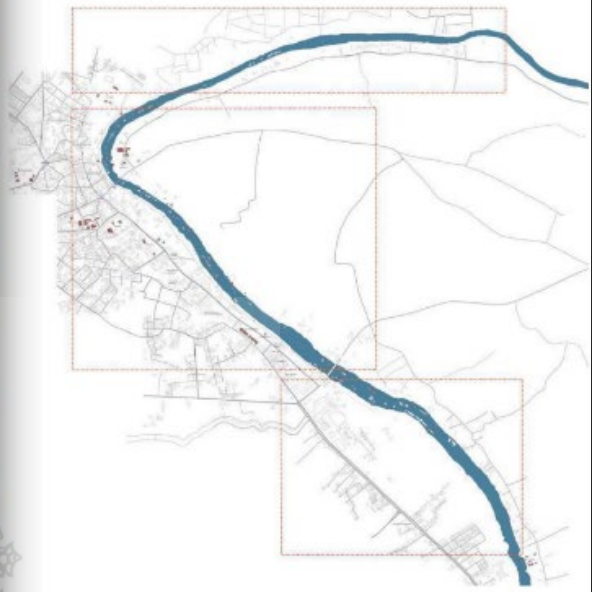

ภาพที่ 2.2 ภาพถ่ายทางอากาศแม่น้ำท่าจีนและเมืองสุพรรณบุรี
ที่มา: ปรับปรุงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

ภาพที่ 2.3 การแบ่งบึงสร้างระเจียงแพ
ที่มา: ปรับปรุงจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน)

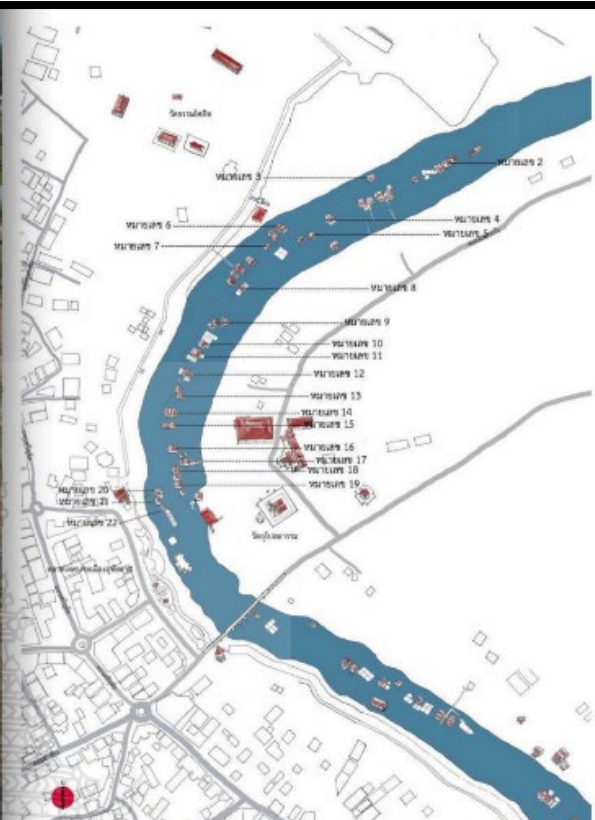
ภาพที่ 2.4 แม่น้ำท่าจีนที่ เขตคันน้ำ

ภาพที่ 2.5 แผนที่เขตคันน้ำ

ภาพที่ 2.8 แผนที่เอกสารอ้างอิง เลขที่ 1

ภาพที่ 2.9 แผนที่เอกสารอ้างอิง 1

100

ภาพที่ 2.37 แผนที่เอกสารอ้างอิง เลขที่ 2

ภาพที่ 2.38 แผนที่เอกสารอ้างอิง 2

เรือนแพเจ้าแฉด หมายเลข 18 (ปัจจุบันเรือดอนไปแล้ว)

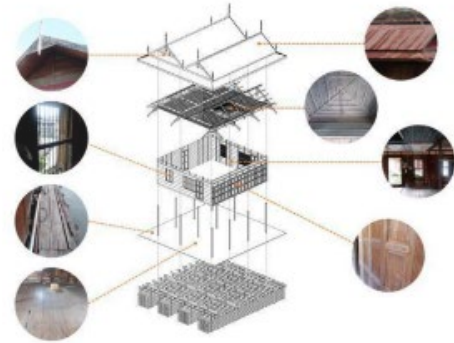
เรือนแพเจ้าแฉดหลังนี้มีความเก่าแก่ ตั้งอยู่มาับเกือบร้อยปี โดยมี การชาวเป็เรียนมือจนกระทั่งมาเป็นเจ้าของคนปัจจุบัน โดยนางศรีวิภาวิฑูรณ์ รัตน์ ผู้ซึ่งเคยอาศัยอยู่เรือนแพหลังนี้มาก่อน ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาว่า เดิมทีเรือนแพหลังนี้ในอดีตเป็นเรือนแพของแม่ของตนเอง ซึ่งซื้อต่อมาจากนาย สัน (ไม่ทราบนามสกุล) ตั้งอยู่ที่ท่าน้ำวัดธรรมโศภิต (วัดโคง) ตั้งแคะพืดตนเองยังไม่เกิด กระทั่งเกิด และได้อาศัยอยู่ที่เรือนแพหลังนี้ มาจนถึงอายุราว 30-35 ปี จากนั้นแม่ของตนจึงได้ขายเรือนแพหลังนี้และขึ้นไปอาศัยอยู่บนบก เนื่องจากทำมาค้าขายมากแล้ว ในขณะที่มีอายุประมาณ 89 ปี ส่วนตนเองก็ได้ซื้อเรือนแพหลังอื่นมาอาศัยอยู่แทน

นอกจากนี้ นางศรีวิภา ยังได้เล่าเพิ่มเติมว่า ภายในเรือนแพมีแผนผังแบบ พื้นยกเป็นห้อง ด้านบนบานเพื่อบรรเทาฝนตกเป็นลายมิ่งกรตามแบบ ความนิยมของคนจีน แต่ปัจจุบันจากการสำรวจ ไม่ปรากฏบานเพียงภายใน แต่อย่างไรก็ดี จึงสันนิษฐานว่าจะถูกต่อออกไปสร้างบ้านบนบก หรือเจ้าของ ถอนขายไปเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้สำรวจเรือนแพเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2563 โดยได้ข้อมูลว่า เจ้าของปัจจุบันได้ให้นางสาวสมคิด คงทวีรอน ผู้อาศัยอยู่ เรือนแพถัดไปเป็นผู้ดูแลเรือนแพหลังนี้ มีการเชื่อมต่อระหว่างเรือนค้ำยทาง เดิมแผ่นไม้เล็ก ๆ ใต้ดินไปมาหาสู่กัน โดยหันหน้าเรือนเข้าฝั่งทางวัดอุโบสถา รามหรือทิศตะวันออก และหันหลังเรือนออกไปยังแม่น้ำสะแกกรัง เรือนหลัง นี้มีลักษณะเป็นเรือนหลังคาแปด ทรงจั่วมีปีกนกรอบตัวอาคาร ตัวเรือนมีขนาด ประมาณ 8x8 เมตร โครงสร้างหลังคาเป็นไม้ วัสดุผนังด้วยสังกะสี ผนังและ โครงสร้างเป็นไม้และหินปูนด้วยไม้

ด้านหน้าเรือนจะเป็นบานเชื่อมและประตู เปิดได้ตลอดทั้งผนัง และ มีทางเดินรอบตัวเรือนด้านนอก ภายในตัวเรือนไม่มีผนังกัน ดังนั้น พื้นจึงลื่น

ภายในจึงถูกแบ่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ โดยแบ่งออกเป็นพื้นที่นอน พื้นที่เก็บของ และพื้นที่ทำอาหาร โดยทางชั้นเรือน จะขึ้นผ่านทางส่วนนั่งเล่น เชื่อมต่อไปยัง พื้นที่ทำอาหารและพื้นที่นอน และปัจจุบันเรือนแพหลังนี้ได้ถูกรื้อถอนไปแล้ว

ภาพที่ 6.4 ภาพฉายแต่ละส่วนของเรือนแพเจ้าแฉด

ภาพที่ 6.7 เรือนแพเจ้าแฉด

เรือนแพเป็นพาของ หมายเลข 11

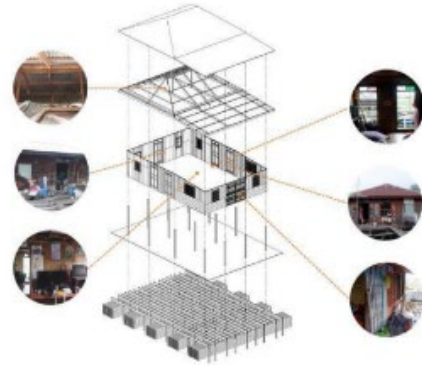
เรือนแพหลังนี้มีผู้อยู่อาศัย คือ 2 คน สามีและภรรยา

เมื่อก่อนอาศัยอยู่ที่ชนค้ำนเหนือ เรือนแพหลังแรกเป็นแพที่ซื้อต่อมาจากชายในราคา 2,000 บาท ผนังเป็นเสื่อรำแพน ตอนอายุ 20 กว่าปี พอลูกชายคนโตอายุได้ 7-8 ขวบ ก็ย้ายแพมาอยู่ที่บริเวณหน้าตลาด ตอนนั้นก็ได้ซื้อแพใหม่ (เรือนแพปัจจุบัน) จากนายสมเกียรติ ไม่ทราบนามสกุล ในราคา 45,000 บาท [...] ตั้งแต่นั้นมาจ่ายลูกบวบไป 4 ครั้ง

พวกเขาอาศัยอยู่ในเรือนแพหลังนี้มาประมาณ 30 ปี ปัจจุบันมีอาชีพค้าขายที่ตลาด โดยมีการขายปลา เก็บผักกระเชาะ หังผักปุง ใบตอย และสายบัว เรือนหลังนี้หันหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านหน้าเรือนมีพื้นทางเดินยื่นออกมา 70 เซนติเมตร เมื่อดันขึ้นเรือนทางด้านซ้ายมือจะเป็นพื้นที่ประกอบอาหาร ที่พื้นจะมีช่องเพื่อตักน้ำขึ้นมาใช้ ส่วนด้านขวามือจะเป็นห้องนอน ถัดจากพื้นที่ทำอาหารและห้องนอนจะเป็นพื้นที่แยกประสงค์ สำหรับนั่งเล่น ดูทีวี ถัดไปจะเป็นพื้นที่เก็บของ เสื้อผ้าและห้องเก็บของ 1 ห้อง ภายในห้องเก็บของมีพื้นที่ปลดตุ๊กซ์ ซึ่งเป็นพื้นกระดานเว้นช่องขนาด 20x30 เซนติเมตร ส่วนพื้นที่รอบ ๆ เรือนแพจะมีทางเดินเล็ก ๆ

ทางเดินรอบตัวเรือนนั้นนอกจากจะเป็นพื้นที่ซักผ้า ตากผ้า แล้วยังมีพื้นที่อาบน้ำบริเวณทางเดินฝั่งทิศใต้ของเรือน ซึ่งอยู่ติดกับกระชังเลี้ยงปลา ผนังเรือนเป็นโครงคร่าไม้ มีทั้งลื้อหรือกีดตามอนและตามตั้ง และลื้อลิด เรือนหลังนี้มีประตูและหน้าต่างทุกด้าน ประตูด้านหน้าเรือนเป็นลูกกรงเหล็ก ประตูด้านทิศเหนือและใต้เป็นบานเปิดคู่ ส่วนด้านทิศตะวันออกเป็นประตูบานเปิด

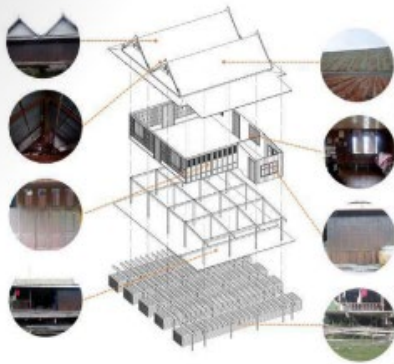
เดี่ยว หลังคามุงด้วยสังกะสีทรงปั้นหยามีกันสาดยื่นยาวไปที่ด้านหน้าเรือน อย่างไรก็ตามเรือนหลังนี้ถูกซ่อมโครงสร้างหลังคา โดยช่างที่ซ่อมได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างทำให้โครงสร้างเป็นทรงแปดเหลี่ยมที่มั่นคงแข็งแรงไม่เข้มนุ 45 องศา

ภาพที่ 6.8 ภาพสถาปัตย์และส่วนประกอบเรือนแพเป็นพา

ภาพที่ 6.11 เรือนแพเป็นพา

ภาพที่ 6.12 ภาพฉายแต่ละส่วนของเรือนแพทรงไทย

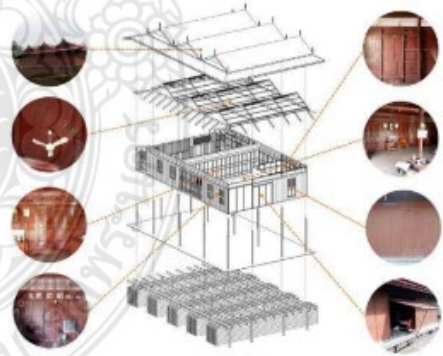
ภาพที่ 6.13 เรือนแพทรงไทย

เรือนแพสามจั่ว หมายเลข 14

เรือนแพหลังนี้มีรูปแบบลักษณะสามจั่วมีปีกหน้าโดยรอบอาคาร เคียงหลังเดียวในแนวไม้ตะแบกครึ่ง เจ้าของเรือนอยู่คนเดียวและนับผู้สูงอายุ ปอยครั้งที่จะต้องขึ้นไปอยู่ที่บ้านใกล้ ๆ ตลาดกับลูกหลาน และจะลงมาดูและเรือนแพเป็นครั้งคราว หรือฝากให้เรือนแพข้าง ๆ เป็นคนดูแล ผู้เขียนยังไม่มีโอกาสได้สัมภาษณ์พูดคุยกับเจ้าของเรือนแพโดยตรง แต่เจ้าของเรือนแพก็อนุญาตให้เข้าไปชมและถ่ายภาพ รวมถึงรังวัดเขียนแบบ

เรือนแพหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ด้านหน้าเรือนจะมีขามไม้ที่แยกตัวออกจากตัวเรือนแพ เมื่อเดินขึ้นเรือนแพ จะพบว่าตัวเรือนแบ่งออกเป็นสองส่วนโดยผนังและประตูบานเชื่อม ประตูทางขึ้นเรือนแพเป็นบานกระทุ้งใหญ่ 1 บาน พื้นในส่วนแรกแบ่งออกเป็นห้องครัวซึ่งอยู่พื้นที่ด้านหน้าเรือน ส่วนพื้นที่ที่เหลือจะเป็นพื้นที่เชื่อมกับประตูสองห้อง พื้นในส่วนนี้จะเป็นที่นั่งรับประทานอาหาร

ผนังเป็นฝาไม้แบบโครงสร้างค้ำจันทันค้ำคานคั้ง ค้ำจันทันคั้งและคานค้ำคานคั้ง มีประตูและหน้าต่างทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทิศเหนือและใต้เป็นประตูบานเชื่อม เพดานเป็นไม้ตีซ้อนทับ โดยรวมโครงสร้างพื้น ผนัง หลังคา รวมทั้งฝาผนัง ประตู และหน้าต่าง อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มาก หลังคาเป็นรูทรงสามจั่วมีกันสาดยาวคลุมด้านหลังเรือน หลังคาจะมีส่วนสังกะสีสีแดงเสียด้านกึ่งหน้าจั่วและเฉียงมีสายล่อประตูปรับ และมีสายประตูปรับที่หน้าจั่วทั้งสองด้านด้วย

ภาพที่ 6.16 ภาพฉายแต่ละส่วนของเรือนแพสามจั่ว

ภาพที่ 6.19 แบบเรือนแพกลางน้ำ

ไม่มีเนื้อหาจากต้นฉบับ

